

สื่อทางเลือกยุคดิจิทัลกับผลประโยชน์สาธารณะ:
กรณีศึกษาการเป็นพื้นที่กลางเพื่อสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้

Alternative Media in Digital Age and Public Interest:
A Case Study of Being A Common Space for Peace in Southernmost
Provinces of Thailand

โดย
วลักษณ์กมล จ่างกมล
อมรรัตน์ ชนะการณ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
และสถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย
โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

2557

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง สื่อทางเลือกยุคดิจิทัลกับผลประโยชน์สาธารณะ: กรณีศึกษาการเป็นพื้นที่กลางเพื่อสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีเป้าหมายหลักเพื่อศึกษาและประเมินบทบาทของสื่อทางเลือกในยุคดิจิทัลที่มีต่อการรายงานข่าวสถานการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของสื่อทางเลือกที่รายงานข่าวและข้อมูลจังหวัดชายแดนใต้ที่มีต่อการรับรู้ข้อมูลของสาธารณะ 2) เพื่อประเมินจริยธรรมการทำหน้าที่ของสื่อทางเลือกเพื่อประโยชน์สาธารณะในการเป็นพื้นที่กลางของกระบวนการสันติภาพและการคลี่คลายความขัดแย้ง 3) เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของการพัฒนาสื่อทางเลือกเพื่อการรายงานข่าวและข้อมูลสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเสริมสร้างสันติภาพในพื้นที่ และ 4) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการเกิดขึ้นและการดำรงบทบาทของสื่อทางเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ประยุกต์ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed methods) ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณและมีการใช้รูปแบบของการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation design) ประกอบด้วยวิธีการวิจัย 3 รูปแบบคือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตการณ์ (Observation)

ผลการศึกษาโดยสรุปมีทั้งสิ้น 7 ประเด็นหลักคือ 1) ความตระหนักในบทบาทของการเป็นสื่อเพื่อสันติภาพของสื่อทางเลือกในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นเกิดขึ้นแล้ว หากแต่ยังคงต้องมีการให้ความสำคัญในเชิงรายละเอียดของแนวปฏิบัติมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้ภาษา ความรอบด้านของเนื้อหา และความหลากหลายของแหล่งข่าว 2) ศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานสื่อทางเลือกยังคงต้องมีการหนุนเสริมในเชิงองค์ความรู้ด้านการสื่อสารเพื่อสันติภาพและสถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ 3) สื่อทางเลือกในพื้นที่ยังคงแสดงบทบาทหลักในการเป็นพื้นที่กลางทางการสื่อสารของกลุ่มผู้รับสารเฉพาะเพียงบางกลุ่ม ยังไม่สามารถสร้างบทบาทของการเป็นพื้นที่กลางของสาธารณชนในภาพรวมได้ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กระบวนการสื่อสารเพื่อสันติภาพของสื่อทางเลือกเหล่านี้ประสบความสำเร็จ 5) ผู้ปฏิบัติงานสื่อทางเลือกยังคงมีบทบาทการทำหน้าที่ทับซ้อนกันหลายบทบาทนอกเหนือจากบทบาทความเป็นสื่อ เช่น เป็นนักกิจกรรมประชาสังคมหรือนักการเมืองท้องถิ่นทำให้ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือในฐานะความเป็นสื่อ 6) ทุนยังคงเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาบทบาทที่ต่อเนื่องของสื่อทางเลือก และ 7) เทคโนโลยีการสื่อสารในยุคดิจิทัลเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนในสื่อทางเลือกในพื้นที่ให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้

คำสำคัญ: การสื่อสารเพื่อสันติภาพ, สื่อทางเลือก, จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย, พื้นที่กลางเพื่อสันติภาพ, ยุคดิจิทัล

Abstract

The research “Alternative Media in Digital Age and Public Interest: A case study of Being a Common Space for Peace in Southernmost Provinces of Thailand” focuses on the role of alternative media in the digital age in relation to a violent conflict in the south of Thailand.

There were four main objectives of the research. The first objective was to study the role of the alternative media in covering the violent event in the southernmost provinces of Thailand. The second was to examine the ethics of the alternative media’s role as a common space for the peace process and for conflict resolution. The third was to possibility assess the alternative media development for covering news and violent event in the southernmost provinces which would enhance the peacebuilding process in the area. And the last one was to analyze the socio-economy and technological factors affecting organizational constituting and role pursuing of the alternative media.

This research employed mixed-method approach, applying both qualitative and quantitative methods. There were three methods used in the study: content analysis, in-depth interviews and observations.

The study findings reveal seven important points. First, the alternative media in the area of the southernmost provinces are aware of their role as peace media but that more details of practical guidelines of peace journalism must be considered especially about the issue of language usage and accuracy. Second, skills and abilities of alternative media practitioners still need to be enhanced conceptually in relation to peace journalism and contextually in relation to the conflict. Third, the alternative media exercise their role of being a common space but exclude some stakeholders. They thus do not perform as a common space for the whole public.

Forth, networking among involved parties, this research argues, was crucial to succeed a peace communication process by the alternative media. The credibility of the media practitioners is questioned because of the roles they play in the conflict in addition to reportage (some were civil society activists or local political figures). Sixth, financial support was a crucial obstacle of the development and role of the alternative media. Last, however, new information technology in digital age was the opportunity for the alternative media to constitute and perform their roles with greater ease and at least expense.

Keywords: *peace journalism; alternative media; Thailand southernmost provinces; common space for peace; digital age*

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง สื่อทางเลือกยุคดิจิทัลกับผลประโยชน์สาธารณะ: กรณีศึกษาการเป็นพื้นที่กลางเพื่อสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการสนับสนุนทุนจากสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

การวิจัยในครั้งนี้จะไม่อาจสำเร็จลงได้หากผู้วิจัยไม่ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนข้อมูลจากเครือข่ายภาคประชาสังคมและองค์กรสื่อทางเลือกในพื้นที่ที่อำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำ รวมทั้งเต็มใจที่จะเปิดเผยข้อมูลขององค์กร และความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญภาษามลายูในพื้นที่ที่ร่วมเป็นผู้ช่วยวิจัย เพื่อแปลและสรุปความเนื้อหาข่าวเพื่อให้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลข่าวนั้นมาวิเคราะห์เนื้อหาได้อย่างดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หน่วยงานต้นสังกัดของผู้วิจัยที่สนับสนุนเวลา สถานที่ และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยคาดหวังว่างานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาชีพ วิชาการ และผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการพัฒนาองค์กรสื่อทางเลือกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะเป็นหนทางหนึ่งในการนำพาจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปสู่สันติภาพต่อไปในอนาคต

วลักษณ์กมล จ่างกมล

อมรรัตน์ ชนะการณ

คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มีนาคม 2557

สารบัญ

บทคัดย่อ	ii
Abstract	iii
กิตติกรรมประกาศ	iv
สารบัญ	v
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพ (Peace journalism)	5
2.2 แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน (Political economy of the media)	12
2.3 แนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public sphere)	13
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ในยุคดิจิทัล (New Media in digital society)	14
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	16
3.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)	16
3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	16
3.1.2 กรอบเวลาและหน่วยวิเคราะห์	16
3.1.3 การกำหนดเกณฑ์การพิจารณาและแบบลงรหัส	17
3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)	18
3.2.1 กลุ่มตัวอย่าง	18
3.2.2 กรอบเนื้อหาและคำถามในการสัมภาษณ์	18
3.3 การสังเกตการณ์ (Observation)	19
บทที่ 4 ผลการวิจัย	20
4.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์กรสื่อกลุ่มตัวอย่าง	20
4.1.1 โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ www.deepsouthwatch.org/dsj	20

4.1.2 สำนักข่าวอามาน (http://thai.amannews.org).....	21
4.1.3 สถานีวิทยุมีเดียสลาตัน(http://rdselatan.com/rd/index.php).....	21
4.2 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา.....	22
4.2.1 รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง.....	23
4.2.2 รายละเอียดการวิเคราะห์ตามแบบลงรหัส.....	25
1. การวิเคราะห์จุดเน้นของเนื้อหา.....	25
2.การวิเคราะห์การใช้ภาษา.....	26
3.การวิเคราะห์การอ้างอิงแหล่งข่าว.....	28
4.2.3 สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหา.....	29
4.3 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	29
4.3.1 รายละเอียดการสัมภาษณ์แบ่งตามองค์กร.....	31
1. โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้.....	31
3. สถานีวิทยุมีเดียสลาตัน.....	38
4.3.2 สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	42
4.4 ผลการสังเกตการณ์.....	45
4.4.1 รายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ที่สังเกตการณ์.....	45
4.4.2 รายละเอียดการสังเกตการณ์.....	46
1. สำนักงานสถานีวิทยุมีเดียสลาตัน.....	46
2. การถ่ายทอดเสียงนอกสถานที่ของสถานีวิทยุมีเดียสลาตัน ณ วิทยาลัยอิสลาม ศึกษานานาชาติ.....	50
4.4.3 สรุปผลการสังเกตการณ์.....	53
1. ปัจจัยทุนก้อนทุนศักยภาพขององค์กร.....	53
2. ความพร้อมและศักยภาพการสื่อสารของบุคลากร.....	53
3. เครือข่ายผู้ฟังทุนเสริมบทบาทสื่อภาคภาษามลายู.....	53
บทที่ 5 อภิปราย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	54
5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	54
5.1.1 สื่อทางเลือกจังหวัดชายแดนภาคใต้กับหลักการ Peace journalism และ กระบวนการสันติภาพในชายแดนใต้.....	54
5.1.2 ศักยภาพเชิงวิชาชีพที่ต้องเพิ่มพูนของผู้ปฏิบัติงานสื่อทางเลือก.....	55
5.1.3 พื้นที่กลางเพื่อสันติภาพเฉพาะกลุ่มกับภาพลักษณ์ที่ถูกเหมารวมของสื่อ ทางเลือกชายแดนใต้.....	55
5.1.4 การเชื่อมโยงเครือข่ายคือเบื้องหลังความสำเร็จ.....	56
5.1.5 บทบาทที่ทับซ้อนของผู้ปฏิบัติงานสื่อทางเลือก.....	57
5.1.6 ทุนคือปัจจัยความยั่งยืนขององค์กร.....	57

5.1.7 เทคโนโลยียุคดิจิทัลหนุนเสริมการเกิดขึ้นและสร้างพลังให้สื่อทางเลือกคงอยู่ได้	57
5.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อพัฒนาบทบาทของสื่อทางเลือกยุคดิจิทัลในการรายงานข่าวสถานการณ์ภาคใต้	58
5.3 ข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้	59
5.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	60
บรรณานุกรม	61

บทที่ 1 บทนำ

การวิจัยเรื่อง “สื่อทางเลือกยุคดิจิทัลกับผลประโยชน์สาธารณะ: กรณีศึกษาการเป็นพื้นที่กลางเพื่อสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้” นี้มีจุดเริ่มต้นจากสถานการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งในพื้นที่อื่น ๆ ที่การพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารสร้างให้เกิดความตื่นตัวทางการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ หลากหลายมากขึ้น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสารสาธารณะก็มีการขยายวงในแนวราบออกไปสู่ภาคประชาชนและกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมมากขึ้น โดยมีรายละเอียดที่มาและความสำคัญของการศึกษา วัตถุประสงค์ขอบเขตการศึกษา และประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทนี้

1.1 ที่มาและความสำคัญ

สถานการณ์ความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ดำเนินต่อเนื่องมาเข้าสู่ปีที่ 10 แล้ว ในส่วนของสถานการณ์ได้มีพัฒนาการมาตามลำดับตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นประทุของเหตุการณ์ ช่วงที่เหตุการณ์มีความรุนแรงสูงสุด และทรงตัวเป็นบางช่วง ช่วงของพัฒนาการความพยายามในการแก้ไขปัญหาของภาคส่วนต่าง ๆ ก็ได้มีพลวัตอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเข้ามาสู่กระบวนการสันติภาพ ที่เริ่มต้นด้วยการพูดคุยเพื่อสันติภาพโดยตัวแทนของรัฐบาลไทยและกลุ่มบีอาร์เอ็น เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ที่ผ่านมา โดยมีตัวแทนของรัฐบาลประเทศมาเลเซียเป็นผู้อำนวยการพูดคุยสันติภาพดังกล่าว สำหรับสถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยนี้ได้รับการนำไปเป็นประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เนื่องจากเป็นเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียที่ถือว่ามีเหตุการณ์ขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นปริมาณถึง 1 ใน 3 ของที่เกิดขึ้นทั้งหมดในโลก (Heidelberg Institute for International Conflict Research, 2011)

ท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งดังกล่าว ในส่วนของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยเข้ามาเกี่ยวข้องมากมายเช่น การสื่อสารและองค์กรสื่อมวลชน องค์กรภาครัฐ รวมทั้งภาคประชาสังคมนั้นก็มีพลวัตหรือความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในหลายประเด็น โดย วลัษณ์กมล จ่างกมล (2556) ได้ระบุเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบทศวรรษที่ผ่านมามีพลวัตหลัก 3 ด้านคือ ด้านตัวของสถานการณ์ ด้านกลุ่มภาคประชาสังคมในพื้นที่ และด้านสื่อมวลชนและการสื่อสาร

กล่าวโดยสรุปแล้ว สำหรับตัวเหตุการณ์ความไม่สงบนั้นมีความเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ของรูปแบบและระดับของความรุนแรง และในแง่ของการจัดการปัญหาโดยภาครัฐก็มีความพยายามที่จะเปลี่ยนผ่านจากการจัดการในทางทหารมาสู่การจัดการในทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งประเด็นนี้มีหลักฐานก็คือกระบวนการพูดคุยสันติภาพ สำหรับพลวัตของกลุ่มประชาชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่นั้น ในหลายพื้นที่นั้นมีภาพของการก้าวข้ามจากความเป็น “เหยื่อ” สู่ความเป็น “พลเมือง” ที่สร้างบทบาทและอำนาจของตัวเองในการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสันติภาพในพื้นที่มากขึ้น โดยใช้แนวทางการใช้สื่อและสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อหนุนเสริมพลังอำนาจความเป็นพลเมืองของตนเอง

ทั้งนี้ ในประเด็นที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้คือ พลวัตของสื่อมวลชนและการสื่อสาร ภาพชัดที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ สื่อมวลชนกระแสหลักได้ถอยห่างจากพื้นที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเพราะเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างซ้ำซากมาหลายปีนั้น สร้างต้นตอให้กับสื่อไม่ได้อีกต่อไปแล้ว ดังที่งานวิจัยจำนวนหนึ่งได้นำเสนอข้อมูลไว้ (Changkamol, 2013) อีกทั้งรูปแบบความรุนแรงที่

เปลี่ยนแปลงมากกระทบกับพลเรือนมากขึ้นในปัจจุบัน อีกทั้งไม่สามารถคาดหมายสถานที่และรูปแบบการเกิดความรุนแรงได้อย่างง่ายดาย ทำให้ผู้คนที่อยู่อาศัยนอกพื้นที่รวมไปถึงสื่อมวลชนกระแสหลักที่มีสำนักงานปฏิบัติงานกลางอยู่ที่ส่วนกลางหรือกรุงเทพมหานครเกิดความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจในความปลอดภัยในการลงพื้นที่เพื่อรายงานข่าวและสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงในพื้นที่ ทำให้การรายงานข่าวและข้อมูลของสื่อมวลชนกระแสหลักมีที่มาจากหลักจากการฟังฟังการทำงานของนักข่าวในส่วนภูมิภาคหรือสตรีเกอร์แต่เพียงอย่างเดียว (Changkamol, 2013)

อย่างไรก็ตาม ในข้อจำกัดของการสื่อสารของสื่อมวลชนกระแสหลักก็กลับกลายเป็นโอกาสใหม่ของการเกิดขึ้นของสื่อเล็กสื่ออ่อนจากหลากหลายกลุ่มองค์กรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในลักษณะของการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือการมุ่งเน้นศักยภาพเฉพาะจุดของสื่อเทคโนโลยีดั้งเดิมที่เคยมีอยู่ เช่น วิทยุชุมชน เป็นต้น สื่อเหล่านี้กลายเป็นสื่อทางเลือกของกลุ่มภาคประชาสังคมในพื้นที่ที่ทวีบทบาทและความสำคัญมากขึ้นทุกขณะ สิ่งที่เป็นประจักษ์ประการหนึ่งก็คือ สื่อทางเลือกเหล่านี้กลายเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญของสื่อมวลชนกระแสหลักในเมืองหลวง หรืออย่างน้อยก็เป็นแหล่งจุดประเด็นหรือข้อมูลเบื้องต้นที่สื่อมวลชนกระแสหลักใช้เพื่อตามประเด็นต่อ

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยหลาย ๆ ครั้งที่เกี่ยวข้องบทบาทของสื่อมวลชนกระแสหลักต่อการคลี่คลายความขัดแย้งหรือการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือแม้แต่ที่ใด ๆ ในโลก เราก็พบกับผลการศึกษาที่เป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อกระแสหลักที่ขัดต่อหลักการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น และเมื่อศึกษาถึงลงไปก็พบปัจจัยต่าง ๆ ในเชิงโครงสร้างการดำเนินงาน เศรษฐกิจ และความเป็นเจ้าของของสื่อเหล่านี้ ที่เป็นข้อจำกัดในการทำงานเพื่อสันติภาพ แม้ว่าเมื่อมองในแง่ดี ความหวังของให้สื่อมวลชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการหนุนเสริมการสร้างสันติภาพนั้นมีพัฒนาการที่ดีขึ้นมาตามลำดับ แต่ในความจริงนั้นเราอาจต้องใช้เวลายาวนานในการปรับเปลี่ยนบทบาทของสื่อมวลชนกระแสหลัก แต่เนื่องจากต้องผ่านกระบวนการหรือสร้างระบบในหลาย ๆ ระดับขององค์กรสื่อมวลชน รวมทั้งระบบคุณค่าของนักข่าวเอง (วลักษณ์กมล จ่างกมล, 2550; Lee, 2010; Ottosen, 2010; Shinar, 2007)

ดังนั้น พลวัตในด้านดีที่เกิดขึ้นกับการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม พลวัตของการสื่อสารของกลุ่มพลเมืองกลุ่มใหม่ ๆ ในพื้นที่ความขัดแย้งจึงน่าจะกลายเป็นทางออกหนึ่ง ที่จะเข้ามาช่วยอุดช่องว่างและข้อจำกัดที่เราพบจากการทำงานของสื่อมวลชนกระแสหลักได้ สำหรับการสื่อสารในลักษณะนี้ถือเป็นอีกหนึ่งของการสื่อสารเพื่อสันติภาพที่เรียกว่า “Peace-oriented communication” ที่เป็นการพยายามของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาสังคมในการใช้สื่อและการสื่อสารประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นแรงในเชิงบวกให้กับกระบวนการสร้างสันติภาพ อีกทั้งในปัจจุบันมีสื่อทางเลือกและสื่อภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้ก่อเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อที่ใช้เทคโนโลยียุคดิจิทัลในการเป็นสื่อกลางเผยแพร่ข่าวสาร เช่น ระบบอินเทอร์เน็ตและคลื่นวิทยุชุมชน เป็นต้น ในแง่ขอบข่ายการสื่อสารพบว่าสื่อทางเลือกผ่านช่องทางการสื่อสารยุคดิจิทัลดังกล่าวสามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งสามารถเลือกใช้ภาษาเฉพาะท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้ว สื่อทางเลือกในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อที่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตยังมีจุดเด่นที่มีพื้นที่ในการบรรจุเนื้อหาเพื่อการสื่อสารได้อย่างไม่จำกัดอีกด้วย

พลวัตของการสื่อสารและความตื่นตัวของภาคประชาสังคม ก่อให้เกิดความหวังของการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังเช่น โนเบิร์ต โรเปอร์ส นักวิจัยอาวุโส สถาบัน วิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ ได้กล่าวในการบรรยายสาธารณะในงาน วันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2555 ว่า การเกิดขึ้นของสื่อใหม่จะช่วย เสริมสร้างความเข้มแข็งของพื้นที่สาธารณะ ซึ่งถือเป็นพื้นที่ปลอดภัยที่ทำให้ปัจเจกบุคคลเข้ามาใช้เพื่อ การสื่อสารมากขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างพื้นที่อื่น ๆ เช่น พื้นที่ของรัฐ พื้นที่ส่วนตัว พื้นที่ ทางสังคมวัฒนธรรมและศาสนา เป็นต้น (อารีดำ สามาะ และฐิตินบ โกมลนิมิ, 2556) โดยแนวคิด พื้นที่สาธารณะที่โนเบิร์ตกล่าวถึงนั้น ก็คือแนวคิด Public Sphere ที่นำเสนอโดย Jurgen Habermas นักปรัชญาสายวิพากษ์ชาวเยอรมันนั่นเอง

ด้วยสถานการณ์ปัจจัย ข้อจำกัด และความเปลี่ยนแปลงด้านการสื่อสารดังกล่าวข้างต้น และ ข้อเสนอทางออกของความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพัฒนาในสื่อทางเลือกและสื่อดิจิทัล สมัยใหม่เป็นพื้นที่สาธารณะและพื้นที่กลางในการสื่อสารของกลุ่มคนต่าง ๆ จึงเป็นประเด็นที่จุด ประกายให้มีการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบถึงประเด็นความเป็นไปได้เหล่านั้น แม้ว่าในปัจจุบันมีการ กล่าวถึงบทบาทและอิทธิพลของสื่อใหม่ยุคดิจิทัลเหล่านี้กันอย่างมากมาย และได้มีการศึกษาวิจัยอย่าง กว้างขวางเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว แต่พบว่ายังไม่ได้มีการศึกษาที่เน้นเฉพาะเจาะจงไปที่เหตุการณ์ ความขัดแย้งว่าสื่อเหล่านี้จะสามารถมีบทบาทในสถานการณ์ความขัดแย้งหรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะ อย่างยิ่งเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้นในจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาสถานภาพ บทบาท และจริยธรรมการดำเนินงานของสื่อทางเลือก ประเภทต่าง ๆ ที่กำลังเบ่งบานอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งวิเคราะห์การทำหน้าที่สื่อและการ แสดงบทบาทการเป็นพื้นที่กลางหรือพื้นที่สาธารณะว่าสามารถทำงานเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของ สาธารณะในการรายงานข่าวสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ และสามารถเป็นกลไกที่สำคัญ ประการหนึ่งของกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างที่คาดหวังหรือไม่ โดยการวิจัยใน ครั้งนี้ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาซึ่งเป็นสื่อทางเลือกและสื่อดิจิทัลที่มีที่ตั้งอยู่ในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ และมีเนื้อหาหลักที่นำเสนอเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทของสื่อทางเลือกที่รายงานข่าวและข้อมูลจังหวัดชายแดนใต้ที่มีต่อการ รับรู้ข้อมูลของสาธารณะ
2. เพื่อประเมินจริยธรรมการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะในการเป็นพื้นที่กลางของ กระบวนการสันติภาพและการคลี่คลายความขัดแย้ง
3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของการพัฒนาสื่อทางเลือกเพื่อการรายงานข่าวและข้อมูล สถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเสริมสร้างสันติภาพใน พื้นที่
4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการ เกิดขึ้นและการดำรงบทบาทของสื่อทางเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้จะเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ตามเป้าหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยจะมีการศึกษาองค์กรสื่อที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งในลักษณะการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในองค์กร รวมทั้งการศึกษาโดยการสังเกตการณ์รูปแบบการดำเนินการ และปัจจัยทางวัฒนธรรมขององค์กรด้วย โดยกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้

1. สำนักข่าวออนไลน์ “โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้” (Deep South Journalism School - <http://www.deepsouthwatch.org/dsj>)
2. สำนักข่าวออนไลน์ “สำนักข่าวอามาน” (<http://www.thai.amannews.org/>)
3. สถานีวิทยุมีเดียสลัตตัน (<https://www.facebook.com/pages/สถานีวิทยุร่วมด้วยช่วยกันสลัตตัน/378081465613346>)

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถประเมินบทบาทของสื่อทางเลือกและสื่อดิจิทัลที่มีต่อสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ของสื่อประเภทนี้เพื่อการสร้างสันติภาพและคลี่คลายความขัดแย้งในพื้นที่ต่อไป
2. สามารถวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาและปัจจัยที่เกื้อหนุนหรือส่งเสริมการพัฒนาสื่อทางเลือกและสื่อดิจิทัลเพื่อการเป็นเวทีกลางในการสร้างสันติภาพและคลี่คลายความขัดแย้งได้
3. สามารถนำเสนอเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการวิเคราะห์บทบาทและอิทธิพลของสื่อทางเลือกและสื่อดิจิทัลที่มีต่อสถานการณ์ความขัดแย้งและกระบวนการสร้างสันติภาพได้

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้จะประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีหลัก ๆ เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ บทบาทและจริยธรรมในการทำงานเพื่อผลประโยชน์สาธารณะของสื่อทางเลือกในยุคดิจิทัลในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 ทฤษฎีหลัก ประกอบด้วย

1. แนวคิดวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพ (Peace journalism) (Galtung, 1992; McGoldrick and Lynch, 2000)
2. แนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) (Habermas, 1992) และ
3. แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน (Political economy of the media) (Garnham, 1979; Mosco 1996; Murdock, 1982)
4. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ในยุคดิจิทัล (New media in digital society)

โดยแนวคิดดังกล่าวมีรายละเอียดพื้นฐานและความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการวิจัยในครั้งนี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 แนวคิดวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพ (Peace journalism)

แม้ว่าในความเป็นจริงแล้วการทำงานของสื่อข่าวหรือผู้ที่อยู่ในวิชาชีพวารสารศาสตร์ใน สถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรง หรือกระบวนการสันติภาพนั้น ก็ควรจะเป็นการทำหน้าที่ที่พึง ปฏิบัติตามมาตรฐานของวิชาชีพไปตามปกติ แต่เนื่องจากสถานการณ์ความขัดแย้งทางสังคมที่เกิดขึ้น อย่างมากมายทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลกขณะนี้มีความจำเพาะของบริบท มี ความละเอียดอ่อนในหลากหลายแง่มุม มีประเด็นเรื่องความปลอดภัยและเสี่ยงต่อชีวิตของผู้สื่อข่าว อีกทั้งยังมีประเด็นที่สำคัญของเรื่องอคติและค่านิยมส่วนบุคคลของผู้สื่อข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ ความขัดแย้งนั้นมีส่วนเกี่ยวกับเชื้อชาติ ความมั่นคงของประเทศ และศาสนาต่าง ๆ ผู้สื่อข่าวที่ทำงาน ข่าวในสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จึงควรที่จะมีความรู้และทักษะในการปฏิบัติหน้าที่เพิ่มเติมเพื่อที่จะ ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์กับสังคมมากขึ้น (Lynch and McGoldrick, 2005).

นอกจากนี้แล้ว ความจำเป็นที่ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อต้องทำงานในการหนุนเสริมกระบวนการ สันติภาพและการคลี่คลายความขัดแย้ง ต้องมีความรู้และเครื่องมือเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เนื่องมาจาก ข้อเท็จจริงที่ Kempf (2007) กล่าวถึงความย้อนแย้งของธรรมชาติการทำงานของสื่อมวลชนกับ กระบวนการสร้างสันติภาพว่ามีหลายแง่มุม ดังเช่น กระบวนการสันติภาพนั้นซับซ้อน แต่การทำงานของ สื่อยึดความกระชับเข้าใจง่ายกระบวนการสันติภาพนั้นใช้เวลายาวนาน ทั้งในการเริ่มต้นและ พัฒนาไปสู่เป้าหมาย แต่การทำงานของสื่อนั้นเน้นความรวดเร็วและทันท่วงทีนอกจากนี้ กระบวนการ สันติภาพนั้นเต็มไปด้วยข้อมูลที่ไม่ชัดเจนและน่าเบื่อหน่าย แต่การทำงานของสื่อนั้นต้องการความ ตื่นเต้นเร้าใจ ดึงดูดความสนใจผู้รับสารรวมทั้งกระบวนการสันติภาพที่จะประสบความสำเร็จนั้น จะ นำไปสู่การคลี่คลายความตึงเครียดและต้นตอของเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรง แต่การทำงานของ สื่อต้องการขายความขัดแย้งรุนแรงและเร้าใจในหลาย ๆ ขั้นตอนของกระบวนการสันติภาพต้อง ดำเนินอยู่ในที่ลับและเป็นการถกเถียงของกลุ่มเฉพาะ แต่การทำงานของสื่อนั้นที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูล และช่วงชิงพื้นที่ในการเผยแพร่ให้เร็วที่สุด

จากประเด็นเรื่องของความย้อนแย้งที่เป็นความจริงพื้นฐานและธรรมชาติของสองสิ่งที่ว่านั้น เป็นที่มาของสถานการณ์ปัญหาของการรายงานข่าวกระบวนการสันติภาพในสื่ออยู่ ณ ขณะนี้ ไม่เพียงแต่สื่อไทย แต่เป็นสื่อทั่วโลก แนวคิดวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพได้ถูกนำเสนอเข้ามาในแวดวงวิชาการและวิชาชีพของไทยเมื่อไม่นานมานี้ ใกล้เคียงกับช่วงเวลาที่เกิดสถานการณ์ความขัดแย้งรอบใหม่ขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดดั้งเดิมเริ่มต้นของวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพเกิดจากนักวิชาการด้านสันติศึกษา Johan Galtung ที่ได้เริ่มนำเสนอแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อมวลชนที่ยังคงยึดถือค่านิยมและขนบปฏิบัติดั้งเดิมของการเสนอข่าว โดยไม่สนใจเป้าหมายเพื่อสันติภาพมาตั้งแต่ ค.ศ.1965 (Galtung and Ruge, 1965) และ Galtung ได้เริ่มใช้คำว่า Peace journalism ตั้งแต่ช่วงปี 1970s หลังจากนั้นแนวคิดนี้ก็ได้รับการขยายต่อและมีการพัฒนาไปสู่แนวปฏิบัติในเชิงวิชาชีพอย่างเป็นระบบมากขึ้นโดย Annabel McGoldrick และ Jake Lynch ซึ่งในขณะนั้นเป็นนักข่าวสงครามของสถานีโทรทัศน์ BBC

สำหรับแนวปฏิบัติของวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพของ Galtung (1998) ที่เป็นกรอบคิดเบื้องต้นซึ่งได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางนั้น มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

การแบ่งประเภทPEACE/CONFLICT JOURNALISM และWAR/VIOLENCE JOURNALISM
(Galtung, 1998)

PEACE/CONFLICT JOURNALISM	WAR/VIOLENCE JOURNALISM
1. มุ่งเน้นสันติภาพเพื่อจัดความขัดแย้ง(PEACE/CONFLICT-ORIENTED) - สำรวจการก่อรูปของความขัดแย้ง (conflict formation), , ใครคือผู้เกี่ยวข้อง (x parties) เป้าหมายของความขัดแย้ง (y goals) และประเด็นที่ขัดแย้ง (z issues) คืออะไรและมุ่งเน้น บทสรุปแบบชนะทั้งสองฝ่าย (win-win orientation) - เปิดพื้นที่ เปิดโอกาสเสนอเหตุและผลทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม - ทำความเข้าใจให้เห็นได้ชัดเจน โปร่งใส - ให้สิทธิในการนำเสนอแก่ทุกฝ่าย มีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน มีความเข้าใจ มองเห็นความขัดแย้งว่าเป็นสิ่งที่ต้องหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ - มีใจเมตตาและมีมนุษยธรรมกับทุกฝ่าย - ตื่นตัวกับสถานการณ์ (proactive) ควบคุมสถานการณ์และป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรง - ให้ความสำคัญกับผลที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความรุนแรง เช่น ความขอก้าวทางจิตใจ ความสูญเสียทางโครงสร้างและวัฒนธรรม	1. มุ่งเน้นสงครามและความรุนแรง(WAR/VIOLENCE ORIENTED) - ให้ความสำคัญกับสนามความขัดแย้ง (conflict arena) แบ่งฝักฝ่ายสองข้างชัดเจน มีเป้าหมายเดียวเพื่อจะชนะ เน้นหาผู้ชนะและผู้แพ้(zero-sum orientation) - ไม่เปิดพื้นที่และโอกาส ไม่หาสาเหตุและทางออก มุ่งหาว่าใครคือผู้เริ่มต้นความรุนแรง - ปกปิดสงคราม ทำให้คิดว่าสงครามคือความศักดิ์สิทธิ์ - การสื่อสารแบบพวกเขาและพวกเรา การโฆษณาชวนเชื่อหาพวกพ้อง - มองว่าคนอื่นคือตัวปัญหา มองหาผู้เป็นต่อในการต่อสู้ - ขาดจิตเมตตาและละเมิดความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น - รอสถานการณ์อย่างจำนน ให้เกิดความรุนแรงก่อนจึงจะรายงานข่าว - ให้ความสำคัญเพียงผลกระทบของความรุนแรงที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้บาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต หรือ สิ่งของเสียหาย
2. มุ่งเน้นความจริง (TRUTH-ORIENTED) - นำเสนอเรื่องที่ไม่จริงของทุกฝ่าย - เปิดเผยความจริงที่ถูกปกปิด	2.เน้นการโฆษณาชวนเชื่อ(PROPAGANDA-ORIENTED) - เปิดโปงและใส่ร้ายป้ายสีฝ่ายตรงข้าม - ปกปิดและบิดเบือนความจริงของฝ่ายตนเอง
3. ให้ความสำคัญกับประชาชน(PEOPLE-ORIENTED) - เน้นผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะผู้อ่อนแอ เช่น ผู้หญิง เด็ก เปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้พูด - นำเสนอชื่อของผู้กระทำผิดทุก ๆ ฝ่าย - เน้นนำเสนอบทบาทของประชาชนที่พยายามสร้างสันติสุข	3. ให้ความสำคัญกับผู้นำ(ELITE-ORIENTED) - เน้นความสูญเสียและความเจ็บปวดของฝ่ายตนเอง - ให้ความสำคัญกับผู้นำที่เป็นเพศชายเข้มแข็ง และเป็นกระบอกเสียงให้ผู้นำ - นำเสนอเฉพาะผู้กระทำผิดของฝ่ายตรงข้าม
4. มุ่งเน้นหาทางแก้ปัญหา(SOLUTION-ORIENTED) - สันติภาพ คือ การไม่ใช้ความรุนแรงและความสร้างสรรค์ - สนับสนุนข้อริเริ่มสร้างสันติภาพ และการป้องกันสงครามที่อาจเกิดขึ้นอีก - เน้นการสร้างสังคมที่มีโครงสร้างและวัฒนธรรมแห่งความสันติสุข - เมื่อสิ้นสุดความขัดแย้ง ก็จะหาทางออกเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ การบูรณะซ่อมแซม และการสร้างความสมานฉันท์ทางสังคม	4. มุ่งเน้นชัยชนะ(VICTORY-ORIENTED) - สันติภาพ หมายถึง ชัยชนะและการยุติการต่อสู้ - ไม่สนับสนุนแนวทางสร้างสันติภาพ หากยังไม่ได้รับชัยชนะ - มุ่งสร้างสังคมที่ควบคุมโดยสัถยาบรรณ ข้อตกลง กติกา และความเป็นสถาบัน - จะปล่อยให้เกิดสงครามอีกครั้งหากความขัดแย้งเกิดขึ้นอีก

Galtung ซึ่งยังเป็นผู้ก่อตั้งและผู้อำนวยการองค์กรที่เผยแพร่และรณรงค์แนวคิดเรื่องสื่อเพื่อสันติภาพที่ชื่อว่า TRANSCEND Peace and Development Network ด้วย ได้เปรียบเทียบให้เห็นว่าการรายงานข่าวเกี่ยวกับสงครามของสื่อมวลชนในขณะนั้นคล้ายคลึงกับการรายงานข่าวกีฬาที่มุ่งเน้นหาผู้แพ้ผู้ชนะ เขาจึงเสนอว่าการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพควรจะเป็นเหมือนการรายงานข่าวสุขภาพที่ผู้สื่อข่าวจะต้องอธิบายให้ผู้ป่วยทราบว่ากำลังเผชิญกับโรคร้ายอะไร และสาเหตุของโรคร้ายนี้คืออะไร ขณะเดียวกัน ก็จะต้องนำเสนอด้วยว่าจะมีทางเลือกอะไรบ้างในการป้องกันและรักษาโรคร้ายนี้ ดังนั้น Peace journalism จึงเป็นวิธีการรายงานข่าวที่คำนึงถึงความครอบคลุม เป็นธรรม และถูกต้องให้มากขึ้น เพื่อที่จะกำหนดกรอบการนำเสนอเหตุการณ์และมองลึกลงไปถึงการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและมองหาหนทางที่จะก้าวพ้นไปจากความขัดแย้งนั้น (McGoldrick and Lynch, 2000)

แนวคิดการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพนี้อาจขัดแย้งกับหลักการทางจริยธรรมดั้งเดิมของการสื่อข่าวที่ยึด “ความเป็นกลาง” (objectivity) ที่สื่อมวลชนจะต้องไม่มีอคติ ไม่แทรกแซงเหตุการณ์ และต้องเป็นกระจกสะท้อนความจริงที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งหากจะพิจารณาถึงหลักการเรื่องความรับผิดชอบต่อสาธารณะของสื่อมวลชนแล้วในสถานการณ์ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสื่ออาจจำเป็นต้องเข้าไปแทรกแซงหรือเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ด้วย ไม่ใช่เพียงแค่เฝ้ามองหรือเพียงแค่เป็นกระจกสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการเข้าไปเกี่ยวข้องโดยมี “จริยธรรมแห่งความรับผิดชอบต่อสาธารณะ” เป็นพื้นฐานและต้องนำไปสู่เป้าหมายที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม (McGoldrick and Lynch, 2000)

Lee and Maslog (2002: 312) ระบุว่าแนวคิด Peace journalism มีรากฐานเดียวกับแนวคิดสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา (Development journalism) และสื่อมวลชนเพื่อสาธารณะ (Public journalism) ซึ่งอิงปรัชญาตามแนวคิดสังคมนิยมที่คำนึงถึงประชาชน การมีส่วนร่วม และความเป็นธรรมทางสังคม โดยกระตุ้นให้สื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมแห่งประชาชน

ในขณะเดียวกัน Howard (2004: 15) ใช้คำว่า “Conflict sensitive journalism” เพื่ออธิบายถึงกระบวนการทำงานของผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้งหรือภาวะสงคราม โดยเขากล่าวว่าอาจมีผู้สื่อข่าวบางส่วนที่บอกว่าไม่ใช่หน้าที่หรืองานของผู้สื่อข่าวที่จะต้องไปรับผิดชอบกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม เพราะผู้สื่อข่าวมีหน้าที่เพียงแค่การรายงานข้อมูลและความจริงเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วการทำเพียงแค่นี้ไม่เพียงพอสำหรับการเป็นผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้ง เนื่องจากเป็นที่ตระหนักดีว่าในปัจจุบันนี้ “ความจริง” (fact) เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาได้ และแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้นต่างก็มีกลยุทธ์ในการใช้สื่อและเลือกที่จะบอกความจริงเฉพาะบางแง่มุมกับสื่อมวลชน ดังนั้น ในกระบวนการรายงานข่าวที่ดุดันผู้สื่อข่าวจึงพึงตระหนักว่าไม่มี “ความจริงที่แท้” (bare fact)

โดย Howard อธิบายลักษณะของ Conflict sensitive journalism ว่าเป็นการประยุกต์วิธีการวิเคราะห์ความขัดแย้งและการค้นหาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะใหม่ ๆ เกี่ยวกับความขัดแย้ง จะต้องมีการรายงานว่ามีใครบ้างที่กำลังพยายามแก้ปัญหาความขัดแย้งและให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง โดยไม่มีการเลือกข้างแต่ต้องนำตัวเองเข้าไปค้นหาทางออก รวมทั้งต้องเลือกใช้คำในการเสนอข่าวอย่างระมัดระวัง เกี่ยวกับประเด็นนี้ Howard ระบุว่ากรรายงานข่าว

ในสถานการณ์ความขัดแย้งก็ต้องยึดหลักการทางจริยธรรมที่ไม่แตกต่างไปจากการรายงานข่าวที่ดีโดยทั่ว ๆ ไป นั่นคือ ต้องคำนึงถึงหลักจริยธรรมสำคัญ 3 ประการคือ

1. ความถูกต้องครบถ้วน (accuracy)
2. ความสมดุลและไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (balance & impartiality)
3. ความรับผิดชอบ (responsibility)

โดย Howard ระบุว่าจริยธรรมเบื้องต้นทั้ง 3 ประการของผู้สื่อข่าวจะนำไปสู่ “ความน่าเชื่อถือ” (reliability) ในวิชาชีพ โดยเขากล่าวว่าทุกครั้งที่มีผู้สื่อข่าวรายงานข่าวแต่ละประเด็นต้องถามและตอบตัวเองอยู่เสมอว่าตนเองได้ผ่านแบบทดสอบของความน่าเชื่อถือในการทำงานแล้วหรือไม่ โดยพิจารณาว่าในการทำงานของตนเองได้ใช้จริยธรรมเบื้องต้นดังกล่าวแล้วหรือยัง

เมื่อพิจารณาในเชิงทฤษฎีการสื่อสารแล้ว Lee and Maslog (2002:313) ระบุว่ากรรายงานข่าวเพื่อสันติภาพสอดคล้องกับทฤษฎีการวางกรอบในการสื่อสารของสื่อมวลชน (Framing Theory) และได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ Framing Theory ของนักวิชาการด้านการสื่อสารหลายคน โดยระบุว่าในการรายงานข่าวนั้นไม่ได้มีมาตรฐานการรายงานข่าวเพียง “กรอบ” หรือ “รูปแบบ” เดียวเท่านั้น แต่กระบวนการวางกรอบในการสื่อสารของสื่อมวลชนเป็นกระบวนการจัดการ จัดระบบ และวางรูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาข่าวเฉพาะในแต่ละเรื่อง และการวางกรอบ (framing) คือการเลือกมุมมองในการกำหนดการรับรู้ความจริงและเลือกที่จะทำให้บางประเด็นมีความชัดเจนขึ้น ซึ่งจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงบริบททางสังคมและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรายงานข่าวด้วย

เกี่ยวกับประเด็นทฤษฎีการวางกรอบในการสื่อสารนี้ Lee and Maslog ยังได้กล่าวอ้างถึง McCombs, Shaw and Weaver ว่าแนวคิดของทฤษฎีการวางกรอบในการสื่อสารกับทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) นั้นเป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือแนวคิดการวางกรอบในการสื่อสารถือเป็นส่วนขยายของแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร โดยนับว่าเป็นอีกขั้นหนึ่งของการกำหนดประเด็นในการรับรู้ นั่นคือ ในระดับแรกซึ่งเป็นการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) นั้นเป็นการเสนอเรื่องที่จะให้ผู้รับสารคิด (what to think about) ขณะที่ระดับที่สองซึ่งเป็นการวางกรอบในการสื่อสารนั้น (framing) เป็นการชี้แนะจากสื่อว่าจะให้ผู้รับสารคิดกับเรื่องนั้นอย่างไร (how to think about something)

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพนั้น ได้เริ่มมีการเผยแพร่มากขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับในระดับนานาชาตินั้นก็มีการศึกษาวิจัยโดยใช้แนวคิดการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพของ Galtung เป็นกรอบในการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ปัจจัยและข้อจำกัดต่าง ๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาความเป็นสื่อเพื่อสันติภาพในบริบทความขัดแย้งที่แตกต่างกันออกไปของโลก

ตัวอย่างงานวิจัยในช่วงแรกของการประยุกต์ใช้แนวคิดการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพของภูมิภาคเอเชียนั้น น่าจะเป็นการวิจัยของ Lee and Maslog (2005) เรื่อง War or Peace Journalism? Asian Newspaper Coverage of Conflicts ที่เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์จำนวน 10 ฉบับของเอเชีย 4 ชาติ ที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์ คือ อินเดีย ปากีสถาน ศรีลังกา และอินโดนีเซีย จำนวนกลุ่มตัวอย่างข่าวทั้งสิ้น 1,338 ชิ้น การศึกษารั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ (Peace Journalism) ของ Johan Galtung เป็นกรอบในการศึกษา และแบ่งประเภทของข่าวเป็น Peace และ War Journalism โดยผู้วิจัยระบุว่าแม้แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพมีการกล่าวถึงกัน

มากกว่าสามทศวรรษแล้วแต่ที่ผ่านมายังไม่มีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างจริงจัง การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นเหมือนกับการเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้กำหนดที่จะศึกษาประเด็นข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ความขัดแย้ง 4 เหตุการณ์คือ เหตุการณ์ความขัดแย้งเรื่องแคชเมียร์ (Kashmir dispute) ระหว่างปากีสถานและอินเดีย เหตุการณ์ขบวนการปลดปล่อยพยัคฆ์หมิฬีแลม (Liberation Tigers of Tamil Eelam) ในประเทศศรีลังกา เหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลอินโดนีเซียกับอาเจห์และมาลุกู (The Aceh and Maluku civil wars) และเหตุการณ์ขบวนการแบ่งแยกดินแดนมินดาเนา (Mindanao separatist movement) ในประเทศฟิลิปปินส์

ผลการศึกษาพบว่าการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เหล่านี้เอนเอียงไปในทิศทางของ War Journalism อย่างชัดเจน เหตุการณ์เกี่ยวกับแคชเมียร์ที่นำเสนอโดยหนังสือพิมพ์ปากีสถานและอินเดียมียุทธศาสตร์ของความเป็น War Journalism ที่เข้มข้นกว่าเหตุการณ์อื่น ๆ ในขณะที่การนำเสนอเหตุการณ์เกี่ยวกับขบวนการปลดปล่อยพยัคฆ์หมิฬีแลม ของหนังสือพิมพ์ในศรีลังกามีความเป็น Peace Journalism มากที่สุด นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของคุณลักษณะของ War and Peace Journalism นั้น คุณลักษณะของ War Journalism ที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์มากที่สุดคือการเน้นนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น (focus on here and now) ซึ่งทำให้การรายงานข่าวขาดการสืบค้นหาที่มาที่ไปของเรื่องและไม่นำเสนอหนทางในการแก้ปัญหาในระยะยาว นอกจากนี้ ประเด็นเรื่องการให้ความสำคัญกับผู้นำ (elite orientation) ก็เป็นอีกประเด็นที่จัดอยู่ในคุณลักษณะของ War Journalism ที่เห็นได้ชัดเจน เนื่องจากหนังสือพิมพ์มักจะนำเสนอผู้นำทางการเมือง หรือผู้นำทางการทหาร แต่ละเลยที่จะนำเสนอข้อมูลของกองกำลังที่ต้องบาดเจ็บในสนามรบ หรือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ขณะเดียวกัน หนังสือพิมพ์ก็มักจะนำเสนอข่าวโดยแสดงการแบ่งแยกและชี้ชัดฝ่ายดีกับฝ่ายร้าย (dichotomy of good and bad) ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการใช้อคติส่วนตัวในการด่วนตัดสินว่าใครเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ว่า การที่การรายงานของสื่อมวลชนในครั้งนี้มีแนวโน้มเอียงไปที่ Warjournalism นั้นนอกจากจะเป็นเพราะความเคยชินในแนวปฏิบัติในการทำงานของผู้สื่อข่าวเองแล้ว ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมภายนอกด้วย ทั้งปัจจัยทางการเมือง สาเหตุและลักษณะความยืดหยุ่นของเหตุการณ์ ดังเช่นในการรายงานข่าวสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างอินเดี๋ยและปากีสถานนั้น เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศที่ฝังรากลึกมาเป็นเวลานาน ดังนั้นจึงไม่แปลกที่ผลการวิเคราะห์เนื้อหาออกมาพบว่าเป็นการรายงานข่าวที่มีความเข้มข้นของการเป็น War journalism มากกว่าเหตุการณ์อื่น ๆ

นอกจากงานวิจัยชิ้นนี้แล้ว ทีมผู้วิจัยดังกล่าวก็ได้มีการขยายขอบเขตการวิจัยเพิ่มเติมไปอีกในหลาย ๆ ประเด็นในช่วงเวลาต่อ ๆ มา เช่น การเปรียบเทียบเนื้อหาข่าวความขัดแย้งภายในชาติกับเนื้อหาข่าวต่างประเทศคือข่าวสงครามอิรัก ซึ่งพบว่าสื่อมวลชนในประเทศเอเชียเหล่านี้มองเหตุการณ์ในบ้านของตนเองและนำเสนอในทิศทางที่เป็นการสื่อข่าวสงคราม ในขณะที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสงครามอิรักแบบที่เป็นการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพมากกว่า ซึ่งผลการศึกษาที่เป็นแบบนี้ นั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าอาจจะมาจากปัจจัยความใกล้ชิดและมีส่วนร่วมทางอารมณ์ในเหตุการณ์ของผู้สื่อข่าว ทำให้มีปัจจัยกำหนดการนำเสนออื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เรื่อง อุดมการณ์ความเป็นชาติ เป็นต้น (Lee, Maslog and Kim, 2006)

สำหรับในบริบทของสังคมไทย วลีขณณมล จ้งกมล (2550) ได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์บทบาทขององค์กรการสื่อสาร ทั้งองค์กรสื่อมวลชน และองค์กรสื่อสารระดับท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมเป็นกลไกการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีเป้าหมายเพื่อนำเสนอการกำหนดรูปแบบและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ จริยธรรม แนวทางการจัดการ และการปฏิบัติงานของสื่อเพื่อสันติภาพซึ่งเหมาะสมกับบริบทและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาในครั้งนั้นพบว่าบทบาทในการนำเสนอข่าวสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของสื่อมวลชนกลุ่มตัวอย่าง มีแนวโน้มไปในทิศทางการสร้างความขัดแย้งมากกว่าแสวงหาสันติ ซึ่งความโน้มเอียงดังกล่าวเป็นผลมาจากการยึดติดกับการประเมินคุณค่าความเป็นข่าวตามทฤษฎีวารสารศาสตร์ที่ให้น้ำหนักกับ “ความขัดแย้ง” เป็นสำคัญ นอกจากนั้น กรอบทางความคิดของผู้ส่งสารยังถูกนำเสนอผ่านการใช้ภาษาที่แสดงอารมณ์เกินจริง ทำให้ทิศทางการนำเสนอข่าวมีลักษณะที่เรียกว่า War journalism ชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ ประเภทของหนังสือพิมพ์ที่แบ่งเป็นหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณและหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ มิได้มีนัยสำคัญต่อทิศทางการนำเสนอที่แตกต่างกันแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม แม้สัดส่วนของการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพ (Peace journalism) ยังคงปรากฏไม่มากนัก เนื่องจากรูปแบบการนำเสนอต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ มาสนับสนุนด้วย แต่อาจถือได้ว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีที่สื่อเริ่มมีบทบาทในเชิงคลี่คลายความขัดแย้ง แม้ว่าประเด็นในการนำเสนอยังคงเป็นเรื่องของการนำเสนอ “ความจริงที่เกิดขึ้น” มากกว่าการแสวงหา “ทางออกของปัญหา” ทั้งนี้ แนวทางการเสนอดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการปรับบทบาทของผู้สื่อข่าวที่พึงเป็น “ผู้เฝ้าระวังที่พร้อมแบกรับภาระทางสังคม” ด้วยการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นกลาง เป็นธรรม รอบด้าน ปราศจากอคติอย่างแท้จริง

งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของ ศูนย์ข่าวอิสรา สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทต่อการสื่อสารสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในขณะนั้น และได้ระบุว่าศูนย์ข่าวอิสราจะเป็นองค์กรที่อาจใช้เป็นแม่แบบในการพัฒนา “สื่อเพื่อสันติภาพ” ได้ เนื่องจากมีนโยบายการดำเนินงานและการเสนอข่าวสารที่มุ่งเน้นสร้างสันติสุขอย่างชัดเจน และมีเครือข่ายความร่วมมือและได้รับการยอมรับจากภาคประชาชน นักวิชาการและองค์กรอิสระต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการพัฒนาสื่อเพื่อสันติภาพในสังคมไทยว่าโอกาสและความเป็นไปได้ในการพัฒนาสื่อเพื่อสันติภาพในบริบทของสังคมไทยนั้น จะต้องเริ่มจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องพึงทบทวนออกแบบ และรื้อสร้างใหม่ โดยองค์กรสื่อต้องตระหนักถึงเป้าหมายและเจตจำนงที่มุ่งมั่นเป็นสื่อเพื่อสันติภาพ ซึ่งจำเป็นต้องเปลี่ยนกรอบแนวคิด ตลอดจนแนวทางการนำเสนอ ร่วมกับปฏิรูปข้อกำหนดจริยธรรมทางวิชาชีพ และการผสมผสานรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่โปร่งใสในรูปของคณะกรรมการที่เป็นกลางและเน้นการทำงานร่วมกันแบบเครือข่าย นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องใช้ปัจจัยเกื้อหนุนอื่นทางสังคม ทั้งภาควิชาการ ภาคประชาชน และภาครัฐที่จะต้องให้ความสำคัญกับกฎหมายซึ่งเกื้อหนุนให้เกิดมิติความเท่าเทียมกันในการสื่อสารอย่างแท้จริง ตลอดจนเปิดโอกาสให้ชุมชนผู้รับสารเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร เพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อเพื่อสันติภาพอย่างแท้จริงและยั่งยืน

นอกจากนี้ งานวิจัยวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก เรื่อง Journalism and the Path to Peace in the South of Thailand โดย Changkamol (2013) ได้วิเคราะห์เนื้อหาเจาะลึกไปที่สื่อหนังสือพิมพ์ไทยจำนวนหนึ่ง พร้อมกับการสังเกตการณ์กระบวนการทำงานของสื่อมวลชน และ

สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกระบวนการผลิตข่าวของหนังสือพิมพ์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือนักวิชาการและประชาชนผู้รับข่าวสาร เพื่อที่จะวิเคราะห์บทบาทปัจจุบันของหนังสือพิมพ์ต่อการรายงานข่าวสถานการณ์ภาคใต้ พร้อม ๆ กับการค้นหาอุปสรรค ข้อจำกัด และปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของสื่อ ผลการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา ยังคงยืนยันผลการศึกษาก่อนหน้านี้ (วลักษณ์กมล จ่างกมล, 2550) ว่าสื่อหนังสือพิมพ์ไทยยังคงมีแนวโน้มการนำเสนอเนื้อหาในแบบการสื่อข่าวสารสงคราม โดยเน้นไปที่ผลกระทบและความสูญเสียที่มองเห็นได้ มากกว่าที่จะค้นหาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงจิตใจหรือวัฒนธรรม โดยสาเหตุสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาจากการยึดคุณค่าข่าวแบบดั้งเดิมในการพิจารณาเลือกเหตุการณ์มานำเสนอเป็นข่าว โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์ ผลการวิเคราะห์ยังสะท้อนให้เห็นปัญหาในเชิงโครงสร้างของการทำงานของสื่อหนังสือพิมพ์ที่มีรวมศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพมหานคร และไม่มีการกระจายทรัพยากรเพื่อการติดตามข่าวในพื้นที่อื่น และมีการจัดการข่าวโดยใช้โครงสร้างของสตริงเกอร์หรือผู้สื่อข่าวรับจ้างในพื้นที่ต่างจังหวัด ทำให้คุณภาพของข่าวไม่ได้มาตรฐานและไม่มีการทำงานข่าวในเชิงลึก

การวิจัยนี้ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพในบริบทของสังคมไทยคือ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างผู้สื่อข่าวส่วนกลางและในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมระหว่างสื่อมวลชนกับกลุ่มภาคประชาสังคม เพื่อการตรวจสอบและแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอข่าวสารที่ให้ความสำคัญกับประชาชนธรรมดามากขึ้น นอกจากนี้ ข้อเสนอในการปรับทำงานขององค์กรสื่อก็คือ การเสนอตั้งโต๊ะข่าวความขัดแย้งและสถานการณ์วิกฤติ ในองค์กรสื่อมวลชนทุก ๆ แห่ง เพื่อการจัดผู้สื่อข่าวและคนทำงานเฉพาะที่มีความรู้ด้านความขัดแย้งและการสื่อข่าวในสถานการณ์วิกฤติได้อย่างเหมาะสมและมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ขณะที่ในเชิงระบบภาพรวมนั้น การวิจัยเรื่องนี้เสนอให้มีการรื้อสร้างระบบแนวคิดทฤษฎีและแนวการปฏิบัติในเรื่องคุณค่าข่าวเสียใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อเสนอของแนวคิดการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ อีกทั้งหลักสูตรและความรู้เรื่องการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ และการวิเคราะห์ความขัดแย้งควรถูกกำหนดเป็นรายวิชาพื้นฐานที่สำคัญในสถาบันการศึกษาด้านสื่อสารมวลชน เพื่อการผลิตสื่อมวลชนในยุคสมัยใหม่ที่ต้องเผชิญกับความขัดแย้งในสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ

งานวิจัยที่นำเสนอมาข้างต้นนั้น ล้วนแต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์สื่อในรูปแบบดั้งเดิมทั้งสิ้น จากการสำรวจงานวิจัยที่ผ่านมา ยังไม่ปรากฏการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสื่อใหม่หรือสื่อทางเลือกที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารเพื่อสันติภาพ การวิจัยในครั้งนี้จึงจะใช้แนวทางการศึกษาวิจัยก่อนหน้านี้นี้ เพื่อประยุกต์กับกลุ่มตัวอย่างการศึกษาที่เป็นสื่อใหม่และสื่อทางเลือกในยุคดิจิทัลเพื่อให้การศึกษาสามารถครอบคลุมสถานการณ์การใช้สื่อในสังคมไทยได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

2.2 แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน (Political economy of the media)

แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองถือว่าเป็นกรอบการวิเคราะห์ที่มีพลังและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมเป็นอย่างยิ่งในการประเมินบทบาทของสื่อมวลชนโดยพิจารณาจากปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง และปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรสื่อ รวมทั้งยังเป็นปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดจากภายนอกที่มีอิทธิพลกับการแสดงบทบาทหน้าที่ของสื่อ แนวคิดนี้เชื่อว่าการที่เข้าใจโครงสร้างการทำงานของสื่อได้นั้น ต้องทำความเข้าใจโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

การเมือง และสังคมไปด้วยพร้อม ๆ กัน เพราะสิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวพันกับผลผลิตทางอุดมการณ์ของสื่อ โดยบทบาทของสื่อในแต่ละสังคมนั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ควบคุมสื่ออยู่

Mosco (1996) ระบุว่า เศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่ผูกติดอยู่กับการผลิต การกระจาย และการบริโภคทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคม และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพการสื่อสารและสื่อมวลชนนั้น ผลผลิตของสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือ ภาพยนตร์ วิทยุ รวมทั้งผู้รับสารก็ถือว่าเป็นทรัพยากรหลักในขอบเขตของวิชาชีพนี้ นอกจากนี้แล้ว แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองมุ่งที่จะให้ความสนใจไปที่กลุ่มความสัมพันธ์เฉพาะทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้โครงสร้างอำนาจหรือความสามารถในการควบคุมกลุ่มคน กระบวนการ และปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองจะเป็นกรอบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการทำหน้าที่ของสื่อใหม่ ผลผลิตจากสื่อใหม่ และความเป็นเจ้าของสื่อใหม่เหล่านี้ว่ามีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกับปัจจัยทางการเมืองในพื้นที่ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความหลากหลายและมีความขัดแย้งระหว่างขั้วต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม สมมุติฐานเบื้องต้นของการศึกษาได้พิจารณาว่าด้วยสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างทางเศรษฐกิจ รวมทั้งปัจจัยทางการเมืองเฉพาะในพื้นที่นี้ ทำให้การเติบโตขึ้นของสื่อทางเลือกและสื่อใหม่ในยุคดิจิทัลในพื้นที่นี้จะมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างไปจากพื้นที่อื่น ๆ

2.3 แนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public sphere)

แนวคิดพื้นที่สาธารณะนำเสนอโดย Jurgen Habermas นักทฤษฎีสายวิพากษ์ชาวเยอรมัน (1992) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มนักวิชาการเศรษฐศาสตร์การเมืองยุคใหม่ที่ได้พัฒนาแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองให้สอดคล้องกับสภาพสังคม การเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้นโดยนักวิชาการกลุ่มนี้เน้นศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนในสังคมประชาธิปไตย และระบุว่าสังคมยุคปัจจุบันนั้นกลายเป็นสังคมที่มีการผสมผสานระหว่างสังคมทุนนิยมและสังคมนิยม ทำให้สื่อมวลชนกลายเป็นการค้ามากขึ้นจนหมดบทบาทการเป็น “พื้นที่สาธารณะ” ไปในหลาย ๆ บริบท (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551)

สำหรับความหมายของพื้นที่สาธารณะในความหมายของ Habermas นั้น หมายความว่าพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่เป็นส่วนรวม (sense of public) ซึ่งมีความเชื่อมโยงที่สำคัญกับสังคมในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นพื้นที่ที่เปิดให้บุคคลต่าง ๆ เข้าไปถกเถียงกันอย่างเสรีเสมอภาคและไม่มีใครครอบงำใคร และเป้าหมายของการถกเถียงด้วยเหตุผลเหล่านั้นก็จะนำไปสู่ทางออกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสาธารณะไม่ใช่ประโยชน์ส่วนตนของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง นั่นหมายความว่าพื้นที่สาธารณะนั้นเป็นส่วนเชื่อมระหว่างโลกของการเมือง (Political society) กับโลกของภาคประชาชน (Civil society) นั่นเอง

ทั้งนี้ การที่พื้นที่ใดจะจัดว่าเป็นพื้นที่สาธารณะตามความหมายนี้ได้ นั้นจะต้องมีคุณลักษณะที่สามารถเป็นพื้นที่กลางที่ปลอดภัยและเท่าเทียมให้ทุกคนได้สื่อสารถกเถียงกันอย่างเปิดเผยและสร้างสรรค์นั้น โดยเป็นการรวมกลุ่มปัจเจกเพื่อเรื่องส่วนรวมมีความเป็นอิสระจากอำนาจรัฐและเศรษฐกิจมีการใช้เหตุผลและการศึกษาข้อมูลเพื่อการถกเถียงกันอย่างสร้างสรรค์และก่อให้เกิดผลจาก

การพูดคุยถกเถียง และสื่อมวลชนก็ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของความเป็นพื้นที่สาธารณะ (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551)

แนวคิดพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่กลางนี้ถูกหยิบยกมานำเสนอว่าจะเป็นหนทางในการหาทางออกให้กับเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ โดยโนเบิร์ต โรเปอร์ส นักวิจัยอาวุโส สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ ได้วิเคราะห์จุดดีจุดด้อยของแนวคิดพื้นที่สาธารณะในการบรรยายสาธารณะในงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2555 และให้ข้อสรุปเบื้องต้นว่าหากจะใช้แนวคิดนี้ในการส่งเสริมสันติภาพและความยุติธรรมในพื้นที่โครงสร้างพื้นที่สาธารณะก็ต้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้หลุดพ้นจากการใช้ความรุนแรงหรือการใช้อำนาจบังคับครอบงำ ผู้คนในพื้นที่ต้องมีความเป็นอิสระ มีเสรีภาพในการออกแบบพื้นที่ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เพื่อให้เกิดอนาคตในการแก้ไขปัญหาชายแดนใต้ร่วมกัน ทั้งนี้ โรเปอร์สได้นำเสนอว่าการเกิดขึ้นของสื่อทางเลือกที่เป็นสื่อใหม่ประเภทต่าง ๆ ในพื้นที่น่าจะเป็นโอกาสในการสร้างพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่กลางทางการสื่อสารให้เกิดขึ้นในพื้นที่ และสามารถกำหนดวาระข่าวสารเพื่อสร้างเสริมสันติภาพได้ อีกทั้งสื่อใหม่เหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้พื้นที่สาธารณะมากขึ้น เพราะเพิ่มพื้นที่ปลอดภัยให้กับปัจเจกบุคคลในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น และพื้นที่สาธารณะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องพยายามทำให้เกิดการก้าวข้ามวาทกรรมของศาสนาใดศาสนาหนึ่ง นั่นหมายถึงว่าต้องเป็นพื้นที่ที่มีความสมดุลของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่หลากหลายไม่มีการครอบงำหรือควบคุมสั่งการกันและกัน (อารีดำ สาเมะ และจิตินบ โกมลนิมิ, 2556)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงใช้แนวคิดพื้นที่สาธารณะเพื่อเป็นกรอบการศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของสื่อทางเลือกหรือสื่อสมัยใหม่ ซึ่งน่าจะนำไปสู่การประเมินบทบาทของการดำรงตนเป็นพื้นที่สาธารณะของสื่อเหล่านี้ว่าสามารถเป็นพื้นที่กลางทางการสื่อสารหรือเป็นกลไกในการสร้างเสริมสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรง รวมทั้งมีความแตกต่างและหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมได้หรือไม่ อย่างไร และมีปัจจัยแวดล้อมที่น่าจะเกี่ยวข้องอะไรบ้าง

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ในยุคดิจิทัล (New Media in digital society)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างก้าวกระโดด ซึ่งมีผลสืบเนื่องไปกับการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดเกี่ยวกับการสื่อสารที่ผู้คนธรรมดาซึ่งเคยเป็นผู้รับสารที่รอคอยรับรู้ข่าวสารแต่เพียงอย่างเดียวจากสื่อดั้งเดิมทั้งหลาย เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือโทรทัศน์ มาขยายโอกาสและบทบาทตนเองให้เป็นผู้ส่งสารและผู้ผลิตเนื้อหาข่าวสารมากขึ้น

สำหรับความหมายของคำว่าสื่อใหม่หรือ New media นี้ ยังคงมีความหมายที่หลากหลายนิยามและมุมมอง เช่น “รูปแบบของการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลายและใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลาง” “เนื้อหาของการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงได้โดยผ่านทางเครื่องมือดิจิทัล” “สื่อใหม่คือสื่อที่มีคุณสมบัติสำคัญอยู่ที่การมีปฏิสัมพันธ์ (interactive) ซึ่งเป็นตัวช่วยให้ผู้ใช้สามารถมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันและทำให้ต่างฝ่ายต่างสามารถผลิตเนื้อหาของตนเองได้” เป็นต้น

ทั้งนี้ แม้ว่าความหมายยังมีความหลากหลายและไม่มีนิยามใดตายตัว แต่โดยภาพรวมก็มีความเห็นร่วมในเรื่องคุณลักษณะเฉพาะทางเทคโนโลยีของสื่อใหม่ว่ามีลักษณะ 2 ประการคือ 1. การเป็นสื่อที่ใช้ช่องทางเทคโนโลยีการสื่อสารหรืออินเทอร์เน็ต และ 2. เป็นการสื่อสารสองทางซึ่ง

คุณลักษณะทางเทคโนโลยีดังกล่าว ได้ทำให้เกิดรูปแบบการสื่อสารแบบใหม่ที่มีลักษณะต่าง ๆ คือ (ชูวิศ ฤกษ์ศิริสุข (บรรณาธิการ), 2554)

1. เป็นการสื่อสารที่สามารถมีปฏิริยาโต้ตอบกันได้
2. ไม่จำกัดพื้นที่และเวลาในการสื่อสาร
3. เป็นการสื่อสารที่ไม่เปิดเผยผู้ส่งสารและผู้รับสาร(anonymous)
4. มีต้นทุนการเข้าถึงสูง
5. ไม่สามารถปิดกั้นได้
6. เป็นกระแสที่ไม่หยุดยั้ง สื่อหลัก และรัฐต้องปรับตัวให้ทัน
7. ไม่ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นสื่อ

นอกจากนี้ วัฒนธรม จ่างมล (2556) ยังได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ว่ามีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกันอยู่ 3 ประการคือ 1. เรื่องของเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ที่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต 2. เรื่องของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสาร ที่ผู้สื่อสารและผู้รับสารสามารถที่จะแลกเปลี่ยนบทบาทกันได้ และ 3. เรื่องของกระบวนการจัดการข่าวสารที่ตัดองค์ประกอบของผู้เฝ้าประตูข่าวสารออกไป

อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากจะให้ความสำคัญกับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาที่เป็นสื่อใหม่ในแง่เทคโนโลยีการสื่อสาร ดังที่ได้กล่าวถึงคุณลักษณะมาข้างต้นแล้ว ยังได้ขยายขอบข่ายของกลุ่มตัวอย่างไปสู่สื่อที่ถูกนิยามว่าเป็นสื่อทางเลือกด้วย ทั้งนี้ สื่อทางเลือกในพื้นที่เหล่านี้อาจยังคงมีรูปแบบการใช้เทคโนโลยีแบบสื่อดั้งเดิม เช่น วิทยุหรือโทรทัศน์ ดังเช่นในกรณีวิทยุชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ศึกษาวิจัยพิจารณาเห็นว่า ในแง่ของบทบาทและผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของสื่อทางเลือกเหล่านี้ ได้มีความเปลี่ยนแปลงไปสู่กลุ่มคนกลุ่มใหม่มากกว่าที่จะเป็นนักวิชาชีพด้านสื่อแต่เพียงอย่างเดียว การเข้าร่วมของคนธรรมดา เช่น กลุ่มภาคประชาสังคม หรือกลุ่มประชาชนระดับรากหญ้า น่าจะเป็นคุณลักษณะเด่นอีกประการของสื่อใหม่ในยุคนี้ เพราะเป็นเรื่องของการเปิดกว้างทางการสื่อสาร

สำหรับในสถานการณ์ของสังคมประชาธิปไตย รวมทั้งในสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลกขณะนี้ จะเห็นได้ว่าบทบาทของสื่อใหม่ดังกล่าวนี้ได้เข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวางในแง่ที่เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น และการระดมพลังความร่วมมือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่นี้ทำให้สื่อใหม่เข้ามาทำหน้าที่เป็นพยานของเหตุการณ์ความขัดแย้งในประเด็นที่สื่อหลักอาจจะตกหล่นหายไป รวมทั้งยังเป็นช่องทางให้คนที่เป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งได้นำเสนอเสียงของตนเองโดยไม่ต้องผ่านผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gate keeper) ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการคัดกรองข่าวสารของสื่อหลักแบบดั้งเดิม

อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของสื่อใหม่เหล่านี้ก็ไม่ได้มีคุณสมบัติด้านดีแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อพิจารณาจากคุณลักษณะเด่นที่สื่อใหม่มีนั้น ในอีกด้านก็กลายเป็นจุดที่ถูกตั้งคำถามและมองว่าเป็นจุดด้อยของสื่อใหม่ เช่น การก้าวข้ามขั้นตอนของผู้เฝ้าประตูข่าวสารนั้น ทำให้สื่อใหม่กลายเป็นเครื่องมือของการกระจายข่าวลือหรือข้อมูลที่ขาดการตรวจสอบอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นแหล่งของการสร้างให้เกิดความเกลียดชังระหว่างกลุ่มคนได้อย่างง่ายดาย ด้วยการใช้ข้อความที่สร้างความเกลียดชัง (Hate speech) อีกด้วย

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ประยุกต์ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed methods) ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณและมีการใช้รูปแบบของการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation design) เพื่อถ่วงดุลและตรวจสอบข้อมูลการศึกษาที่ได้จากแต่ละวิธีการ เพื่อเอื้อให้การวิเคราะห์ผลการศึกษามีความเที่ยงและรอบด้านมากขึ้น โดยพยายามให้แต่ละวิธีการวิจัยช่วยลดจุดด้อยหรือช่วยตรวจสอบข้ามข้อมูลซึ่งกันและกันของแต่ละวิธีการ โดยได้กำหนดวิธีการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)
3. การสังเกตการณ์ (Observation)

3.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

การวิเคราะห์เนื้อหา คือ วิธีวิจัยที่มุ่งอธิบายเนื้อหาที่ปรากฏผ่านสื่ออย่างภววิสัย เป็นระบบและเป็นการรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์เนื้อหานี้เป็นการศึกษาถึง “สิ่งที่กล่าวถึง” ในเนื้อหาของสื่อมากกว่าที่จะวิเคราะห์ถึงสิ่งที่มาหรือความคิดเบื้องหลังของข้อความนั้น (Barelson, 1971) การใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาในการวิจัยนี้ จึงมีเป้าหมายเพื่อสำรวจเนื้อหาที่นำเสนอผ่านสื่อที่เป็นกลุ่มตัวอย่างอย่างตรงไปตรงมา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการใช้เครื่องมือการวิจัยชนิดอื่นในการวิเคราะห์ถึงความเป็นจริงที่อยู่เบื้องหลังเนื้อหาต่อไป

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิเคราะห์เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้เป็นสื่อทางเลือกและสื่อใหม่ทุกประเภทที่มีการเผยแพร่อยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และได้รับการยอมรับในบทบาท โดยพิจารณาจากการถูกกล่าวถึงในสื่อหลัก การได้รับการอ้างอิงในสื่อหลัก รวมทั้งการได้รับการพูดถึงในเวทีของภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นระยะเวลาหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นกรณีศึกษาจึงใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. สำนักข่าวออนไลน์ “โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้” (Deep South Journalism School - <http://www.deepsouthwatch.org/dsj>)
2. สำนักข่าวออนไลน์ “สำนักข่าวอามาน” (<http://www.thai.amannews.org/>)
3. สถานีวิทยุมีเดียสลัตตัน (<http://rdselatan.com/rd/index.php>)

3.1.2 กรอบเวลาและหน่วยวิเคราะห์

การวิจัยนี้จะวิเคราะห์เนื้อหาจากกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกไว้ โดยจำกัดเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กำหนดกรอบเวลาเชื่อมโยงการเริ่มต้นกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพระหว่างรัฐบาลไทยและกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ซึ่งเริ่มต้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จะเริ่มต้นกรอบเวลาการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหาตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 จนถึง 31 ธันวาคม 2556 ซึ่งจะเป็นระยะเวลา 10 เดือน

โดยหน่วยวิเคราะห์จะเป็นทั้งการนำเสนอที่เป็นข่าว (news) และเนื้อหาที่ไม่ใช่ข่าว (non-news) ที่มีการนำเสนอผ่านสื่อกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ทั้งนี้หากเป็นสื่อประเภทที่มีการนำเสนอเนื้อหาเป็นข้อความ (text) ก็จะนำมาวิเคราะห์ตามเกณฑ์ที่วางไว้ได้โดยตรง แต่หากเป็นเนื้อหาประเภทภาพและเสียง (video and audio) จะมีการถอดข้อความจากประเภทเนื้อหาเหล่านี้มาเป็นข้อความ (text) ก่อน นอกจากนี้ ในบางสื่อนั้น จะมีการนำเสนอเป็นภาษาที่ไม่ใช่ภาษาไทย คือ ภาษามลายู ก็จะมีการแปลข้อความเหล่านั้นเป็นภาษาไทยเสียก่อน

3.1.3 การกำหนดเกณฑ์การพิจารณาและแบบลงรหัส

เกณฑ์การพิจารณาเนื้อหาในการวิเคราะห์เนื้อหาจากสื่อในการวิจัยครั้งนี้จะประยุกต์กรอบความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของสื่อเพื่อสันติภาพและสื่อเพื่อสงคราม (peace journalism/war journalism) โดย Galtung และ Lynch & McGoldrick เป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์ โดยแบบลงรหัสเนื้อหาได้มีการออกแบบไว้ดังนี้

แบบลงรหัสเนื้อหา

คำอธิบายรหัสเนื้อหา	/	x
ตอนที่ 1 จุดเน้นของเนื้อหา		
1.1 เหตุการณ์ความรุนแรง		
1.2 ผลกระทบต่อชีวิต สังคม และวัฒนธรรม		
1.3 ข้อเสนอแนะ ทางออก หรือการวิเคราะห์สถานการณ์จากนักวิชาการหรือกลุ่มเป็นกลางอื่น ๆ		
1.4 นโยบายหรือแนวทางการแก้ปัญหาของรัฐ		
1.5 กระบวนการสันติภาพ แนวทาง หรือข้อเสนอเชิงสันติวิธี		
1.6 อื่น ๆ		
ตอนที่ 2 การใช้ภาษา		
2.1 เร้าอารมณ์ เกินจริง สร้างสีสัน		
2.2 ตีตรา ให้สมญาทางลบแก่ผู้เกี่ยวข้องในข่าว		
2.3 เรียกร้องความสงสาร ให้ภาพความเป็นเหยื่อ		
ตอนที่ 3 การอ้างอิงแหล่งข่าว		
3.1 เน้นแหล่งข่าวฝ่ายเดียว		
3.2 เน้นแหล่งข่าวหลายแหล่ง		
3.3 เน้นผู้ที่เป็นเหยื่อ		
3.4 เน้นผู้ที่เป็นผู้ต้องสงสัย		

ตารางที่ 1 แบบลงรหัสเนื้อหา

ทั้งนี้ ก่อนที่ใช้แบบลงรหัสในการวิเคราะห์เนื้อหานั้น จะต้องมีการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบลงรหัส โดยใช้ผู้ลงรหัส 3 คน เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อชิ้นเดียวกัน จำนวน 20 ชิ้น และใช้สูตรของ Holsti ดังต่อไปนี้ในการทดสอบค่าความเชื่อมั่น

$$\text{Holsti reliability} = \frac{3M}{N1+N2+N3}$$

เมื่อ M คือ จำนวนของชิ้นข่าวที่ผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน เห็นพ้องกัน และ N หมายถึง จำนวนชิ้นข่าวทั้งหมดที่ผู้ลงรหัสแต่ละคนวิเคราะห์

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกหรืออาจเรียกว่า การสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ เป็นวิธีการวิจัยที่ดีที่สุดรูปแบบหนึ่งที่จะใช้เพื่อทำความเข้าใจว่ากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคิด เชื่อ และทำอะไร (Minichiello et al, 1995) อีกทั้งยังเป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลวิจัยที่เน้นไปที่คำตอบในเชิงลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรม ความหมาย กระบวนการ และปัญหาต่าง ๆ (Rubin and Rubin, 1995) การสัมภาษณ์เชิงลึกช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ไม่อาจมองเห็นได้อย่างชัดเจน การใช้วิธีการศึกษานี้ประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้นั้น เพื่อที่จะช่วยเสริมข้อมูลการศึกษาจากการมองเห็นแบบตรงไปตรงมาที่การวิเคราะห์เนื้อหาได้มา ทั้งนี้ เพื่อที่จะวิเคราะห์ลงลึกไปถึงที่มา เบื้องหลัง และสภาพปัญหาหรือความเป็นไปต่าง ๆ ที่เป็นที่มาของเนื้อหาที่ปรากฏในสื่อที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแล้ว การสัมภาษณ์เชิงลึกจึงเป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการศึกษาในครั้งนี้

3.2.1 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกมาสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยครั้งนี้ มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องโดยตรงกับกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์เนื้อหา โดยประกอบไปด้วย

1. เจ้าของหรือผู้บริหารสื่อที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวนองค์กรละ 1 คน
2. ผู้สื่อข่าวหรือผู้ปฏิบัติงานข้อมูลให้กับสื่อนั้น ๆ จำนวนองค์กรละ 2-3 คน

3.2.2 กรอบเนื้อหาและคำถามในการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เจาะลึกในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ลักษณะการสัมภาษณ์แบบกึ่งรูปแบบ (Semi-structure interview) ซึ่งไม่กำหนดรูปแบบ บรรยากาศการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการหรือตายตัว โดยคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบไปด้วยประเด็นหลัก ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มนั้น สามารถดัดแปลงคำถามให้เหมาะสมกับบรรยากาศและคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ โดยเพียงควบคุมประเด็นเนื้อหาอยู่ในประเด็นหลัก ดังนี้

1. นโยบายหรือแนวปฏิบัติขององค์กรในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. โครงสร้างขององค์กร และความอยู่รอดทางธุรกิจขององค์กร เช่น ที่มาของเงินทุนสนับสนุน
3. โครงสร้างการบริหารข่าว และเส้นทางการผลิตข่าวก่อนนำเสนอสู่ผู้รับสาร
4. ผลสะท้อนกลับจากผู้ฟังกลุ่มต่าง ๆ ที่มีต่อการนำเสนอข่าวขององค์กร
5. อุปสรรคและปัญหาในการทำงาน

การสัมภาษณ์จะมีการบันทึกเสียงเพื่อนำมาถอดความ รวมทั้งมีการจดบันทึกข้อความสำคัญ เพื่อประกอบการเน้นย้ำข้อมูล และให้เห็นถึงสภาพบรรยากาศ ความรู้สึก และอารมณ์ในระหว่างการสัมภาษณ์ด้วย ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำมาวิเคราะห์โดยกำหนดแนวคิดหลักสำคัญ (Thematic analysis) ของเนื้อหาจากการสัมภาษณ์โดยการจัดกลุ่มเนื้อหาที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3.3 การสังเกตการณ์ (Observation)

การสังเกตการณ์เป็นวิธีการวิจัยเพื่อเสริมความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับจากวิธีการเก็บข้อมูล ทั้งสองวิธีดังกล่าวข้างต้น สถานที่ในการสังเกตการณ์ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย สำนักงานหรือสถานที่ปฏิบัติงานหลักขององค์กรสื่อกลุ่มตัวอย่าง และสถานที่หรือจุดที่มีการปฏิบัติงานสื่อข่าวของผู้สื่อข่าว เช่น สถานที่เกิดเหตุการณ์ สถานที่สัมภาษณ์หรือเวทีเสวนา เป็นต้น

การเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์นี้จะใช้การจดบันทึก รวมทั้งการบันทึกเสียงหากอยู่ในเหตุการณ์ที่มีความสำคัญและสะท้อนถึงบรรยากาศที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สื่อข่าว รวมทั้งในกรณีที่มีการประชุมหารือกองบรรณาธิการข่าว (หากได้รับอนุญาต) เป็นต้น

บทที่ 4 ผลการวิจัย

สำหรับในบทที่ 4 นี้จะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับผลการศึกษาทั้ง 3 ระเบียบวิธีวิจัย นั่นคือการวิเคราะห์เนื้อหา การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ ทั้งนี้ จะแบ่งเนื้อหาในบทนี้เป็นส่วนต่าง ๆ รวม 4 ส่วนคือ

- 4.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์กรสื่อกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา
- 4.3 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก
- 4.4 ผลการสังเกตการณ์

4.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์กรสื่อกลุ่มตัวอย่าง

องค์กรสื่อทางเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งสิ้น 3 องค์กร ประกอบด้วย

- 4.1.1 โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้
- 4.1.2 สำนักข่าวอามาน
- 4.1.3 สถานีวิทยุชุมชนมีเดียสลาตัน

ข้อมูลพื้นฐานโดยสรุปเกี่ยวกับองค์กรดังกล่าว มีดังนี้

4.1.1 โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ www.deepsouthwatch.org/dsj

จากข้อมูลการสัมภาษณ์บรรณาธิการ ผู้สื่อข่าว และจากข้อมูลเผยแพร่ในเว็บไซต์โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ ส่วนเกี่ยวกับเรา (<http://www.deepsouthwatch.org/dsj/about>) โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ (Deep South Journalism School) หรือ DSJ ก่อตั้งเมื่อเดือนธันวาคม 2553 เป็นโครงการภายใต้ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch) หรือ DSW มีภารกิจจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพ เพื่อสร้างผู้สื่อข่าวรุ่นใหม่ให้กับจังหวัดชายแดนใต้ ภายใต้การประสานงานของเครือข่ายสื่อประชาสังคมชายแดนใต้

จุดกำเนิดองค์กรเกิดจากความต้องการพัฒนาทักษะในการสื่อสารข้อมูลในพื้นที่ออกสู่ภายนอก โดยคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เองของกลุ่มผู้ผลิตสื่อทางเลือกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ผ่านการอบรมในหลักสูตร Basic Journalists จากศูนย์ฝึกอบรมผู้ผลิตสื่อ (Media Training Centre: MTC) ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างอินเทอร์นิวส์ (องค์กรพัฒนาคุณภาพสื่อและผู้ผลิตสื่อ) กับคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

หน้าที่ของโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ คือ การฝึกอบรมและสร้างผู้สื่อข่าวให้กับจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสื่อสารข้อเท็จจริงจากพื้นที่โดยคนในพื้นที่เอง ออกสู่ความรู้ของสังคมภายนอก โดยยึดถือหลักการและจรรยาบรรณของสื่อมวลชนเป็นสำคัญ เพื่อนำสันติสุขกลับคืนสู่แผ่นดินชายแดนภาคใต้ต่อไป DSJ เป็นสำนักข่าวออนไลน์โดยใช้ชื่อเว็บไซต์ www.deepsouthwatch.org/dsj

4.1.2 สำนักข่าวอามาน (<http://thai.amannews.org>)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บรรณาธิการ และข้อมูลเผยแพร่จากเว็บไซต์สำนักข่าวอามาน ส่วนเกี่ยวกับเรา (<http://thai.amannews.org/view/view.php?id=545>) พบว่าสำนักข่าวอามานเริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ.2548 โดยการรวมตัวกันของกลุ่มภาคประชาสังคม 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชวาร์อปัตตานี กลุ่ม Peace Media (ปัจจุบันคือกลุ่มวาทานี Wartani) กลุ่มผู้หญิงเพื่อสันติภาพ และกลุ่มบุหงารายา โดยร่วมกันบริหารจัดการองค์กร และมีนักข่าวจากส่วนกลาง มาช่วยเป็นแรงหลักในการช่วยวางรากฐานองค์กร จนสำนักข่าวอามานเติบโตและเป็นที่รู้จัก แต่ทว่าประมาณปีพ.ศ.2550 สำนักข่าวอามานกลับมาสู่ขาลงโดยบรรณาธิการข่าวได้ให้เหตุผลสำคัญว่าเหตุเพราะกลุ่มประชาสังคมแต่ละกลุ่มมีแรงผลักดันที่อยากจะมีสื่อเผยแพร่เนื้อหาของตน ในที่สุดจึงแยกตัวกันออกไปทำสื่อของตัวเอง ใน พ.ศ.2550 สำนักข่าวอามานจึงมีการเปลี่ยนชื่อใหม่ และเปลี่ยนเว็บไซต์ใหม่ จากเดิมคือ www.voicepeace.org มาเป็น www.amannews.org เพราะเว็บไซต์เดิมเป็นของกลุ่มชวาร์อปัตตานี ชมรมเพื่อนสื่อสันติภาพ ซึ่งเป็นเครือข่ายสื่อมวลชนที่ทำงานร่วมกับสำนักข่าวอามานมาโดยตลอด

สำนักข่าวอามานเกิดจากสื่อมวลชนกลุ่มเล็ก ๆ ที่ต้องการสร้างสื่อสันติภาพ มิได้ก่อร่างสร้างขึ้นเช่นสื่อกระแสหลักทั่วไปที่ใช้เงินลงทุนก่อรูปเป็นองค์กรธุรกิจ เพราะยังต้องของบประมาณสนับสนุนการทำงานจากองค์กรไม่หวังผลกำไร (ในปีที่ผ่านมา สำนักข่าวอามานได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิเอเชีย และสนับสนุนการผลิตเนื้อหาบางส่วนจากสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า) แต่มิได้เกิดขึ้นโดยเจตจำนงของการตั้งองค์กรเพื่อแสวงหาเงินมาทำโครงการ แต่เกิดจากความสำนึกในหน้าที่ของสื่อมวลชนและความเป็นคนพื้นที่ ที่ต้องการเห็นสื่อของตนเองเกิดขึ้นและเติบโต ภายใต้การทำหน้าที่สื่อมวลชนอย่างเคร่งครัดในสถานะที่เหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะเริ่มแรกศูนย์ข่าวอามานถูกวางสถานะให้เป็นเป็นสื่อทางเลือก แต่หลังจากที่เปิดตัวไปเพียงไม่กี่เดือนก็มีผู้สนใจติดตามเรื่องราวข่าวสารภาคใต้เข้ามาเยี่ยมชมและติดตามเนื้อหาจำนวนมาก และมากขึ้นตามวันเวลา บางส่วนส่งผ่านความเห็น ข้อติชม และข้อเสนอแนะมายังกองบรรณาธิการ สำนักข่าวจึงต้องรับผิดชอบหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น และผลิตเนื้อหาที่มีคุณภาพป้อนผ่านช่องทางเว็บไซต์ไปให้แก่ผู้อ่านอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสำนักข่าวอามานหมดสัญญาการสนับสนุนทางการเงินจากแหล่งทุนต่าง ๆ แต่การดำเนินการยังคงมีการนำเสนอข่าวสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป โดยมีบรรณาธิการซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและมีบทบาทในกลุ่มสื่อและภาคประชาสังคมในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการ

4.1.3 สถานีวิทยุมีเดียสลัตตัน (<http://rdselatan.com/rd/index.php>)

จาก ข้อมูล ใน ส่วน เกี่ยวกับ เรา ของ เว็บไซต์ สถานีวิทยุมีเดียสลัตตัน <http://rdselatan.com/rd/about.php> ได้นำเสนอข้อมูลความเป็นมาขององค์กร มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้

สถานีวิทยุมีเดียสลัตตันถือเป็นองค์กรที่มีจุดกำเนิดมาจากเจตจำนงของสื่อกระแสหลักคือสถานีวิทยุร่วมด้วยช่วยกัน ต้องการที่จะขยายพื้นที่ให้รายการแบบร่วมด้วยช่วยกัน ให้กระจายไปยังส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยมีทุนสนับสนุนจากองค์กรภาคธุรกิจ ซึ่งเป็นงบประมาณที่ไม่มาก

นักการขยายรายการเกิดขึ้นในพ.ศ. 2546 โดยการเข้าช่วงเวลาของสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยสงขลา-นครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ออกอากาศวันจันทร์-ศุกร์ วันละ 2 ชั่วโมง

ต่อมาวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2547 หลังเกิดเหตุไม่สงบแล้ว ต้นสังกัดเห็นว่าสถานีวิทยุร่วมด้วยช่วยกันมีเดียสลาตันนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อคนในพื้นที่ได้จึงขยายพื้นที่การออกอากาศให้ครอบคลุมทั้ง 3 จังหวัด และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลาจึงย้ายไปเช่าเวลาของสถานีวิทยุทหาร 3 สถานี โดยมีสถานีวิทยุ กวส.7 ยะลาเป็นแม่ข่าย เชื่อมสัญญาณไปยังสถานีวิทยุกองทัพภาค 4 ที่จังหวัดปัตตานีและ กวส.6 ที่จังหวัดนราธิวาส

ภารกิจหลักของสถานีคือลดความหวาดระแวงของคนในพื้นที่ ขจัดความยากจน และลดช่องว่างทางความรู้ที่จะเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาโดยมีสโลแกนคือ อยู่ด้วยกันด้วยความเข้าใจสังคมเราจะนำอยู่ซึ่งตอนนั้นได้รับการตอบรับจากประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี โดยในขณะนั้นมีประชาชนสมัครเป็นสมาชิกของรายการ ประมาณ 4,000 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เป็นผู้ฟังประจำและร่วมทำกิจกรรมกับทางรายการ

องค์กรของสถานีวิทยุร่วมด้วยช่วยกันมีจุดเด่นคือการทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งประสานภาคธุรกิจกับประชาชนในพื้นที่ด้วย แต่จนกระทั่งในพ.ศ. 2552 ทางผู้ดำเนินการในท้องถิ่นคือกลุ่มมีเดียสลาตัน มีความเห็นว่าอุดมการณ์ความเป็นสื่อของต้นสังกัดเปลี่ยนไป โดยเน้นหากำไรมากขึ้นและขณะนั้นสถานการณ์ในพื้นที่ไม่เอื้อต่อการทำธุรกิจ รายการของสถานีนี้จึงยุบไป

ทางกลุ่มมีเดียสลาตันได้มีการประชุมแกนนำสมาชิกประมาณ 350 คน เพื่อชี้แจงถึงความจำเป็นในการยุบรายการ แต่ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ต้องการให้มีรายการวิทยุที่สามารถช่วยชาวบ้านได้ต่อไป ทางกลุ่มจึงตัดสินใจที่จะดำเนินงานต่อ ประกอบกับมีโอกาสในการเกิดขึ้นของสถานีวิทยุชุมชนขึ้นได้ จึงได้ตั้งสถานีวิทยุชุมชนขึ้นที่จังหวัดยะลาแต่เนื่องจากวิทยุชุมชนไม่สามารถครอบคลุมพื้นที่การกระจายเสียงได้กว้าง ทำให้คนในจังหวัดปัตตานีบางส่วนไม่สามารถรับฟังได้ ทางผู้ดำเนินงานจึงแก้ปัญหาโดยเชื่อมสัญญาณกับสถานีวิทยุกองทัพภาค 4 ที่ปัตตานี แต่ไม่สามารถเชื่อมสัญญาณกับสถานีวิทยุ กวส. 6 นราธิวาสได้จึงเช่าสัญญาณวิทยุชุมชนในจังหวัดนราธิวาส ทำให้สามารถดำเนินการได้ระดับหนึ่ง

ต่อมาในปีพ.ศ.2553 สถานีวิทยุมีเดียสลาตันได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล และได้ทำการจดทะเบียนขอรับใบอนุญาตการทดลองออกอากาศสถานีวิทยุเชิงพาณิชย์ กับคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) นับแต่นั้นมาสถานีจึงเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “สถานีวิทยุมีเดียสลาตัน” และย้ายสถานีแม่ข่ายมาตั้งที่ปัตตานีแล้วเชื่อมสัญญาณไปที่จังหวัดยะลาและนราธิวาส จนถึงปัจจุบันมีคลื่นหลัก 2 คลื่น และเช่าเวลา 1 สถานี โดยเครื่องส่งมีกำลังส่ง 1500 วัตต์ รัศมีการออกอากาศครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอจังหวัดสงขลา และสามารถรับฟังวิทยุออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ขององค์กรทาง <http://rdselatan.com/rd/index.php> ได้อีกด้วย

4.2 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา

เป้าหมายของการวิเคราะห์เนื้อหานั้นเพื่อที่จะประเมินผลผลิตจากองค์กรสื่อทางเลือกกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์เนื้อหาจะเป็นเครื่องมือในการยืนยันบรรทัดฐานในการทำงานของสื่อได้เป็น

อย่างดี ถือเป็นการตรวจสอบในเชิงประจักษ์ประการหนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์เนื้อหาจะตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 1 คือ การมุ่งศึกษาบทบาทของสื่อทางเลือกต่อการรับรู้ข้อมูลของสาธารณะที่เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งข้อที่ 2 คือการวิเคราะห์จริยธรรมการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะในการเป็นพื้นที่กลางเพื่อสันติภาพและคลี่คลายความขัดแย้ง ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาก็จะเป็นข้อมูลประกอบสำหรับการประเมินบทบาทและความเป็นไปได้ในการพัฒนาสื่อทางเลือกในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่จะได้มาจากวิธีการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์ด้วย

4.2.1 รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

จากรายละเอียดของการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้นำเสนอในบทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย กลุ่มประชากรในการวิเคราะห์เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้เป็นสื่อทางเลือกและสื่อใหม่ทุกประเภทที่มีการเผยแพร่อยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และได้รับการยอมรับในบทบาท โดยพิจารณาจากการถูกกล่าวถึงในสื่อหลัก การได้รับการอ้างอิงในสื่อหลัก รวมทั้งการได้รับการพูดถึงในเวทีของภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นระยะเวลาหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นกรณีศึกษาจึงใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. สำนักข่าวออนไลน์ “โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้” (Deep South Journalism School - <http://www.deepsouthwatch.org/dsj>)
2. สำนักข่าวออนไลน์ “สำนักข่าวอมาน” (<http://www.thai.amannews.org/>)
3. สถานีวิทยุมีเดียสลัตตัน (<http://rdselatan.com/rd/index.php>)

เกณฑ์การพิจารณาเนื้อหาในการวิเคราะห์เนื้อหาจากสื่อในการวิจัยครั้งนี้จะประยุกต์กรอบความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของสื่อเพื่อสันติภาพและสื่อเพื่อสงคราม (peace journalism/war journalism) โดย Galtung และ Lynch & McGoldrick เป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์ ตามแบบลงรหัสเนื้อหาได้มีการออกแบบไว้ (หน้าที่ 15 บทที่ 3) ทั้งนี้ ก่อนที่ใช้แบบลงรหัสในการวิเคราะห์เนื้อหานั้น จะต้องมีการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบลงรหัส โดยใช้ผู้ลงรหัส 3 คน เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อชิ้นเดียวกัน จำนวน 20 ชิ้น และใช้สูตรของ Holsti ในการทดสอบค่าความเชื่อมั่น โดยมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85

ในส่วนการกำหนดจำนวนและกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมชิ้นงานที่มีการเผยแพร่ในเว็บไซต์และแหล่งเผยแพร่ของกลุ่มตัวอย่าง และใช้หลักการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1967) โดยใช้สูตรดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

ทั้งนี้ เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมตามหลักสถิติแล้ว ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น ที่กำหนดโอกาสให้ทุกหน่วยตัวอย่างถูกเลือกอย่างเท่าเทียมกัน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) คือ การกำหนดเลขของกลุ่มประชากรทุกหน่วย แล้วใช้วิธีจับสลากเพื่อให้ได้จำนวนตามที่กำหนดไว้

จากการดำเนินการดังกล่าว ทำให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละองค์กรสื่อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้** ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมชิ้นข่าวที่มีการนำเสนอตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ จนถึง เดือน ธันวาคม 2556 ผ่านทางเว็บไซต์ <http://www.deepsouthwatch.org/dsj> มีจำนวนทั้งสิ้น 244 ชิ้นข่าว เมื่อทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแล้วพบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมคือ 152 ชิ้นข่าว
2. **สำนักข่าวอามาน** ผู้วิจัยได้รวบรวมชิ้นข่าวที่มีการนำเสนอตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ จนถึงเดือนธันวาคม 2556 ผ่านทางเว็บไซต์ <http://www.thai.amannews.org> มีจำนวนทั้งสิ้น 48 ข่าว เมื่อทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแล้วพบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมคือ 43 ชิ้นข่าว
3. **สถานีวิทยุมีเดียสลัตตัน** สำหรับสถานีวิทยุชุมชนมีเดียสลัตตันนี้ ทางผู้วิจัยได้พบกับอุปสรรคและข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมกลุ่มประชากร โดยในเบื้องต้นทางผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ไฟล์เสียงจากการจัดทำรายการ “โลกวันนี้” ซึ่งเป็นรายการสนทนาที่ออกอากาศสด โดยใช้ภาษามลายูเป็นภาษาในการสื่อสารหลัก ทั้งที่เป็นภาษามลายูถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภาษามลายูกกลางที่ใช้ทั่วไปในประเทศมาเลเซีย และภาษามลายูถิ่นที่ใช้ในประเทศมาเลเซียอีกด้วย ในบางช่วงของรายการอาจจะมีการนำเสนอเป็นภาษาไทยบ้างหากมีการเชิญผู้ร่วมรายการเป็นชาวไทยที่ไม่สามารถสื่อสารภาษามลายูได้ เนื้อหาหลักของสถานีวิทยุที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้และสถานการณ์ปัจจุบันทางสังคมที่เกิดขึ้น แม้ว่าผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการสุ่มตัวอย่างไว้ตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 จนถึง 31 ธันวาคม 2556 แต่เนื่องจากรายการโลกวันนี้เพิ่งเริ่มออกอากาศตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2556 จึงต้องใช้กลุ่มตัวอย่างตามที่เกิดขึ้นจริง นอกจากนี้จากการรวบรวมไฟล์เสียงที่บันทึกรายการพบว่า ทางสถานีวิทยุไม่ได้มีการบันทึกเสียงไว้ครบทุกตอน และมีขาดหายไปจำนวนหนึ่ง ทำให้สามารถรวบรวมมาได้จำนวน 50 ตอน และเมื่อมาคัดเลือกก็พบว่าบางตอนไม่มีความสมบูรณ์ เช่น ไม่ได้อัดเสียงครบตลอดทั้งรายการ ดังนั้น ทำให้ผู้วิจัยคัดเลือกไฟล์ตัวอย่างมาจำนวน 24 ตอน โดยได้กระจายให้ครอบคลุมเดือนละ 4 ตอน โดยเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม – เดือนธันวาคม 2556 การวิเคราะห์เนื้อหาของรายการโลกวันนี้ นั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้ผู้ที่สามารถฟังภาษามลายูได้เป็นผู้สรุปใจความสำคัญของรายการแต่ละตอน และนำบทสรุปนั้นมาลงรหัสเนื้อหาอีกครั้งหนึ่ง

รายละเอียดกลุ่มตัวอย่างดังแสดงใน ตารางที่ 2

องค์กร	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้	244	152
สำนักข่าวอามาน	48	43
สถานีวิทยุชุมชนมีเดียสลัตตัน	50	24

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2.2 รายละเอียดการวิเคราะห์ตามแบบลรทส

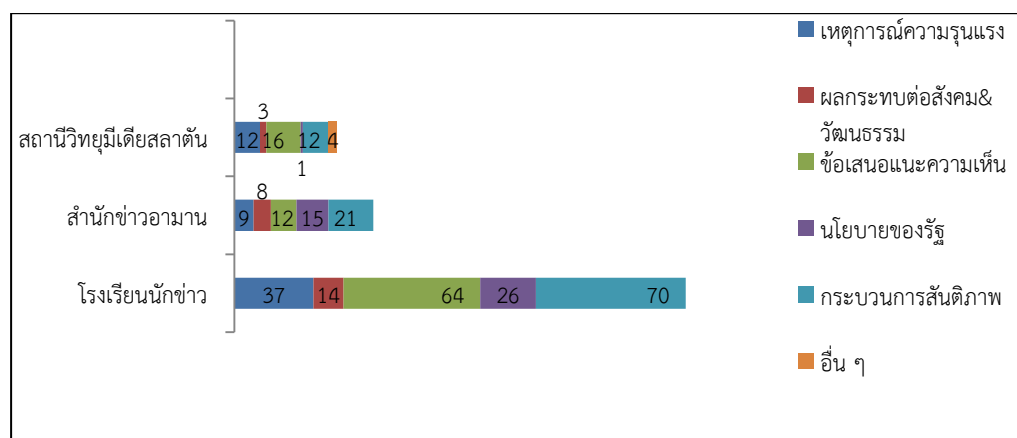
จากการลรทสเนื้อหาตามแบบลรทสใน 3 ประเด็นการวิเคราะห์หลัก คือ การวิเคราะห์จุดเน้นของเนื้อหา การวิเคราะห์การใช้ภาษา และการวิเคราะห์การใช้แหล่งข่าว ทั้งนี้ ในการลรทสในแต่ละประเด็นนั้น แต่ละชิ้นตัวอย่างสามารถที่จะลรทสได้มากกว่า 1 ประเด็น ดังเช่น ชิ้นข่าวที่ 1 นั้น อาจจะมีการนำเสนอประเด็นจุดเน้นของเนื้อหาได้มากกว่าหนึ่งประเด็น อาจมีทั้งประเด็นการนำเสนอเหตุการณ์ความรุนแรง ขณะเดียวกันก็นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายหรือแนวทางการแก้ปัญหาของภาครัฐด้วย เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากโดยหลักการของการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพหรือ Peace journalism นั้น พยายามที่จะนำเสนอให้การนำเสนอข้อมูลในสถานการณ์ความขัดแย้งนั้นมีความครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อให้สาธารณะได้รับทราบข้อมูลหลากหลายมุมมากที่สุด

1. การวิเคราะห์จุดเน้นของเนื้อหา

ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาในประเด็นจุดเน้นของเนื้อหา พบว่าโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้และสำนักข่าวอามาน มีทิศทางของจุดเน้นของเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกันคือ มีความถี่ของการเน้นไปที่ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ แนวทางหรือ ข้อเสนอเชิงสันติวิธีมากเป็นลำดับหนึ่ง นั่นคือโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้มีจำนวนข่าวที่มีจุดเน้นไปที่ประเด็นนี้ถึงจำนวน 70 ข่าว จากจำนวนทั้งหมด 152 ชิ้นข่าว หรือประมาณร้อยละ 46.05 ส่วนสำนักข่าวอามานมีข่าวที่มีจุดเน้นไปที่ประเด็นดังกล่าวจำนวน 21 ชิ้นจาก 43 ชิ้นข่าว หรือประมาณร้อยละ 48.84

ในขณะที่สถานีวิทยุชุมชนมีเดียสลตันนั้น แม้จะไม่ได้นำเสนอจุดเน้นดังกล่าวมากเป็นอันดับแรก แต่ก็อยู่ในปริมาณที่มีนัยยะสำคัญ นั่นคือจำนวน 12 ชิ้นจาก 24 ชิ้น หรือคิดเป็นร้อยละ 50 โดยจุดเน้นที่มีการนำเสนอมากเป็นอันดับ 1 ของสถานีวิทยุมีเดียสลตันคือ ข้อเสนอแนะ ทางออก ความคิดเห็นของกลุ่มคนต่าง ๆ โดยมีจำนวนถึง 16 ชิ้นข่าวหรือร้อยละ 66.67 จากจำนวนทั้งหมด 24 ชิ้นข่าว ทั้งนี้ เนื่องจากลักษณะของสื่อที่นำเสนอเป็นการจัดรายการวิทยุแบบสด และมีการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังทางบ้านได้โทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นในรายการ ทำให้จุดเน้นของเนื้อหาจึงเป็นไปในทิศทางดังกล่าว

รายละเอียดของการนำเสนอจุดเน้นของเนื้อหาแสดงในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 จุดเน้นของเนื้อหาที่นำเสนอของสื่อทั้ง 3 องค์กร

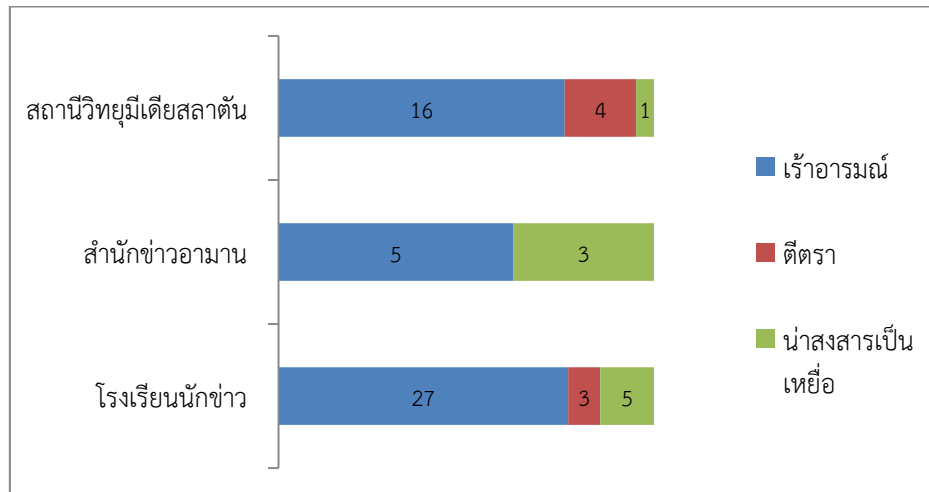
จากข้อมูลที่นำเสนอในแผนภาพ ซึ่งได้จำแนกสื่อทั้ง 3 องค์กร และเปรียบเทียบให้เห็นสัดส่วนของเนื้อหาที่มีจุดเน้นแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ทิศทางของจุดเน้นเนื้อหาของสื่อทางเลือกทั้ง 3 องค์กรดังกล่าวก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่นในส่วนของจุดเน้นที่เกี่ยวกับการรายงานเหตุการณ์ความรุนแรงนั้นนับได้ว่าสื่อทางเลือกกลุ่มตัวอย่างไม่ได้ใช้จุดเน้นนี้ในการนำเสนอมาก ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้สูงว่าเนื่องจากการนำเสนอรายงานข่าวของสื่อทางเลือกเหล่านี้ไม่ได้เน้นไปที่การรายงานเหตุการณ์ให้ทันทั่วทั้งในลักษณะของข่าวรายวัน ทำให้ไม่จำเป็นจะต้องเน้นเนื้อหาที่เป็นความรุนแรงเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบสัดส่วนกันแล้ว สถานีวิทยุชุมชนมีเดียสลาตันมีการนำเสนอเหตุการณ์ความรุนแรงมากกว่าองค์กรอื่น ๆ (ร้อยละ 50 ของจำนวนรายการทั้งหมด 24 ตอน) ทั้งนี้ เนื่องจากรายการดังกล่าวเป็นรายการสดที่มีการออกอากาศทุกวันและมีช่วงเวลาของรายการถึง 2 ชั่วโมง ทำให้มีการนำข้อมูลมาเสนอค่อนข้างหลากหลายประเด็น และลักษณะการนำเสนอข้อมูลความรุนแรงก็จะเป็นการอ่านรายงานจากแหล่งสื่ออื่น ๆ ที่ได้มีการนำเสนอไปแล้วในวันนั้น

ข้อสังเกตอีกประการของจุดเน้นของเนื้อหาการนำเสนอของสื่อทั้ง 3 องค์กร นั่นคือ ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบที่มองไม่เห็นที่เกิดขึ้นกับสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญตามหลักเกณฑ์ของการทำงานการสื่อสารข่าวเพื่อสันติภาพ กลับไม่ปรากฏความถี่ในการนำเสนอที่มีนัยยะสำคัญเท่าที่ควร นั่นคือ มีเพียงร้อยละ 9.21 ของชิ้นข่าวทั้งหมดของโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ และร้อยละ 18.6 ของชิ้นข่าวทั้งหมดของสำนักข่าวอามาน รวมทั้งสถานีวิทยุสลาตันก็นำเสนอจุดเน้นนี้เพียงร้อยละ 12.5 ของเนื้อหาทั้งหมด

2.การวิเคราะห์การใช้ภาษา

ในประเด็นการใช้ภาษานี้ หลักการของ Peace journalism เน้นย้ำเรื่องของการหลีกเลี่ยงการใช้ภาษา 3 ประเภทหลัก คือภาษาเร้าอารมณ์ เกินจริง (emotional) ภาษาที่เน้นการตีตราและติดป้ายให้ผู้อยู่ฝ่ายตรงข้าม (demonized) และภาษาที่แสดงถึงการตกเป็นเหยื่อ น่ารังเกียจ หดหู่ (victimized) ในทางกลับกัน Peace journalism เรียกร้องให้ใช้ภาษาที่บรรยายเหตุการณ์อย่างตรงไปตรงมา ให้รายละเอียดสิ่งที่เกิดขึ้น โดยไม่ใส่อารมณ์ของผู้รายงาน อีกทั้งให้เรียกผู้อื่นในสิ่งที่เขาเป็นและเขาเรียกตนเอง โดยไม่ไปให้นิยามผู้อื่นตามความรู้สึกของเรา

ดังนั้น ในประเด็นการลงรหัสเกี่ยวกับการวิเคราะห์ภาษานี้ หากชิ้นข่าวใดไม่พบการใช้ภาษาลักษณะดังกล่าวก็จะเป็นข่าวที่พึงประสงค์ตามหลักของ Peace journalism จากการวิเคราะห์ชิ้นข่าวของทั้ง 3 องค์กรสื่อทางเลือก พบว่ายังคงมีการใช้ภาษาในลักษณะที่กล่าวมาอยู่บ้าง โดยเฉพาะหากเป็นงานเขียนผ่านสื่อเว็บไซต์ มีความเป็นไปได้ว่าผู้เขียนข่าวใช้ธรรมเนียมการพาดหัวข่าวแบบใช้คำที่เกินจริง รุนแรง เพื่อเรียกร้องความสนใจ เช่นเดียวกับสื่อกระแสหลัก เช่น การพาดหัวข่าวว่า “ไฟใต้ยังระอุ” “รวมภูอนเดือด” เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความถี่ในการใช้ภาษาลักษณะดังกล่าวนี้ไม่มากนัก หากพิจารณาตามการวิเคราะห์ความถี่ตามแบบลงรหัส ส่วนใหญ่ภาษาที่มีการใช้บ่อยมักจะเป็นภาษาที่ตื้นตันเร้าใจ ซึ่งองค์กรสื่อทั้ง 3 องค์กรมีสัดส่วนการใช้ภาษาลักษณะนี้มากกว่ารูปแบบอื่น ๆ (ดูรายละเอียดใน แผนภาพที่ 2)

แผนภาพที่ 2 การวิเคราะห์การใช้ภาษา

ในกรณีของสถานีวิทย์มีเดียสลาดันนั้น สัดส่วนของรายการที่มีการใช้ภาษาทั้ง 3 ลักษณะมีมากกว่าองค์กรอื่น ๆ โดยพบลักษณะการใช้คำที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาที่เร้าอารมณ์ เกินจริง ถึงร้อยละ 66.67 หรือจำนวน 16 ตอนจากจำนวนรายการทั้งหมด 24 ตอน อีกทั้งยังมีภาษาที่สะท้อนการกล่าวหาและตีตราผู้อื่นอีกจำนวนร้อยละ 16.67 จากการสรุปความของผู้ช่วยวิจัยซึ่งได้ถอดความจากภาษามลายูเป็นภาษาไทย ระบุว่าผู้ฟังจำนวนหนึ่งที่มีส่วนร่วมโดยการโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นในรายการมีการใช้ภาษาที่ค่อนข้างรุนแรง เร้าอารมณ์ เมื่อกล่าวถึงความขัดแย้งทางเชื้อชาติ และความแตกต่างทางศาสนา รวมทั้งเมื่อมีการแสดงความคิดเห็นถึงประเด็นทางการเมือง การปกครอง และการกล่าวถึงข้าราชการชั้นสูงในระดับจังหวัดหรือท้องถิ่นที่ถือว่าเป็นกลไกของรัฐไทย โดยในส่วนของผู้จัดรายการนั้นก็ไม่ได้มีการท้วงติงหรือห้ามปราม แต่ไม่พบว่ามีการใช้ภาษาในลักษณะดังกล่าวในส่วนของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบรายการแล้ว จะพบว่าโดยธรรมชาติรายการสนทนาสดทางวิทยุกระจายเสียงที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังทางบ้านแสดงความคิดเห็นนั้น มักจะประสบปัญหานี้เป็นปกติ เนื่องจากการควบคุมอารมณ์และคำพูดของผู้อื่นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ดังนั้น ผู้ดำเนินรายการต้องมีทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ค่อนข้างสูงและต้องมีไหวพริบในการเบี่ยงเบน ตั้งคำถาม และแจ้งให้ผู้ฟังทราบว่าการสื่อสารที่เหมาะสมควรเป็นเช่นไร กล่าวสำหรับกรณีของสถานีวิทย์ชุมชนมีเดียสลาดัน ซึ่งดำเนินงานอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประเด็นความอ่อนไหวอยู่ค่อนข้างมากและเป็นพื้นที่ความขัดแย้งนั้น การทำหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพจึงอาจไม่ง่ายดายนัก

นอกจากนี้ ประเด็นเรื่องการใช้ภาษามลายูเป็นเครื่องมือในการสื่อสารหลักของรายการดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงการเปิดพื้นที่ทางการสื่อสารบนสื่อสาธารณะให้กับคนในท้องถิ่นที่มีความถนัดในการใช้ภาษาถิ่นมากกว่าภาษาไทยกลาง ซึ่งเป็นไปได้ว่าภาษาเป็นเครื่องกระตุ้นให้กลุ่มคนในท้องถิ่นเหล่านี้ได้เปิดเผยความรู้สึก ความต้องการ และความกลัวของตนออกสู่สาธารณะโดยผ่านสื่อแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน แม้ว่าภาษาที่ใช้อาจจะมีความล่อแหลม เร้าอารมณ์ หรือพาดพิงผู้อื่นบ้าง แต่สามารถพิจารณาได้อีกแง่หนึ่งว่าเป็นโอกาสในการได้รับรู้ความรู้สึกเบื้องต้นของกลุ่มคนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการสร้างใจความเข้าใจต่อกันให้มากยิ่งขึ้น

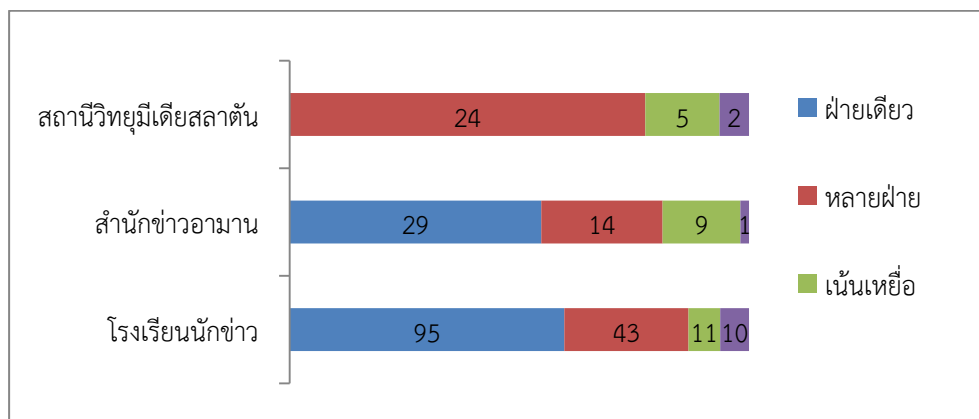
3.การวิเคราะห์การอ้างอิงแหล่งข่าว

โดยหลักการของการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ หรือ Peace journalism สื่อต้องเป็นเวทีของความคิดเห็นที่หลากหลาย ไม่ผูกติดอยู่แค่เพียงการนำเสนอความคิดเห็นหรือข้อมูลจากผู้มีอำนาจ รัฐบาล หรือบุคคลระดับผู้นำเท่านั้น แต่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้คนทุกกลุ่มมีพื้นที่ในการสื่อสารด้วย ดังนั้นในการวิเคราะห์ประเด็นนี้จึงจะเป็นภาพสะท้อนของการให้ความสำคัญกับความคิดเห็นที่หลากหลายจากการวิเคราะห์พบว่าโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ และสำนักข่าวอามาน ยังคงเน้นการนำเสนอข่าวที่อ้างอิงแหล่งข่าวฝ่ายเดียว ทั้งในกรณีที่เป็นแหล่งข่าวภาครัฐ นักวิชาการ หรือบ่อยครั้งก็เป็นแหล่งข่าวที่เป็นคนในพื้นที่ แต่เป็นการนำเสนอข้อมูลและภาพสะท้อนจากเสียงใดเสียงหนึ่ง มากกว่าจะเปิดเป็นเวทีสำหรับเสียงที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม จุดดีขององค์กรสื่อทางเลือกทั้ง 2 องค์กรคือการเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่ตกเป็นเหยื่อ และที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยได้มีพื้นที่ที่จะแสดงตัวตนและแสดงความคิดเห็นของตนผ่านสื่อด้วยเช่นกัน

สำหรับสถานีวิทยุมีเดียสลาดันนั้น ผลการศึกษาพบว่าในรายการโลกวันนี้ทุกตอน มีจำนวนผู้ร่วมรายการมากกว่าแหล่งเดียวเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ร่วมรายการที่โทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นในรายการ อย่างไรก็ตาม ในปริมาณของผู้มีส่วนร่วมที่มากในรายการ ในบางครั้งก็ไม่ได้มีความหลากหลายในจำนวนนั้น เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ต้องการที่มีอุดมการณ์และความคิดทางการเมืองเหมือนกัน ทั้งนี้ ในช่วงเวลาที่ศึกษาวิจัยนี้ องค์กรสื่อดังกล่าวได้มีการนำเสนอการสัมภาษณ์สดผู้ที่เป็นตัวแทนของกลุ่ม BRN ซึ่งเป็นกลุ่มฝ่ายขบวนการที่เข้าร่วมพูดคุยสันติภาพกับรัฐไทย คือ อูस्ताซฮัสซัน ตอยิบ ถือว่าเป็นองค์กรสื่อแห่งเดียวที่ได้รับโอกาสดังกล่าว ทำให้ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง และการนำเสนอเนื้อหารายการในตอนนั้นก็มีผลกระทบต่อการรับรู้ของกลุ่มคนที่ต้องการเกี่ยวกับการพูดคุยสันติภาพและเรื่องของความเป็นเอกราชของรัฐปาตานีเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตประการหนึ่งของการอ้างอิงแหล่งข่าวนั้น แม้ว่าจะมีการนำเสนอแหล่งข่าวมากกว่าแหล่งข่าวเดียว และมีกลุ่มที่หลากหลายทั้งนักวิชาการ ประชาชน และผู้นำ แต่พบว่าในรายละเอียดของเนื้อหาที่นำเสนอผ่านทางกลุ่มแหล่งข่าวนั้นมีแนวโน้มเนื้อหาและความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน และสำหรับสถานีวิทยุมีเดียสลาดันนั้น ในส่วนกลุ่มแหล่งข่าวที่เป็นภาคประชาชนก็ยังเกาะกลุ่มของผู้มีส่วนร่วมในรายการอยู่ที่ยุทธินับถือศาสนาอิสลาม

รายละเอียดความถี่การวิเคราะห์การอ้างอิงแหล่งข่าวนำเสนอตามแผนภาพที่ 3นี้

แผนภาพที่ 3 วิเคราะห์การอ้างอิงแหล่งข่าว

4.2.3 สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหา

ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่าเนื้อหาของสื่อนั้นถือเป็นผลิตผลปลายทางจากกระบวนการปฏิบัติงาน และกรอบคิดในการทำงานวิชาชีพขององค์กรสื่อองค์กรนั้น ๆ แม้ว่าองค์กรจะมีแนวปฏิบัติหรือนโยบายที่ดี แต่หากผลิตที่เป็นเนื้อหาไม่เหมาะสมในอีกด้านที่กลับกันก็จะทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าองค์กรนั้น ๆ ได้ปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่ตั้งไว้หรือไม่ อีกทั้ง เนื้อหายังเป็นภาพสะท้อนของการปฏิบัติตามจริยธรรมและจรรยาบรรณของความเป็นสื่อมวลชนได้อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นองค์กรสื่อทางเลือกที่อยู่ในพื้นที่ความขัดแย้ง เช่นกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ความคาดหวังที่มีต่อสื่อเหล่านั้นนั้น ไม่ได้เป็นเพียงแต่กรอบจริยธรรมของสื่อทั่ว ๆ ไป แต่สื่อเหล่านี้ถูกตั้งความคาดหวังให้สามารถเป็นกลไกส่วนหนึ่งให้สื่อ นำพาสังคมไปสู่สันติภาพได้ด้วย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาและการคำนวณค่าทางสถิติเชิงปริมาณที่ได้นำเสนอไปแล้ว สามารถสรุปประเด็นภาพรวมของการวิเคราะห์เนื้อหาสื่อทางเลือกกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

1) การเปิดพื้นที่ข่าวเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพภาคใต้

จากผลการศึกษาประเด็นที่เป็นจุดเน้นของสื่อทางเลือกยุคดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น พบว่ามีแนวโน้มความพยายามในการทำให้ประเด็นเกี่ยวกับการพูดคุยสันติภาพ กระบวนการขับเคลื่อนเชิงสันติภาพของภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้รับความสำคัญและเป็นที่รับรู้ในวงกว้างมากขึ้น แม้ว่ารายละเอียดของเนื้อหา ยังไม่มีความหลากหลาย และแหล่งข่าวที่เกี่ยวข้องยังคงอยู่ในวงแคบ ๆ ยังไม่สามารถกระจายกลุ่มของแหล่งข่าวหรือผู้มีส่วนร่วมในการสื่อสารให้มีความหลากหลายในเชิงสังคม วัฒนธรรม และสถานะทางการเมืองได้อย่างกว้างขวาง

2) การใช้ภาษาของสื่อทางเลือกยังมีความหละหลวมและสะท้อนความรู้สึกเร้าอารมณ์มากกว่าการสร้างความสำเร็จ

จากการวิเคราะห์การใช้ภาษาของสื่อทางเลือกทั้ง 3 องค์กรยังสะท้อนให้เห็นภาพของ “ความไม่รู้ทางภาษา” ที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งของสื่อ ยังมีไม่มากเพียงพอ ขนบของสื่อกระแสหลักยังคงครอบงำแนวคิดในการใช้ภาษาพูดหัวข่าวเพื่อสร้างแรงดึงดูดและเรียกร้องความสนใจของผู้รับสาร

3) การเปิดพื้นที่สาธารณะใหม่ให้กับกลุ่มคนท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะทางภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สถานีวิชิตชุมชนมีเดียสลตัน เป็นองค์กรสื่อทางเลือกที่เปิดพื้นที่สาธารณะผ่านสื่อแห่งใหม่ให้กับกลุ่มคนในพื้นที่ที่สื่อสารกันด้วยภาษามลายู ทำให้ประเด็นความกลัว ความต้องการ และความหวาดระแวงได้ถูกถ่ายทอดออกมาสู่สาธารณะที่เป็นกลุ่มเดียวกันแต่กว้างขวางขึ้น

4.3 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติงานในสื่อทางเลือกกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งต้องการศึกษาถึงแนวปฏิบัติในการสื่อข่าวในพื้นที่ความขัดแย้งขององค์กรสื่อดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นที่จะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กร การหาแหล่งทุน และการบริหารงานข่าวขององค์กรดังกล่าวด้วย เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการพัฒนาสื่อทางเลือกเพื่อการรายงานข่าวความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไปสำหรับกลุ่มบุคคลที่สัมภาษณ์นั้น เป็นบุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือกทั้ง 3 องค์กร โดย

แบ่งกลุ่มเป็นบรรณาธิการ และผู้สื่อข่าว ในการวิจัยครั้งนี้จะไม่เปิดเผยนามจริงของผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถนำเสนอความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเป็นอิสระ โดยในการนำเสนอผลการสัมภาษณ์จะใช้การกำหนดคำเรียกแฝงของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยใช้อักษรภาษาอังกฤษ และตัวเลขเป็นสัญลักษณ์ อักษรตัวแรก หมายถึง สัญลักษณ์แทนองค์กรทั้ง 3 องค์กร ตัวอักษรตัวที่สองแทนบทบาทหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์ โดย E หมายถึงบรรณาธิการ และ R หมายถึง ผู้สื่อข่าว และตัวเลขใช้แทนลำดับที่ของผู้ให้สัมภาษณ์ในองค์กรนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการนำเสนอข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับองค์กรนั้น จะนำผลการวิจัยโดยเสนอชื่อจริงขององค์กร เนื่องจากการวิจัยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาและให้ข้อเสนอเพื่อให้องค์กรสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้จริงในอนาคต ทั้งนี้ ในกรณีของสำนักข่าวอามานันั้น สัมภาษณ์เฉพาะบรรณาธิการ เนื่องจากไม่มีผู้สื่อข่าวประจำตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลทั้งสิ้น 6 คน โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์แสดงในตารางที่ 3

ลำดับ	คำเรียก แฝง	ตำแหน่ง	ระดับการศึกษา/สาขา	ประสบการณ์ การทำงาน	ภูมิหลังการทำงาน/อาชีพ อื่น ๆ
1	AE	เจ้าของ/ บรรณาธิการ	- ปริญญาตรีสาขาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลาม ม.อ. ปัตตานี - ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ University Kebangsaan Malaysia	10 ปี	ปี 2548 เป็นนักข่าวประจำในพื้นที่ให้แก่ศูนย์ข่าวอิศรา โต๊ะข่าวภาคใต้ ปี 2549 นักข่าวสำนักข่าวต่างประเทศ เช่น ข่าวกภาพสำนักข่าว AFP สำนักข่าวเบอร์นามา สำนักข่าวอัลจาซีราห์
2	BE	เจ้าของ/ หัวหน้าสถานี	-	5	ปี 2547 ผู้อำนวยการเครือข่ายสถานีวิทยุร่วมด้วยช่วยกัน สำนักข่าว INN มีสถานีประจำ 9 จังหวัดภาคใต้ ปี 2553 ก่อตั้งสถานีวิทยุ มีเดียสลตัน และเป็นหัวหน้าสถานี ปี 2557 สมาชิกสภาจังหวัดปัตตานี
3	BR 1	นักจัด รายการ/ ผู้สื่อข่าว	การจัดการคอมพิวเตอร์ ม.อ. ปัตตานี	1 ปี	ไม่เคยทำงานที่อื่นมาก่อน
4	BR 2	นักจัด รายการ/ ผู้สื่อข่าว	สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา ม.อ. ปัตตานี	10 เดือน	ไม่เคยทำงานที่อื่นมาก่อน
5	CE	บรรณาธิการ	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	1 ปี	หนังสือพิมพ์วัฏจักร ผู้จัดการรายวัน หนังสือพิมพ์ทางนา นักจัดรายการสถานีวิทยุ
6	CR 1	ผู้สื่อข่าว	สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา ม.อ. ปัตตานี	4 ปี	ไม่เคยทำงานที่อื่นมาก่อน

ตารางที่ 3 รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

4.3.1 รายละเอียดการสัมภาษณ์แบ่งตามองค์กร

1. โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้

จากข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์กรและการสัมภาษณ์บรรณาธิการและผู้สื่อข่าวของโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ หรือ Deep South Journalism School (DSJ) พบว่า โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch – DSW) ซึ่งเป็นองค์กรสื่ออิสระที่ไม่หวังผลกำไร เป้าหมายเพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลและข่าวหรือ News Agency ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนองค์กร 3 ประการคือ

2.1) การสื่อสารสาธารณะ (Public Communication Module) ที่เน้นการสร้างพื้นที่และช่องทางการสื่อสารอันหลากหลาย ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพด้านการสื่อสารของผู้คนในพื้นที่ ไปพร้อมๆ กับการสร้างเครือข่ายของการสื่อสารที่สะท้อนเสียง ภาพ และมุมมองจากผู้คนอันหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงจากในพื้นที่ ในขณะที่เดียวกันก็เชื่อมต่อกับเครือข่ายการสื่อสารในระดับชาติ เพื่อโน้มน้าวให้ผู้คนสามารถทำความเข้าใจสถานการณ์และสนับสนุนแนวทางอันนำไปสู่สันติภาพ

2.2) การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge Formation Module) คือ กระบวนการสร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์ไปพร้อมๆ กับการพยายามแสวงหาทางออกบนพื้นฐานของความรู้และบทเรียนจากความขัดแย้งอื่นๆ ผ่านการการบันทึกรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ การแสวงหาโจทย์และทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสร้างความร่วมมือในทางวิชาการระหว่างสถาบันและองค์กรต่างๆ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้สาธารณะผ่านการจัดกลุ่มศึกษา กลุ่มวิเคราะห์คลังสมอง การอบรมเชิงปฏิบัติการ รวมไปถึงการสัมมนาวิชาการ

2.3) การขับเคลื่อนภาคประชาสังคม (Civil Society Mobilization Module) คือ กระบวนการหนุนเสริมกลุ่มประชาสังคม (Civil Society Organization: CSOs) ให้สามารถขับเคลื่อนขยายพื้นที่ทางการเมือง ผ่านการทำงานในลักษณะของเครือข่ายความร่วมมือและการสร้าง “พื้นที่กลาง” ที่จะเอื้ออำนวยต่อการสร้างข้อเสนอทางการเมืองที่มีรากฐานมาจากประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นการเสริมอำนาจต่อรองให้กับตัวแสดงที่ไม่ติดอาวุธซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์สาธารณะ

“ยุทธศาสตร์ของโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ก็จะขับเคลื่อนล้อตามยุทธศาสตร์ของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ ในทางปฏิบัติประเด็นข่าวที่ DSW นำมาเสนอ DSJ ก็จะทำมาขยาย โดยวางสถานะในการเป็นพื้นที่กลางสื่อสารเรื่องราว 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ร่วมกันทำกิจกรรม ผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะข่าวเล็กๆ น้อยๆ ที่สื่อกระแสหลักไม่สนใจ” (CE, บรรณาธิการ, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2557)

ในปีพ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการบูรณาการพูดคุยเพื่อสันติภาพ DSW ได้วางยุทธศาสตร์ใหม่ 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การสื่อสารกระบวนการเจรจาสันติภาพ การสื่อสารโมเดลการปกครองในรูปแบบการกระจายอำนาจ 6 โมเดล และการสื่อสารกระบวนการยุติธรรม ซึ่ง DSJ ก็ต้องเพิ่มแนวทางการเสนอข่าวให้สอดคล้องด้วยเช่นกัน

โครงสร้างองค์กรและแหล่งทุน

โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้หรือ DSJ อยู่ภายใต้โครงสร้างองค์กรของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้หรือ DSW โดยมีโครงสร้างขององค์กรแบบหลวม ๆ ประกอบด้วย

1) **คณะที่ปรึกษาองค์กร** มีจำนวน 5 คน แบ่งเป็นนักวิชาการ 3 คน นักวิชาชีพ 3 คน ทำหน้าที่วางแผนแนวทางการนำเสนอข่าวให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์หรือผลการวิจัยของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้

2) **บรรณาธิการข่าว** มีจำนวน 2 คน ซึ่งทั้งคู่เป็นนักข่าวผู้มีประสบการณ์การทำงานจากการทำงานในสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือก และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

3) **นักข่าว** มีจำนวน 5 คน แบ่งเป็นนักข่าวประจำ 1 คน นักข่าวฝึกหัด 4 คน

4) **นักข่าวจากเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม 3 จังหวัดชายแดนใต้** มีจำนวน 2 คน ทำหน้าที่ในการเขียนข่าวรายงานพิเศษเชิงข่าว ส่งให้โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้เฉพาะบางกิจกรรมที่ทางเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมจัด

5) **นักแปลภาษา** เว็บไซต์ข่าวโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ ใช้ภาษาในการสื่อสาร 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษามลายู และภาษาอังกฤษ จึงมีการจ้างนักแปลภาษาจำนวน 2 คน

ปัจจุบันบรรณาธิการ จำนวน 2 คน และผู้สื่อข่าวของโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้จำนวน 5 คน เป็นชาวไทย-มุสลิมทั้งหมด

แหล่งทุน

โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิซาคากาวาเพื่อสันติภาพ ประเทศญี่ปุ่น (Sasakawa Peace Foundation, Japan) ซึ่งข้อตกลงสัญญาฉบับปัจจุบันให้ทุนเป็นระยะเวลา 3 ปีคือ ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2556 ถึงเดือนมีนาคม 2558

โครงสร้างการบริหารงานข่าวและเส้นทางการผลิตข่าวก่อนนำเสนอสู่ผู้รับสาร

โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ หรือ DSJ มีการประชุมข่าวร่วมกันระหว่างบรรณาธิการกับนักข่าวสัปดาห์ละ 1 ครั้ง หลังจากนั้นการทำข่าวแต่ละ 1 ชิ้นข่าว นักข่าวจะเป็นผู้นำเสนอประเด็นให้บรรณาธิการรับทราบและพิจารณาก่อนลงพื้นที่สัมภาษณ์หาข้อมูล เพื่อให้บรรณาธิการให้คำปรึกษาในด้านการวางแผนการลงพื้นที่ การหาแหล่งข่าว

“ก่อนไปทำข่าวผมจะเล่าประเด็นให้บรรณาธิการฟังก่อน เขาจะแนะนำหรือถ้าเป็นเหตุการณ์ที่มีความอ่อนไหวหรือสับสนเสี่ยงมาก ๆ ก็ต้องตัดสินใจว่าจะลงไปทำหรือไม่ทำ เช่น กรณีการยิงชาวบ้านตายที่บูโละบูโย เราไม่รู้ว่าใครคิดเห็นอย่างไร ชาวบ้านอยู่ในอารมณ์แบบไหน บางครั้งไปในชุมชนไทยพุทธ นักข่าวเป็นมุสลิม ก็ต้องประเมินสถานการณ์ก่อนลงไปทำ ต้องยอมรับว่าในพื้นที่ยังมีความหวาดระแวงกันอยู่ และหากรายงานข่าวโดยที่หลักฐานยังไม่ชัดเจน ก็ต้องระวังในการรายงานมากขึ้น เช่น ต้องพยายามหาแหล่งข่าวทุกด้านมาสัมภาษณ์ให้ข้อมูลรอบด้านที่สุด” (CR 1, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2557)

ทั้งนี้ในส่วนของการฝึกฝนทักษะการรายงานข่าวของนักข่าวประจำโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้นั้น หลังจากผ่านการอบรมระยะสั้นแล้ว นักข่าวจะต้องเรียนรู้วิธีการทำงานข่าวจากบรรณาธิการจากการฝึกปฏิบัติรายงานข่าวจริง ซึ่งการเรียนรู้แต่ละช่วงเวลาก็จะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับแบบฉบับของบรรณาธิการข่าวที่มาประจำอยู่ในช่วงระยะเวลานั้นๆ

“เรื่องทักษะการรายงานข่าวความไม่สงบ นักข่าวและนักข่าวฝึกหัดใช้วิธีการเรียนรู้จากบรรณาธิการ แต่บรรณาธิการของโรงเรียนนักข่าวฯ มีหลายคน ผลัดเปลี่ยนกันมา แต่ละคนก็มีวิธีการ

ทำงานข่าวไม่เหมือนกัน เช่น บรรณาธิการจากกรุงเทพฯ มาเราจะมีรายงานพิเศษเยอะ เค้านะให้คำแนะนำประเด็นใหม่ๆ ให้เราได้ เช่น เราโตมาเราก็เห็นกำนันผู้ใหญ่บ้านซื้อและพกพาอาวุธปืนยาวกันจนชิน แต่พอบรรณาธิการจากกรุงเทพฯ มาเขาเห็นว่ามันไม่ปกติ มันผิดกฎหมาย เลยแนะนำให้ผมไปทำรายงานพิเศษเราก็ได้ประเด็นใหม่ๆ มาเสนอ อีกอย่างคือเวลาผมลงพื้นที่ทำข่าว ผมได้ข้อมูลมาแต่ไม่รู้จะเสนออย่างไร ให้มันไม่เสียหาย หรือไม่ถูกมองว่ามีอคติก็ต้องให้บรรณาธิการช่วยดูให้” (CR 1, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2557)

การสร้างเครือข่ายและการทำงานร่วมกัน

ปัจจุบันโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้มีเครือข่ายและกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่โยงใยเป็น “เครือข่ายอะมีบา” ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มผู้รับสารทั่วไป ภาคประชาสังคมในพื้นที่ นักศึกษา นักวิชาการ สื่อทางเลือก หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สื่อวิทยุท้องถิ่น ด้วยเหตุที่มีเครือข่ายเกาะเกี่ยวกันเหนียวแน่นโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้จึงได้ผลิตสื่อที่หลากหลายและกระจายเนื้อหาข่าวสารผ่านเครือข่ายเหล่านี้ ได้แก่

1) การผลิตหนังสือพิมพ์ภาษามลายูชินารัน โดยจัดส่งให้แก่สมาชิก จำนวน 600 คน/1 ฉบับซึ่งล่าสุดบรรณาธิการยืนยันว่ามียอดสมาชิกเพิ่มถึง 1,000 คน

2) จดหมายข่าวรายสัปดาห์โดยตีพิมพ์เผยแพร่ทุกวันจันทร์ ซึ่งเนื้อหาเป็นการสรุปข้อมูลข่าวจากเว็บไซต์ลงในจดหมายข่าว และกำหนดการจัดกิจกรรมต่างๆ ในเว็บไซต์ การสรุปย่อข่าวจากเครือข่ายองค์กรสื่ออื่นๆ เช่น ประชาไท ศูนย์ข่าวอิศรา โดยจัดส่งจดหมายข่าวให้นักจัดรายการวิทยุที่เป็นเครือข่ายองค์กร จำนวน 62 สถานี ปัจจุบันผู้ที่ลงทะเบียนแสดงความต้องการรับจดหมายข่าวทั้งหมด 150 คน

ผลสะท้อนกลับจากผู้รับสารที่มีต่อการนำเสนอข่าวขององค์กร

เมื่อปลายเดือนธันวาคม 2556 - มกราคม 2557 ที่ผ่านมา โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ได้จัดประชุมกลุ่มผู้รับจดหมายข่าว และหนังสือพิมพ์ชินารัน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม จังหวัดละกว่า 10 คน ผลการประชุมพบว่า เสียงตอบรับจากการบริโภคสื่อขององค์กรเป็นไปในทิศทางที่ดี

“ทุกคนตื่นตื่นที่มีหนังสือพิมพ์ภาษามลายูเพราะหาจากสื่อหลักไม่ได้ เค้านำมาหาข่าวข้อมูลข่าวที่ไม่ใช่สถานการณ์รายวันได้จากสื่อของเรา สำหรับข้อเสนอแนะเรื่องเนื้อหา อยากจะให้มีความเบาๆ บ้าง” (CE, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2557)

อย่างไรก็ตามผลสะท้อนกลับในด้านลบมีเช่นเดียวกันโดยเฉพาะเรื่องภาพตัวแทนขององค์กรสื่อภาคประชาสังคมที่มักถูกมองว่าเป็นสื่อของชาวมุสลิม รวมถึงมุมมองในการเสนอข่าวซึ่งเป็นประเด็นละเอียดอ่อนที่มักถูกกล่าวหาว่าเอนเอียงและมีอคติ

“เสียงสะท้อนทางลบก็มีเช่นมีคนไม่พอใจมุมมองในการเสนอข่าวของเรา โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ทหาร อาจมองว่าเราเอนเอียง ดังนั้นเวลาที่สัมภาษณ์กลุ่มป็อาร์เอ็นเราต้องสัมภาษณ์แหล่งข่าวจากทหารให้มีแหล่งข่าวทั้ง 2 ฝ่าย” (CR 1, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2557)

สำหรับเว็บไซต์ข่าวของ DSJ นั้น องค์กรได้มีการสำรวจจำนวนผู้ที่เข้าชมข่าวพบว่า ชาวทั่วไปและชาวประชุมชนสัมมนา มียอดผู้เข้าชมประมาณ 150-200 ครั้ง ชาวเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะ 300-

500 ครั้ง/ขึ้น ชาวที่เป็นวาระสำคัญของสังคมหรืออยู่ในกระแสมียอดผู้เข้าชม 1,000-2,000 ครั้ง ชาวสารที่มียอดผู้เข้าชมสูงสุดคือ 3,000 ครั้ง ซึ่งมีไม่มากนัก เช่น ชาวการเข้าพิธีนิกะห์ (แต่งงาน) ระหว่างอาจารย์ชินทาโร่ ฮาร่า กับสตรีมุสลิม โดยอาจารย์ชินทาโร่เป็นชาวญี่ปุ่นที่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นอาจารย์สอนภาษามลายู ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

อุปสรรคและปัญหาในการทำงาน

1) ปัญหาด้านการนำเสนอประเด็นข่าว และการเสนอความคิดเห็นของแหล่งข่าวไม่ทั่วถึงครอบคลุมทุกกลุ่ม

โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ไม่ได้มีเป้าหมายแข่งขันกับสื่อส่วนกลางและพยายามเป็นสื่อทางเลือกที่เน้นสรุปเหตุการณ์ในรอบสัปดาห์หรือในรอบเดือน อย่างไรก็ตามยังมีการนำเสนอข่าวเหตุการณ์บ้าง เช่น เหตุการณ์ยิงครู ยิ่งพระ ด้วยความเป็นองค์กรสื่อเล็ก ๆ การเสนอข่าวให้ทันทั่วถึงจึงทำได้ยาก โดยบรรณาธิการข่าวระบุผลการสำรวจเนื้อหาข่าวของ DSJ ว่า ยังขาดการนำเสนอเนื้อหา ความคิดเห็นของคนอีกหลายกลุ่มในพื้นที่ และยังจะต้องใช้ฐานข้อมูลงานวิจัยจาก DSW ให้คุ้มค่ามากขึ้น

“หลังจากที่เราสำรวจผลการทำงาน พบจุดอ่อนว่าเราไม่ได้นำเสนอความคิดเห็นจากกลุ่มนักวิชาการ นักศึกษาผู้นำศาสนาในพื้นที่และนักการเมืองท้องถิ่นซึ่งต่อไปเราจะต้องนำเสนอประเด็นจากกลุ่มคนเหล่านี้มากขึ้น” (CE, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2557)

2) ปัญหาเรื่องความปลอดภัยของนักข่าว

ปัญหาเรื่องความปลอดภัยไม่ได้หมายถึงภัยอันตรายจากสถานการณ์ หากแต่เป็นภัยจากชาวบ้านในพื้นที่ที่ตกอยู่ในสภาวะสูญเสีย และอาจมีอารมณ์โกรธกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ เต็มไปด้วยความหวาดระแวงคนต่างศาสนา ซึ่งผู้สื่อข่าวที่นับถือศาสนาอิสลามยอมรับว่าการทำงานในพื้นที่ที่มีชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธ ส่งผลให้เกิดสภาวะการหวาดระแวงซึ่งกันและกันได้

“ทุกวันนี้ต้องยอมรับว่าเวลาลงพื้นที่บางพื้นที่เราก็ระแวงและหวั่นเกรงอันตราย เพราะเราเป็นมุสลิม เมื่อเกิดเหตุการณ์ฆ่ากันตายในชุมชนไทยพุทธ เราก็ไม่ค่อยกล้าไป ไม่รู้ว่าชาวบ้านเค้านึกอย่างไร อารมณ์ไหน หลายครั้งบรรณาธิการต้องเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะไปทำข่าวนั้นหรือไม่ทำ” (CR 1, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2557)

2. สำนักข่าวอามาน

สำนักข่าวอามาน (Aman News Agency) ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายของการนำเสนอข่าวสารขององค์กรว่าเป็นประชาชนในพื้นที่ และประชาชนนอกพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งสื่อภาคประชาสังคมในพื้นที่จากการสัมภาษณ์บรรณาธิการพบว่า ทางองค์กรได้จัดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังนี้

1. เป็นสื่อทางเลือกเพื่อสื่อสารประเด็นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปสู่สังคมภายนอก
2. มุ่งนำเสนอข่าวเพื่อสันติภาพ คือ เน้นการเสนอเพื่อหาทางออกของปัญหา
3. ไม่นำเสนอข่าวร้ายวันแต่มุ่งนำเสนอข่าวเชิงวิเคราะห์

4. นำเสนอกระบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพเพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจถึงกระบวนการ
5. นำเสนอข่าวเจรจาสันติภาพโดยเน้นนำเสนอเนื้อหากรอบด้าน
6. เป็นพื้นที่สาธารณะให้คนที่อยู่ในกระบวนการเจรจาทุกกลุ่มได้สื่อสารความคิดของตนเอง รวมทั้งประชาชนผู้อยู่นอกพื้นที่ หรืออยู่ในต่างประเทศได้แสดงความคิดเห็นด้วย
7. เป็นพื้นที่ปลอดภัยให้ทุกฝ่ายสามารถเข้ามาใช้เป็นสื่อกลางได้ โดยเฉพาะกลุ่มขบวนการผู้ก่อความไม่สงบ เช่น พุโล ปิอาร์เอ็น

โครงสร้างองค์กรและแหล่งทุน

สำหรับโครงสร้างองค์กรนั้น ตั้งแต่ปีพ.ศ.2550 เป็นต้นมา สำนักข่าวอามานบริหารจัดการโดยเจ้าของและบรรณาธิการ 1 คน และมีนักข่าวประจำในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส จังหวัดละ 1 คน และมีเว็บมาสเตอร์ 1 คนสำนักข่าวอามานจึงถือเป็นองค์กรสื่อเล็กๆ ที่มีเพียง 5 คนทำงานแบบองค์กรสื่ออิสระภายใต้การสนับสนุนของทุนจากองค์กรระหว่างประเทศที่ไม่หวังผลกำไร

ในช่วงปีพ.ศ.2555-2556 สำนักข่าวอามานไม่ได้รับทุนสนับสนุนจากองค์กรใดๆ จึงส่งผลให้ผู้ก่อตั้งองค์กร จำเป็นต้องปรับโครงสร้างองค์กรใหม่คือ มีพนักงานประจำเพียงแค่ 2 คน คือ บรรณาธิการและเว็บมาสเตอร์เท่านั้น ส่วนนักข่าวประจำพื้นที่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำหน้าที่เพียงส่งข้อมูลข่าวสารบ้างเป็นครั้งคราวเท่านั้น

สำหรับงบประมาณในการดำเนินงานนั้น ในยุคแรกของการก่อตั้งสำนักข่าวอามานคือ ปีพ.ศ. 2548-2554 สำนักข่าวอามานได้รับทุนในการก่อตั้ง จากมูลนิธิเอเชีย ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร มีเป้าหมายในการพัฒนาสังคมที่สงบสุขมั่นคงเป็นธรรม และเปิดกว้างในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มูลนิธิฯ ให้การสนับสนุนโครงการต่างๆ ในเอเชียเพื่อส่งเสริมการปกครอง กฎหมายและประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของสตรี การปฏิรูปเศรษฐกิจและการพัฒนา การพัฒนาอย่างยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้ดีขึ้นต่อมาได้รับทุนสนับสนุนจากสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า ซึ่งมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองให้มีความเข้มแข็ง (ประชาชนเข้มแข็ง) และปีพ.ศ.2550 ได้รับทุนจากสถานทูตอเมริกา

ปีพ.ศ.2555-2556 สำนักข่าวอามานไม่ได้รับทุนจากองค์กรอิสระที่ไม่หวังผลกำไร จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการแบบพอเพียง

ปีพ.ศ.2557 ได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์อำนวยการบริหารราชการ3จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เพื่อให้ทำทีวีภาษามลายู องค์กรจึงจำเป็นต้องหันมาให้ความสำคัญกับการทำสื่อทีวีมากกว่าการทำเว็บไซต์ข่าว

โดยภาพรวมลักษณะของทุนที่สำนักข่าวอามานได้รับมีลักษณะเป็นการทำสัญญาปีต่อปี โดยไม่มีข้อผูกมัด แต่มีการตกลงเรื่องโจทย์หรือขอบข่ายในการผลิตเนื้อหารายการอย่างกว้างๆ เช่น เนื้อหาที่ส่งเสริมสันติภาพ เนื้อหาที่ส่งเสริมกฎหมาย การเมืองการปกครอง เป็นต้น

หากพิจารณาถึงความอยู่รอดขององค์กร พบว่าทุนจากองค์กรระหว่างประเทศเพียงพอต่อการบริหารจัดการองค์กรสื่อทางเลือก ซึ่งทุนขั้นต่ำตกอยู่ที่ประมาณปีละ 1 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม การได้รับทุนประเภทนี้ก็ยังเป็นปัญหาต่อการดำรงอยู่ขององค์กร

“แม้ว่าทุนที่ได้จะเพียงพอ แต่ด้วยสัญญาทุนปีต่อปี และส่วนใหญ่องค์กรระหว่างประเทศที่ไม่หวังผลกำไรเหล่านี้จะให้ทุนปีเดียว เพื่อที่จะให้องค์กรสื่อเกิดขึ้นได้ เมื่อเงินไปได้ ต่อไปก็ต้องสามารถยืนหยัดให้ได้ด้วยตัวเอง เขาก็จะไปสนับสนุนองค์กรใหม่ ๆ ต่อไป จึงเป็นปัญหาว່าสื่อทางเลือก โดยเฉพาะองค์กรสื่อเล็ก ๆ มักจะไม่ได้รับทุนต่อเนื่องจึงทำให้เกิดปัญหา คือ การบริหารงานข่าวก็ไม่สามารถทำได้ต่อเนื่องด้วย ต้องหยุดชะงักเพราะไม่มีทุน” (AE, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2557)

โครงสร้างการบริหารงานข่าวและเส้นทางการผลิตข่าวก่อนนำเสนอสู่ผู้รับสาร

ดังที่กล่าวในข้างต้นว่าในยุคแรกเริ่ม คือ ปีพ.ศ. 2548-2554 มีทุนสนับสนุนจาก 3 แหล่งทุน องค์กรจึงมีศักยภาพในการจ้างหรือหาบุคลากรที่มีคุณภาพมาช่วยทำงานข่าวได้ เช่น นักข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ มาช่วยบริหารจัดการองค์กรและบริหารงานข่าว มีนักข่าวประจำในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเกาะติดเหตุการณ์รายวัน องค์กรจึงสามารถนำเสนอข่าวในรูปแบบข่าว รายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับคดีความไม่สงบ สารคดีบางมิติที่มีเรื่องราว น่าสนใจ และสารคดีที่เป็นภาพเคลื่อนไหวเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ นอกจากนี้ยังมีการทำกิจกรรมการสร้างเครือข่าย และการทำงานร่วมกับเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคม

แต่ช่วงปีพ.ศ.2555-2556 นั้น สำนักข่าวอามานไม่ได้รับทุนสนับสนุน จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงานข่าวตามสถานะทางการเงิน และบุคลากรที่องค์กรสามารถจัดจ้างได้ โดยต้องเลิกจ้างนักข่าวประจำ เหลือเพียงบรรณาธิการข่าว และเว็บมาสเตอร์ 1 คน รวมเป็น 2 คน

“ตอนนั้นนักข่าวในพื้นที่ทั้ง 3 คนไม่มี เพราะไม่มีเงินจ้าง เว็บมาสเตอร์ผมก็ต้องเอาเงินตัวเองที่เป็นรายได้จากการทำงานอื่นๆ มาให้เขา ทีนี้เนื้อหาที่เป็นข่าวเหตุการณ์ก็หายไปเพราะผมเขียนคนเดียว เขียนไม่ทัน เพราะต้องทำงานหลายหน้าที่ บางครั้งจึงขอข้อมูลจากนักข่าวทั้ง 3 คนที่เคยร่วมงานเพื่อนำมาเขียนเป็นรายงานพิเศษหรือสารคดีเชิงข่าว” (AE, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2557)

ในแง่ของปริมาณงานข่าวที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์ของสำนักข่าวอามาน ในยุคแรกๆ และยุคสอง หรือยุคที่กำลังเติบโตและเฟื่องฟู มีทุนสนับสนุนจากหลายแหล่งนั้น มีการนำเสนอข่าว รายงานพิเศษเชิงข่าว สารคดีเชิงข่าวอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉลี่ยวันละ 2 ชิ้น แต่ในปีพ.ศ.2555 เป็นต้นมา บรรณาธิการจะสามารถผลิตผลงานลงเผยแพร่ในเว็บไซต์ได้เฉลี่ย 2 สัปดาห์/1 ชิ้น เท่านั้น

นอกจากนี้เว็บไซต์ข่าวของสำนักข่าวอามาน มีลักษณะพิเศษ คือเป็นเว็บไซต์ข่าว 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษามลายูและภาษาอาหรับ หลังจากประสบปัญหาเรื่องความไม่มั่นคงด้านเงินทุน ในระยะหลังจำเป็นต้องตัดภาษาอาหรับออกไป เนื่องจากองค์กรต้องจ้างคนแปลภาษา ดังนั้นปัจจุบันจึงมีการนำเสนอเนื้อหาข่าว 3 ภาษา เนื่องจากบรรณาธิการสามารถเขียนและรายงานข่าวได้ทั้งภาษาไทยและภาษามลายูสำหรับภาษาอังกฤษอาศัยบุคคลใกล้ชิดช่วยแปลโดยไม่มีค่าตอบแทน

การสร้างเครือข่ายและการทำงานร่วมกัน

ปัจจุบันสำนักข่าวอามานเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีการทำงานร่วมกันในลักษณะการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่นการรวมตัวกันในงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ หรือล่าสุดเมื่อวันที่ 27-28 กุมภาพันธ์ 2557 คือ งานวันสื่อสันติภาพชายแดนใต้ฯ ซึ่งจะมีการจัดกิจกรรมเปิดบูธ แสดงนิทรรศการ จัดเวทีสาธารณะ เวทีสัมมนา และการเผยแพร่กิจกรรมวันดังกล่าวร่วมกัน สำหรับการทำงานร่วมกัน บรรณาธิการได้ให้ข้อมูลว่ามีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานร่วมกันของเครือข่ายสื่อไปบ้างจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

“ในยุคแรก ๆ ของการเกิดสื่อทางเลือกชายแดนใต้ จะมีการพึ่งพาอาศัยกัน เช่น การให้ข้อมูลหรือภาพข่าวระหว่างองค์กรบ้าง มีการนำไปเขียนในแบบฉบับขององค์กรสื่ออื่น ๆ แต่ปัจจุบันเป็นการนำเสนอข่าวแบบต่างคนต่างทำ” (AE, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2557)

ผลสะท้อนกลับจากผู้รับสารที่มีต่อการนำเสนอข่าวขององค์กร

สำนักข่าวอามานสร้างพื้นที่ในการรับฟังคำติชม ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นของผู้อ่านผ่านทางอีเมลล์ info@amannews.org และในช่วงที่ได้รับความนิยมจากหลายองค์กรมีการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้รับสาร และมีการสำรวจข่าวที่ได้รับความนิยมมากที่สุด 10 อันดับขององค์กร ทั้งนี้ผลการสำรวจดังกล่าวจะถูกรายงานไปยังต้นสังกัดที่ให้ทุนตามเงื่อนไขข้อตกลง

จากการเปิดช่องทางและการสำรวจข้อมูลโดยองค์กรเองบรรณาธิการยืนยันว่า เว็บไซต์ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในยุคแรก ๆ โดยข้อมูลข่าวถูกนำไปใช้ต่อโดยองค์กรสื่อภาคประชาสังคมอื่นๆ องค์กรสื่อกระแสหลัก สำนักข่าวต่างประเทศ เนื่องจากเนื้อหาข่าวที่เจาะลึก รอบด้าน และเข้าถึงแหล่งข่าวที่เข้าถึงได้ยากแต่ระยะหลังยอดผู้เข้าชมน้อย และมีผู้นำข่าวไปใช้น้อยลง

“เมื่อเว็บไซต์ไม่มีความเคลื่อนไหวของข้อมูล ก็ไม่มีคนอยากติดตามเพราะขาดการนำเสนอสถานการณ์ปัจจุบันในพื้นที่อย่างทันท่วงที ซึ่งเป็นปัญหาที่ผมต้องยอมรับ แต่ผมก็พยายามเขียนรายงานพิเศษ เมื่อมีเวลา เพราะผมสร้างมันขึ้นมาด้วยมือของผมเอง สำนักข่าวอามานเปรียบเสมือนลูกของผม ผมจะปล่อยให้มันตายไม่ได้” (AE, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2557)

สำหรับเสียงสะท้อนด้านเนื้อหาในด้านลบมีเช่นเดียวกันทั้งจากฝ่ายรัฐบาลและสื่อกระแสหลักซึ่งมองว่าสำนักข่าวอามานอยู่ในข่ายสื่อเลือกข้างจากการเสนอข่าวของกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบได้แก่ องค์กรการก่อกองทัพปลดปล่อยปาตานีหรือพูโล (Patani United Liberation Organisation : PULO) และขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานีหรือปียาร์เอ็น (Patani Malayu National Revolutionary Front: BRN)

“กระแสวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ลบเกิดขึ้นจากการนำเสนอข่าวหรือบทสัมภาษณ์กลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบโดยตรง เช่น พูโลปียาร์เอ็น ส่งผลให้สำนักข่าวถูกภาครัฐหรือองค์กรสื่อบางองค์กรมองว่าเป็นกระบอกเสียงให้กลุ่มขบวนการผู้ก่อความไม่สงบ เป็นสื่อเลือกข้าง ซึ่งเราก็ไม่ได้ตั้งใจอะไร เพราะเชื่อว่าเนื้อหาข่าวสารเราเปิดโอกาสให้คนทุกฝ่ายได้ใช้พื้นที่” (AE, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2557)

อุปสรรคและปัญหาในการทำงาน

ตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้การบริหารจัดการสำนักข่าวอามานต้องพลิกผันจากยุคเติบโตสู่ยุครุ่งเรือง และกลับมายุคเสื่อมถอยในปัจจุบัน คือ ปัจจัยเรื่องทุน เมื่อทุนไม่ต่อเนื่องจึงส่งผลกระทบต่อ การจัดการในทุกด้าน บรรณาธิการได้ตั้งข้อสังเกตว่าสื่อภาคประชาสังคมมักจะได้รับทุนจากองค์กร ระหว่างประเทศหรือต่างประเทศเท่านั้น องค์กรภายในประเทศมักจะให้เงินทุนเฉพาะองค์กรสื่อใหญ่ หรือองค์กรที่มีชื่อเสียง ขาดการกระจายทุนสู่องค์กรสื่อเล็ก ๆ

ดังนั้นข้อเสนอหนึ่งของบรรณาธิการสำนักข่าวอามานก็คือ ในประเทศไทยควรมีการก่อตั้ง องค์กรแหล่งทุนสนับสนุนสื่อภาคประชาสังคมโดยเฉพาะ โดยปราศจากเงื่อนไข ข้อผูกมัด หรือเข้ามาแทรกแซงในเชิงนโยบายการบริหารงานข่าว

“สิ่งสำคัญคือปัจจุบันมีสื่อภาคประชาสังคมเกิดขึ้นมากมายหลากหลาย ซึ่งจริง ๆ แล้วเป็นเรื่องที่ดี แต่ทว่าแต่ละสื่อแต่ละองค์กรต่างคนต่างทำ ไม่มีการร่วมมือกันนำเสนอข่าวอย่างจริงจัง หากสามารถรวมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันบ้าง ก็จะช่วยลดปัญหาการขาดแคลนทุนและบุคลากรด้านข่าว และที่สำคัญคือ หากเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกันกำหนดวาระข่าวสารเรื่องกระบวนการสันติภาพในประเด็นเดียวกัน ก็จะช่วยขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพให้สำเร็จได้เร็วยิ่งขึ้น” (AE, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2557)

3. สถานีวิทย์มีเดียสตาร์

สถานีวิทย์มีเดียสตาร์มีนโยบายหรือแนวปฏิบัติขององค์กรในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. จัดความยากจน
2. เป็นสื่อกลางนำเสนอข่าวสารเพื่อลดบรรยากาศความขัดแย้งในพื้นที่
3. สัมภาษณ์แหล่งข่าวที่สำคัญในพื้นที่
4. ทำกิจกรรมควบคู่ไปกับการสื่อสาร
5. นำเสนอข่าว 2 ภาษา ทั้งไทยและมลายูท้องถิ่น เพื่อให้คนในพื้นที่เข้าใจเนื้อหาอย่างถูกต้อง ป้องกันการรับรู้ข้อมูลที่บิดเบือนความจริง

โครงสร้างองค์กร

ในส่วนของโครงสร้างองค์กร สำนักข่าวอามานมีจำนวนบุคลากรทั้งหมด 13 คน โดยมีหัวหน้าสถานี 1 คน ฝ่ายการเงินและบัญชี 2 คน ช่างเทคนิค 2 คน ผู้ดำเนินรายการ/ผู้สื่อข่าว 7 คน และผู้จัดการสถานี 1 คน ในจำนวน 13 คนนี้ มีบุคลากรที่จบด้านสื่อสารมวลชน 2 คน และมีผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวน 12 คน นับถือศาสนาพุทธจำนวน 1 คน ซึ่งทำงานในตำแหน่งช่างเทคนิค

ปีพ.ศ. 2553-2554 องค์กรได้รับทุนจากมูลนิธิเอเชีย จำนวน 1 ล้านบาท โดยมีข้อตกลงในการนำเสนอรายการเกี่ยวกับสันติภาพชายแดนใต้ 55 เทปต่อปี รวมทั้งการทำกิจกรรมเวทีรับฟังความคิดเห็นและกิจกรรมที่หนุนเสริมการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีของคนในพื้นที่กับรัฐและระหว่างคนในพื้นที่ด้วยกันเอง

ปีพ.ศ. 2555-2556 ได้รับทุนจากองค์กรทุนระหว่างประเทศ คือ USAID/RDMA จำนวน 3 ล้านบาท ซึ่งมีข้อตกลงในการผลิตรายการที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในสังคมรวมทั้งทำกิจกรรมเวทีสาธารณะ สภากาแฟ และสัมภาษณ์สัญจร

ปีพ.ศ. 2557 กำลังอยู่ในระหว่างการขอรับทุนต่อจากมูลนิธิเอเชียและองค์กรทุนระหว่างประเทศ คือ USAID โดยในครั้งนี้น้องค์กรมุ่งเน้นนำเงินทุนมาทำกิจกรรม “อบรมเชิงปฏิบัติการการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพ” โดยทางสถานีวิทย์มีเดียสลตันมีแผนจะสร้างผู้สื่อข่าวประจำตำบลในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา เพื่อสร้างนักข่าวที่สามารถรายงานข่าวได้อย่างมีองค์ความรู้และรวดเร็วทันสถานการณ์

ปัจจุบันสถานีวิทย์มีเดียสลตันถือเป็นสถานที่ที่มีสภาพคล่องพอสมควร เนื่องจากมีทุนสนับสนุนจากองค์กรทุนระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเม็ดเงินที่เพียงพอต่อรายจ่ายแต่ละเดือน ทั้งนี้้องค์กรเป็นสถานีวิทยุเชิงธุรกิจที่สามารถหาโฆษณาสนับสนุนจนเจือสถานีได้อีกทาง

โครงสร้างการบริหารงานข่าวและเส้นทางการผลิตข่าวก่อนนำเสนอสู่ผู้รับสาร

ในปีพ.ศ. 2556 องค์กรได้รับทุนสนับสนุนหลักจากมูลนิธิเอเชียและ USAID ดังนั้นนโยบายในการนำเสนอรายการ หรือข่าวสารจึงมุ่งเน้นนำเสนอเนื้อหาที่สร้างสันติภาพในพื้นที่ และให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลแก่ประชาชน จึงสอดคล้องกับกระบวนการเจรจาสันติภาพที่เกิดขึ้น โดยมีรายการที่มีเนื้อหาส่งเสริมกระบวนการเจรจาสันติภาพ เช่น รายการร่วมสร้างสันติภาพ ออกอากาศทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 16.00 น.-17.00 น. และมีรายการที่เน้นเนื้อหาสันติภาพโดยเฉพาะซึ่งสถานีผลิตเอง คือ รายการโลกวันนี้ ออกอากาศทุกวัน เวลา 20.30 น.-22.30 น. ซึ่งเนื้อหารายการร้อยละ 90 ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการจัดรายการ

สำหรับรายการที่สร้างเสริมความรู้เรื่องประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลให้แก่ผู้ฟัง โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงแม่บ้านชาวมุสลิมและเยาวันชน คือรายการ Wanitahariini/सानฝันให้อาเดะ ออกอากาศวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 10.00 น.-11.00 น. และรายการเล่าไปคิดไป ออกอากาศวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 11.00 น.-12.00 น.

โดยรูปแบบรายการทุกรายการจะเป็นแบบรายการพูดคุย สาระและบันเทิง โดยมีส่วนผสมของรายการที่คล้ายคลึงกันทุกรายการ คือ ส่วนแรกพูดคุยข่าวสาร สาระ ส่วนที่สองสัมภาษณ์ และส่วนที่สาม เปิดให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นในรายการ

“เราอยากให้ประชาชนมีพื้นที่ในสื่อมากกว่าเดิม ให้เขาได้สามารถมาเล่า มาระบาย มาหัวเราะและร้องไห้กลางอากาศไปพร้อมๆ กับเราได้ ฉะนั้นทุกรายการ ผู้ดำเนินรายการต้องเปิดสายให้ผู้ฟังทางบ้านโทรเข้ามาบอกเล่าเรื่องราวที่เขาอยากจะทำได้” (BE, สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2557)

“รายการWanitahariini/सानฝันให้อาเดะเน้นพูดคุยให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในช่วงแรก ช่วงที่สองเราจะเปิดเสียงสัมภาษณ์แหล่งข่าว เช่น การสัมภาษณ์ความคิดเห็นความรู้สึกของผู้หญิงที่มีถูกจับเป็นผู้ต้องหาในคดีความไม่สงบ โดยเน้นประเด็นการรู้ถึงสิทธิ และการต่อสู้คดีความอย่างชอบธรรม และสุดท้ายซึ่งเป็นเหมือนนโยบายของสถานีคือ ต้องเปิดให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นสดผ่านทางรายการ เพื่อพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในรายการประมาณ 15-20 นาที” (BR 1, สัมภาษณ์ 7 กุมภาพันธ์ 2557)

สถานีวิทย์มีเดียสลตันมีการวางแผนการทำงานของกองบรรณาธิการข่าวอย่างเป็นระบบชัดเจน โดยมีการประชุมวางแผนการนำเสนอเนื้อหาในรายการเป็นรายสัปดาห์และเป็นรายวัน การประชุมข่าวและรายการรายสัปดาห์ ผู้ดำเนินรายการแต่ละรายการนำเสนอแนวคิดการเสนอรายการของตนตลอดทั้งสัปดาห์ หลังจากนั้นสมาชิกทุกคนในสถานีสามารถแนะนำประเด็นแหล่งข่าว

แหล่งข้อมูล รวมถึงช่วยหาข้อมูลให้แก่นักสำหรับการประชุมข่าวและรายการรายวัน จะประชุมเพื่อเสนอเนื้อหาที่จะคุยในรายการแต่ละวันแก่หัวหน้าสถานีอย่างคร่าวๆ เพื่อรับคำแนะนำเพิ่มเติม ซึ่งเป็นแบบไม่เป็นทางการ เน้นความสะดวก รวดเร็ว นอกจากนี้มีระบบการแนะนำ ดิชมเนื้อหา และวิธีการจัดรายการกันเองภายในสถานี เพื่อปรับปรุงการจัดรายการในครั้งต่อไป

“เพราะมาทำงานได้ไม่นานและไม่เคยจัดรายการมาก่อน เวลาจัดรายการจะเป็นคนพูดซ้ำ บางครั้งก็จะมีพี่ ๆ มาบอกว่าให้พูดเร็วกว่านี้นะ พูดชัดกว่านี้นะ เราก็จะรู้ตัว และพยายามฝึก ส่วนประเด็นในการนำเสนอในรายการ หัวหน้าสถานีจะช่วยแนะนำให้ แต่เราก็ต้องพัฒนาตัวเองด้วย หัวหน้าสถานีบังคับเลยว่าต้องอ่านหนังสือให้มาก หนังสือบนชั้นในสถานีไม่ว่าจะเป็นประเภทไหนต้องอ่านให้หมด และอ่านในเว็บไซต์ด้วย นอกจากนี้ก็ต้องไปอ่าน ไปฟังข่าวสารจากสื่ออื่นด้วย จะได้มีประเด็นในการจัดรายการ” (BR 2, สัมภาษณ์ 7 กุมภาพันธ์ 2557)

นอกจากรายการประจำทางสถานีแล้วสถานีวิทยุมีเดียสลตันยังมีการนำเสนอรายการในรูปแบบการจัดรายการนอกสถานที่หรือการถ่ายทอดสดกิจกรรมพิเศษการจัดสัมมนา เวทีสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการนำเสนอรายการของสถานี โดยแบ่งเป็นกิจกรรมที่สถานีจัดขึ้นเองและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยองค์กรรัฐ และภาคประชาสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยกิจกรรมพิเศษที่ทางสถานีจัดขึ้นเองนั้น เป็นนโยบายหลักขององค์กรในการจัดรายการควบคู่กับการทำกิจกรรมกับชาวบ้าน เพื่อให้รับทราบถึงปัญหาของประชาชนอย่างแท้จริง มี 3 ลักษณะ คือ

- การจัดเวทีเสวนาโต๊ะกลม (Round Table) เป็นวงพูดคุยวงใหญ่ มีคนเข้าร่วม 50 คนต่อครั้ง โดยองค์กรตั้งประเด็นการพูดคุย 1 ประเด็นเพื่อให้ประชาชนพูดคุย เสนอความคิดเห็น และถ่ายทอดสดรายการ

- การจัดสภากาแฟ (Coffee Talk) เป็นการจัดวงพูดคุยขนาดเล็ก ไม่เกิน 10 คนแบ่งเป็น 2 วง คือ วงผู้หญิงและวงผู้ชาย วงผู้ชายเน้นประเด็นปัญหาที่เป็นประเด็นร้อนด้านสิทธิ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชน เช่น ปัญหาการรื้อถอนที่ดินทำกินในที่ดินของรัฐ วงผู้หญิง พูดคุยในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิและวิถีชีวิตเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือความรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง เป็นต้น ซึ่งสภากาแฟจะเป็นวงปิด ไม่มีการออกอากาศ แต่ผู้ดำเนินรายการจะนำผลที่ได้จากการพูดคุยมานำเสนอในรายการ

- สัมภาษณ์สัญจร เป็นการไปเสาะหาแหล่งข่าว หรือบุคคลที่มีความคิดเห็นต่าง มาพูดคุยในประเด็นเดียวกัน ซึ่งนักจัดรายการจะนำเสียงสัมภาษณ์มานำเสนอในรายการ ตามวาระและโอกาสที่เหมาะสม

สำหรับการถ่ายทอดสดงานกิจกรรมพิเศษของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมเป็นการถ่ายทอดสดรายการเกี่ยวกับกิจกรรมและเวทีสาธารณะใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันถือเป็นพันธกิจหนึ่งของสถานีวิทยุมีเดียสลตันในอดีตสถานีจะขอถ่ายทอดสดรายการจากผู้จัดงาน และปฏิบัติอย่างนี้จนเป็นที่รู้จักกันว่าหากมีกิจกรรมสำคัญ หรืองานภาคประชาสังคม สถานีวิทยุแห่งนี้จะไปออกอากาศสด แต่ปัจจุบันสถานีจะได้รับการเชิญให้ไปถ่ายทอดสดกิจกรรมในพื้นที่

การสร้างเครือข่ายและการทำงานร่วมกัน

เครือข่ายของสถานีวิทย์มีเดียสลาตันอยู่ในเครือข่ายของสื่อภาคประชาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีประมาณ 50 องค์กร หัวหน้าสถานีให้การยืนยันว่าส่วนใหญ่ไม่มีการทำงานสื่อสารเพื่อสันติภาพร่วมกัน จะมีบ้างก็เครือข่ายสื่อที่สนิทสนมกันแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันบ้าง หรือเชิญไปออกอากาศสดบ้าง

“ส่วนใหญ่สื่อภาคประชาสังคมจะรู้จักกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกัน แต่ไม่ได้มีการทำงานข่าวร่วมกันอย่างจริงจัง สำหรับเครือข่ายที่ทำงานสื่อสารประเด็นในพื้นที่ร่วมกัน หรือมีการให้ข้อมูลข่าวสารกันบ้าง เช่น ศูนย์ทนายความมุสลิม กลุ่มสตรี กลุ่ม Deep peace หรือกลุ่มเด็กกำพร้า กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี” (BE, 6 กุมภาพันธ์ 2557)

ผลสะท้อนกลับจากผู้อ่าน/ผู้ฟัง ผู้ชมกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อการนำเสนอข่าวขององค์กร

กลุ่มเป้าหมายขององค์กรมีการตอบรับรายการของสถานีเป็นอย่างดี โดยมีผู้ฟังที่ลงทะเบียนเป็นสมาชิกของสถานีเป็นจำนวนกว่า 4,000 คน และมีผู้โทรเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการต่าง ๆ โดยเฉลี่ย 3-5 สายต่อ 1 รายการ

“ผมว่าทุกวันนี้เรามีเสียงตอบรับที่ดี น่าพอใจ เพราะมีคนมาเป็นสมาชิก 4 พันกว่าคน เวลาที่เราออกไปถ่ายทอดสด เขาก็จะมาแสดงตัวว่าเป็นแฟนรายการ เวลาเราประชาสัมพันธ์ว่าจะจัดกิจกรรมที่ไหนเขาก็มาร่วมกันมาก อย่างวันที่ 5 ม.ค. 2557 สถานีเชิญวิทยากรจากอาจะห์มาพูด จัดขึ้นที่มัสยิดกลาง คนก็มาร่วมกันล้นหลามส่วนเนื้อหารายการเรามีจุดเด่นตรงที่สามารถเข้าถึงแหล่งข่าวที่เข้าถึงยากได้ เช่น ฮัสซัน ตอยิบ แกนนำบีอาร์เอ็น ซึ่งเป็นตัวแทนในการพูดคุยกับตัวแทนของรัฐบาลไทย เราเป็นสื่อแรกที่ได้สัมภาษณ์ และที่สำคัญเราใช้ภาษามลายู คนก็อยากติดตามสถานี แต่ก็มีผลสะท้อนในแง่ลบเหมือนกัน บางทีหน่วยงานราชการหรือสื่อของรัฐกล่าวหาว่าเราเป็นสื่อของผู้ก่อความไม่สงบ” (BE, สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2557)

“ปกติรายการWanitahariini/सानฝันให้อาเดะ ที่จัดอยู่ 1 ชั่วโมง เราเปิดให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยในรายการและออกอากาศสดประมาณ 15-20 นาที โดยจะมีคนเข้ามาแสดงความคิดเห็น 3-5 สายแล้วแต่ความยาวของเนื้อหาที่แต่ละคนพูด รายการอื่นๆ ก็จะมีคนโทรมาประมาณนี้” (BR 1, สัมภาษณ์ 7 กุมภาพันธ์ 2557)

อุปสรรคและปัญหาในการทำงาน

- 1) ทุนที่ได้รับไม่มั่นคง ต่อเนื่อง เมื่อทุนขาดกิจกรรมก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน
- 2) บุคลากร โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวในพื้นที่มีน้อย ไม่ตอบรับกับการเป็นสื่อภาคประชาสังคมที่ต้องการนักสื่อสารที่เป็นคนในพื้นที่

“ผมกำลังขอทุนจากมูลนิธิเอเชีย และ USAID เพื่อจัดเทรนนิ่งนักข่าวทั้งนักข่าวเดิมที่มีอยู่และนักข่าวประจำตำบลทุกตำบลในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และ 4 อำเภอจังหวัดสงขลา เพื่อเพิ่มบุคลากรด้านข่าวให้เพียงพอกับปริมาณข่าวสารที่มี เพราะถ้าอยากให้ข่าวสารจากแต่ละพื้นที่มี ก็ต้องมีนักข่าวอยู่ในพื้นที่ บอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบ้านของตัวเอง” (BE, สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2557)

- 3) อุปกรณ์ เช่น กล้องวิดีโอยังมีไม่เพียงพอ
- 4) การขาดองค์ความรู้และทักษะการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพซึ่งผู้ดำเนินรายการของมีเดียสลาตัน มีความต้องการเข้าร่วมอบรมเพิ่มเติมองค์ความรู้และทักษะในการเขียนและรายงานข่าวเพื่อสันติภาพมากขึ้น
 “ตอนแรกมาจัดรายการก็ไม่ได้คิดว่าต้องมาลงพื้นที่ สัมภาษณ์ ทำข่าวด้วย และเราก็ไม่ได้จบด้านนี้มา แต่อยากจะลองทำ เช่น เคยได้ไปสัมภาษณ์กลุ่มสตรีที่สามิโดนซ์ในเรือนจำบางขวาง ก็ตื่นเต้น ฟังเค้าไปก็ร้องไห้ไป รู้สึกว่าเราอยากช่วยเขา สิ่งที่เราทำได้คือ เขียนบอกความรู้สึก ความต้องการเรียกร้องสิทธิของสตรีเหล่านี้ อยากให้มีการจัดอบรมเรื่องการรายงานข่าว วิธีการการสัมภาษณ์ผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อเสริมความรู้ เพิ่มความมั่นใจมากขึ้น” (BR 2, สัมภาษณ์ 7 กุมภาพันธ์ 2557)
- 5) องค์ความรู้เรื่องเทคโนโลยีการสื่อสารด้านเว็บไซต์ และวิทยุกระจายเสียง ทักษะการสื่อสาร
- 6) แรงเสียดทานจากรัฐและมือมืด องค์กรได้รับบัตรสนเท่ห์หลายครั้ง ส่วนใหญ่กล่าวหาว่าเป็นกระบอกเสียงให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ รวมทั้งโทรศัพท์เข้ามาขู่
 “ตั้งแต่มีกระบวนการเจรจาสันติภาพ ผมได้รับทั้งบัตรสนเท่ห์ กล่าวหาว่าผมเป็นสื่อของฝ่ายขบวนการ บางทีมีโทรศัพท์แบบโมโม่เบอร์มาขู่ แต่ผมก็ไม่ได้คิดมาก เพราะผมมีกำลังใจดี และกลุ่มผู้ฟังของผมก็ยังฟังรายการอยู่” (BE, สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2557)
- 7) องค์กรยังไม่เป็นที่ยอมรับนับถือจากหน่วยงานราชการ เมื่อต้องประสานงานกับหน่วยงานราชการเพื่อให้รับฟังปัญหา และเกิดการแก้ไขในทางปฏิบัติ ยังไม่ได้รับความร่วมมืออย่างจริงจัง กล่าวคือ องค์กรรัฐรับปากว่าจะช่วยแก้ไขในรายการ แต่ไม่ทำตามที่รับปากไว้
- 8) องค์กรยังไม่สามารถตอบโจทย์ การสื่อสารเพื่อช่วยเหลือปัญหาเรื่องปากท้องของประชาชนโดยตรงได้

4.3.2 สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งกลุ่มบรรณาธิการและผู้สื่อข่าวขององค์กรสื่อทั้ง 3 องค์กร ได้พบประเด็นที่น่าสนใจซึ่งในบางข้อค้นพบก็เป็นประเด็นร่วมขององค์กรสื่อทางเลือกทั้ง 3 องค์กร และเป็นไปได้ว่าน่าจะหมายรวมถึงองค์กรสื่อทางเลือกกลุ่มอื่น ๆ ที่มีการดำเนินงานอยู่ในสามจังหวัดภาคใต้ด้วย เนื่องจากมีบริบทแวดล้อมในการทำงาน และกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่ใกล้เคียงกัน ประเด็นข้อสังเกตต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. องค์กรสื่อภาคประชาสังคมมีนโยบายในการเสนอเนื้อหาข่าวสารเรื่องกระบวนการเจรจาสันติภาพ

จากการสัมภาษณ์เจ้าขององค์กรสื่อบรรณาธิการ รวมถึงผู้สื่อข่าว ส่วนใหญ่รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญในการกำหนดให้เรื่องกระบวนการสันติภาพ เป็นวาระข่าวสารขององค์กร โดยสังเกตได้ว่า ช่วงปีพ.ศ. 2556 เป็นต้นมา แต่ละองค์กรมีการเพิ่มเติมนโยบายการสื่อสารเรื่องกระบวนการเจรจาสันติภาพ โดยได้สะท้อนการกำหนดวาระข่าวสารเรื่องกระบวนการสันติภาพผ่านทางประเด็นข่าวที่

นำเสนอ ชื่อรายการและเนื้อหาที่พูดคุยในรายการวิทยุ เช่น สำนักข่าวอาฆอน มินนโยบายในข้อ 4 ที่นำเสนอกระบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพเพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจถึงกระบวนการข้อ 5 นำเสนอข่าวเจรจาสันติภาพโดยเน้นนำเสนอเนื้อหากรอบด้านโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ ก็ได้เพิ่มยุทธศาสตร์การสื่อสารกระบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพ

สำหรับสถานีวิทยุมีเดียสลตัน แม้จะไม่ได้ระบุนโยบายว่าจะต้องการนำเสนอกระบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพโดยตรง แต่สถานีมีรายการที่นำเสนอเรื่องสันติภาพ คือรายการร่วมสร้างสันติภาพ และรายการโลกวันนี้ ซึ่งเป็นรายการที่นำเสนอข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสันติภาพ และมีสัมภาษณ์เสนอความคิดเห็นของทุกฝ่ายที่อยู่บนโต๊ะเจรจา รวมถึงประชาชน กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ด้วย

2. โครงสร้างองค์กรสื่อทางเลือกมีขนาดเล็ก มีคนจำนวนน้อย แต่ทำงานได้หลายอย่าง

องค์กรสื่อทางเลือกมีโครงสร้างองค์กรขนาดเล็ก โดยมีตำแหน่งหลักๆ คือ บรรณาธิการ และนักข่าว สำหรับสถานีวิทยุมีเดียสลตันมีความแตกต่างตรงที่ด้วยความเป็นสื่อวิทยุ ที่อยู่ในกระบวนการอนุญาตทดลองออกอากาศของคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ โดยมีสถานภาพสถานีที่เป็นสถานีวิทยุเชิงธุรกิจ จึงจำเป็นต้องมีการวางโครงสร้างตามที่กฎหมายระบุไว้ แต่ในทางปฏิบัติจะเห็นได้ว่านอกจากหัวหน้าสถานีแล้ว บุคลากรคนอื่น ๆ ทำงานเป็นเสมือนนักข่าวและต้องทำหน้าที่อื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น นักจัดรายการ ทำข่าวเองและหาโฆษณาเข้าในรายการด้วยโครงสร้างองค์กรที่มีจำนวนบุคลากรน้อย ส่งผลให้มีการวางโครงสร้างแบบหลวม ๆ องค์กรสื่อทางเลือกจึงมีความคล่องตัวสูงในการบริหารจัดการบุคลากร และบริหารงานแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีความเข้มงวด เช่น ไม่จำกัดเวลาการทำงาน ไม่ระบุจำนวนหรือปริมาณงานข่าวที่ต้องผลิตออกมาแต่ละวัน เป็นต้น บุคลากรมีความสัมพันธ์กันแบบครอบครัว ทั้งนี้การมีบุคลากรน้อยน่าจะเกี่ยวโยงกับปัจจัยเรื่องทุนที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งจะได้กล่าวในข้อต่อ ๆ ไป

3. บุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือก ร้อยละ 95 เป็นชาวมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของบุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือกพบว่า เป็นชาวมุสลิมกว่าร้อยละ 95 ข้อสังเกตดังกล่าวนี้ ส่งผลต่อการเหมารวมภาพลักษณ์ขององค์กรที่เป็นสื่อเลือกข้าง ซึ่งประเด็นดังกล่าวมีทั้งผลดีและผลเสียต่อการรายงานข่าวสารเพื่อสันติภาพในพื้นที่ ผลดีที่เกิดขึ้น คือ นักข่าวสามารถพูดคุยกับชาวบ้านที่เป็นมุสลิมได้ เขียนข่าวหรือจัดรายการเป็นภาษามลายูได้ แต่ในทางกลับกันเมื่อต้องรายงานข่าวในพื้นที่ชุมชนไทยพุทธอาศัยอยู่ ก็อาจประสบปัญหาการไม่ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านในที่เกิดเหตุได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นประเด็นเรื่องการถ่วงดุลระหว่างบุคลากรชาวไทยพุทธและมุสลิม น่าจะเป็นประเด็นที่เจ้าของหรือบรรณาธิการควรให้ความสำคัญมากขึ้นในอนาคต เพราะจากการสัมภาษณ์บุคลากรทุกคนให้ข้อมูลตรงกันว่า สื่อทางเลือกในพื้นที่มักถูกเพ่งเล็งหรือกล่าวหาว่าเป็นสื่อเลือกข้าง หรือกระบอกเสียงของกลุ่มขบวนการผู้ก่อความไม่สงบ

4. บุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือกมีต้นทุนที่ดีในการทำงานในพื้นที่ เช่น เป็นคนที่มีภูมิสำเนาในพื้นที่ เป็นนักข่าวยุคใหม่ไฟแรง มีแรงบันดาลใจในการเป็นนักข่าว และมีความต้องการพัฒนาตนเองในการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพ

5. ทุนหรืองบประมาณหลักขององค์กรสื่อทางเลือกเป็นทุนระยะสั้น จากองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งมีลักษณะของการให้ทุนแบบทำสัญญารายปี เช่น มูลนิธิเอเชียและ USAID สหรัฐอเมริกา ให้ทุนแก่สำนักข่าวอามานและสถานวิทยุมีเดียสลัตตัน มีสัญญาปีต่อปี มูลนิธิฯ ระบุว่า ของประเทศญี่ปุ่น ผู้ให้ทุนแก่โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ มีการให้ทำสัญญา 3 ปี ซึ่งถือว่ามากกว่าองค์กรสื่อทางเลือกอื่น ๆ สำหรับองค์กรในประเทศไทยที่ให้ทุนแก่สื่อทางเลือก เช่น สมาพัฒนาการเมือง ของสถาบันพระปกเกล้า ที่ให้ทุนแก่สำนักข่าวอามานมาบางส่วนเพื่อผลิตรายการเกี่ยวกับสิทธิ กฎหมายที่ประชาชนควรรู้

อนึ่ง แหล่งทุนต่าง ๆ เหล่านี้ มีการสร้างเงื่อนไขข้อตกลงด้านการผลิตเนื้อหาไว้อย่างคร่าว ๆ กับผู้รับทุน เพื่อให้องค์กรผู้รับทุนดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายขององค์กรผู้ให้ทุน เช่น มูลนิธิเอเชีย มีข้อตกลงกำหนดให้องค์กรสื่อทางเลือกนำเสนอรายการเกี่ยวกับสันติภาพชายแดนใต้ ส่วน USAID จะสนับสนุนให้องค์กรสื่อทางเลือกผลิตรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล เป็นต้น

โดยรวมองค์กรสื่อทางเลือกตัวอย่าง มีผลงานและชื่อเสียงพอสมควร จึงยังคงได้รับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนทั้งในและต่างประเทศ แต่หากปีใดที่ไม่ได้รับทุน อย่างเช่นสำนักข่าวอามานที่ผลิตข่าวทางสื่อเว็บไซต์ก็ต้องหยุดชะงักลง จนต้องปรับโครงสร้างองค์กรใหม่ เลิกจ้างนักข่าวประจำ ส่งผลให้ปริมาณงานข่าวที่นำเสนอจึงน้อยลง และขาดการนำเสนอเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง จนส่งผลให้จำนวนผู้เข้าชมเว็บน้อยลงไปด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจส่งผลให้ไม่ได้รับความสนใจจากแหล่งทุนในการให้การสนับสนุนในปีต่อ ๆ ไปกลายเป็นปัญหาลูกโซ่

ทุนที่ได้รับมีระยะเวลาสั้นนี้ ทำให้องค์กรสื่อทางเลือกขาดเสถียรภาพทางการเงินขององค์กรกระทบต่อโครงการในลักษณะกิจกรรมที่องค์กรสื่อทางเลือกทำควบคู่ไปกับการรายงานข่าวสารนั้นขาดความต่อเนื่อง

ในขณะเดียวกัน การได้รับทุนระยะสั้นและขาดความต่อเนื่องยังส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือกซึ่งควรได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น นักข่าวหรือนักจัดรายการควรเพิ่มเติมความรู้ ทักษะการรายงานข่าวอ่อนไหว การใช้คำ ภาษา และท่าทีในการรายงานหรือจัดรายการข่าวเพื่อสันติภาพ

6. สื่อทางเลือกยังไม่มีสวัสดิการในการดูแลบุคลากรอย่างเหมาะสม เช่น ในกรณีการลงไปทำข่าวในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง หรือเกิดเหตุฆ่ารายวัน ซึ่งผู้สื่อข่าวที่ต่างศาสนากับคนในพื้นที่ยังมีความหวาดระแวง และกังวลเรื่องความปลอดภัยในชีวิตอยู่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการกล่าวหาว่าเป็นสื่อเลือกข้าง เป็นกระบอกเสียงของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ หัวหน้าสถานีหรือบรรณาธิการข่าวยังถูกข่มขู่จากทั้งทางจดหมายลับและโทรศัพท์

7. การบริหารงานข่าวและเส้นทางการเผยแพร่ข่าวสารสู่สาธารณะของสื่อทางเลือก
องค์กรสื่อทางเลือกทั้ง 3 องค์กรให้อิสระแก่ผู้สื่อข่าวหรือผู้ดำเนินรายการ ในการคิดค้น สร้างสรรค์
ประเด็นข่าวการเจรจาเพื่อสันติภาพ ก่อนที่จะมีการเสนอในห้องประชุมข่าว บรรณาธิการหรือ
หัวหน้าสถานีมีบทบาทในการควบคุมทิศทางการนำเสนอข่าว เสนอแนะเรื่องการลงพื้นที่ การหา
แหล่งข้อมูล แหล่งข่าว จนไปถึงการตัดสินใจว่าจะให้นักข่าวทำข่าวนั้นหรือไม่ ลักษณะร่วมคือ มีการ
ประชุมข่าวรายสัปดาห์ สำหรับสำนักข่าวอามานในช่วงที่มีกระบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพ ไม่ได้รับ
ทุนจากองค์กรใด บรรณาธิการจึงทำหน้าที่รายงานข่าวกระบวนการเจรจาสันติภาพผู้เดียว โดยลดการ
รายงานข่าวเหตุการณ์รายวัน รายงานเฉพาะเหตุการณ์สำคัญ นำเสนอในรูปแบบการรายงานพิเศษ
และสารคดีเชิงข่าว

8. เครือข่ายองค์กรสื่อภาคประชาสังคม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังขาดความร่วมมือ
ร่วมใจในการสื่อสารกระบวนการเจรจาสันติภาพ แม้ว่าองค์กรสื่อภาคประชาสังคมจะมีกว่า 50
องค์กร ซึ่งทำงานขับเคลื่อนประเด็นต่าง ๆ ในพื้นที่ แต่ยังมีการร่วมมือกันเฉพาะการจัดกิจกรรม
พิเศษเท่านั้น ยังไม่มีการรวมตัวกันในลักษณะของการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการสื่อข่าวเพื่อ
สันติภาพอย่างจริงจัง หรือร่วมกันกำหนดวาระข่าวสารเรื่องกระบวนการเจรจาสันติภาพไปในทิศทาง
เดียวกัน แต่ละองค์กรยังนำเสนอข้อมูลภายใต้ขีดความสามารถและแหล่งข่าวที่ตนมีอยู่ นอกจากนี้ใน
ด้านการพัฒนาศักยภาพของเครือข่าย สื่อทางเลือกที่เป็นเสมือนพี่ใหญ่อย่าง ศูนย์เฝ้าระวัง
สถานการณ์ภาคใต้พร้อมจะให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการพัฒนา ฝึกฝนทักษะของบุคลากร

9. ผลสะท้อนจากประชาชนผู้อ่าน ผู้ฟัง ต่อสื่อทางเลือกเป็นไปในทิศทางที่ดี ไม่ว่าจะเป็น
สำนักข่าวอามาน สถานีวิทยุมีเดียสลตัน และโดยเฉพาะโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ ซึ่งมีการสำรวจ
ผลสะท้อนกลับจากประชาชนอย่างจริงจัง ทั้งในเชิงปริมาณ ซึ่งมียอดผู้เข้าชมเว็บไซต์มากพอสมควร
โดยเฉพาะประเด็นข่าวสำคัญ ๆ ในพื้นที่ มียอดผู้เข้าชม 1,000-2,000 คน และในเชิงคุณภาพผู้อ่าน
และองค์กรสื่อเครือข่ายอย่างเช่น สถานีวิทยุท้องถิ่น มีความพอใจและได้ใช้ประโยชน์จากเนื้อหาที่
โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ผลิตและส่งต่อไปยังเพื่อนสื่อในเครือข่ายด้วย

4.4 ผลการสังเกตการณ์

การสังเกตการณ์เป็นการเสริมความสมบูรณ์ของการเก็บรวบรวมข้อมูล เพิ่มเติมจากการ
วิเคราะห์เนื้อหาและการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลการวิจัยด้วยวิธีการนี้จะทำให้ผู้วิจัยสามารถมองเห็น
รูปแบบการทำงานขององค์กรในการปฏิบัติจริง รวมทั้งยังเห็นรูปธรรมของการบริหารงาน และ
รูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในองค์กรอีกด้วย

4.4.1 รายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ที่สังเกตการณ์

สำหรับพื้นที่ในการสังเกตการณ์ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องการทำงานของ
กลุ่มองค์กรสื่อทางเลือก ที่บางองค์กรไม่มีสถานที่ตั้งหรือสำนักงานประจำที่เป็นลักษณะการทำงาน
แบบองค์กรมืออาชีพ บางองค์กรใช้สถานที่ที่เป็นบ้านพักส่วนตัวเป็นสถานที่สำหรับสำนักงานไปด้วย
ทำให้การเข้าไปสังเกตการณ์ในสำนักงานขององค์กรไม่มีความสะดวกเท่าที่ควร อีกทั้ง ในกรณีของ

การสังเกตการณ์การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรนั้น สามารถเข้าไปสังเกตการณ์ได้ในบางสถานการณ์ที่เห็นชัดเจนว่าเป็นการทำงานอย่างเป็นรูปแบบเท่านั้น ในส่วนของบางองค์กรมีการปฏิบัติงานสื่อสารไปพร้อม ๆ กับการทำหน้าอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมภาคประชาสังคม ผู้สื่อข่าวบางคนขององค์กรสื่อสารเลือกในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้แสดงบทบาทหลายบทบาทในแต่ละสถานการณ์ นอกจากนี้ ในสถานการณ์ที่เกิดความรุนแรงหรือเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบนั้น ณ ปัจจุบันผู้สื่อข่าวมักจะไม่ได้ออกไปยังสนามข่าวโดยทันที และจะใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลข่าวจากแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร และประชาชนในพื้นที่มากกว่าที่จะลงไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองในทันที ทั้งนี้เนื่องจากมีบทเรียนของสถานการณ์รุนแรงเช่น ระเบิดที่เกิดขึ้นซ้ำเมื่อมีการเข้าไปตรวจสอบเหตุการณ์ทำให้เกิดแนวปฏิบัติในการทำงานของผู้สื่อข่าวแบบใหม่ที่จะไม่เข้าพื้นที่ไปตรวจสอบเหตุการณ์โดยทันที ทำให้การสังเกตการณ์ทำงานของผู้สื่อข่าวในสนามของการเกิดเหตุความรุนแรงจึงไม่สามารถทำได้ตามที่ผู้วิจัยได้วางแผนไว้

พื้นที่สังเกตการณ์ในการวิจัยครั้งนี้จึงประกอบด้วย

1. สำนักงานของสถานีวิทยุมีเดียสลตัน และ
2. พื้นที่การถ่ายทอดเสียงนอกสถานที่ของสถานีวิทยุมีเดียสลตัน ในการสัมมนาทางวิชาการที่วิทยาลัยอิสลามศึกษานานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

4.4.2 รายละเอียดการสังเกตการณ์

รายละเอียดการสังเกตการณ์จะมีการนำเสนอเป็นประเด็น ๆ ดังนี้

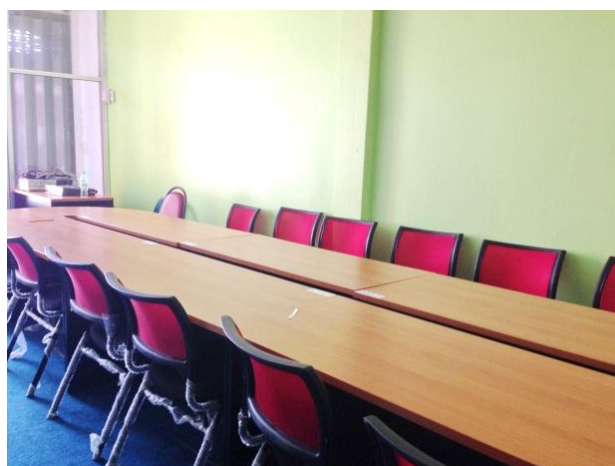
1. สภาพบรรยากาศทั่ว ๆ ไป
2. รูปแบบการทำงานและความสัมพันธ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง

โดยแบ่งการนำเสนอเป็นรายพื้นที่การสังเกตการณ์ ดังรายละเอียดข้างล่างนี้

1. สำนักงานสถานีวิทยุมีเดียสลตัน

สภาพบรรยากาศทั่ว ๆ ไป

สถานีวิทยุมีเดียสลตันตั้งอยู่ที่ 152 ถนนยะรัง ต.จะบังติกอ อ.เมือง จ.ปัตตานีโดยเป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น ชั้นล่างจัดพื้นที่เป็นห้องประชุมใหญ่ นั่งได้ประมาณ 20 คนชั้นที่สองใช้เป็นสำนักงานและห้องออกอากาศรายการ และชั้นสามเป็นที่พักของบุคลากรที่พักประจำอยู่ที่สถานี

ลักษณะของห้องที่ใช้เป็นสำนักงานขนาดประมาณ 5X8 เมตรห้องออกอากาศอยู่บริเวณใจกลางห้อง เครื่องส่งมี 2 เครื่องหลัก และเครื่องสำรอง จำนวน 1 เครื่องสำหรับเครื่องออกอากาศหลักนั้น เป็นอุปกรณ์ที่จัดอยู่ในระดับคุณภาพดีและมีราคาแพง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความทุ่มเทของผู้บริหารสถานที่ที่ต้องการให้การออกอากาศสามารถกระจายไปในพื้นที่ที่กว้างขวาง และมีคุณภาพเสียงแบบม็อดอชีพ ไม่ใช่เพียงวิทยุชุมชนที่จะขอบเขตการกระจายเสียงจำกัดอยู่ในพื้นที่เล็ก ๆ เท่านั้น

ลักษณะห้องออกอากาศสำหรับนักจัดรายการและผู้ร่วมรายการเป็นห้องปิดกระจก แต่สำหรับเจ้าหน้าที่เทคนิคจะนั่งอยู่ด้านนอก ส่งผลให้ขณะที่นักจัดรายการหรือผู้เข้าร่วมรายการจัดรายการอยู่นั้น อาจได้รับเสียงรบกวนหรือไม่มีสมาธิในการทำงาน เนื่องจากเห็นผู้คนเดินเข้าออกผ่านไปมาได้ชัดเจนโต๊ะทำงานจะกระจายอยู่ด้านหน้าและด้านหลังห้องออกอากาศ บุคลากรทุกคนมีโต๊ะทำงานของตัวเองและมีคอมพิวเตอร์แบบพกพาให้คนละ 1 เครื่อง

ห้องสำนักงานมีไวท์บอร์ด สรุปรการประชุมข่าวรายสัปดาห์ นอกจากนี้มีการใช้ฝาผนังห้องเป็นบอร์ดเสนอแผนการบริหารงานข่าวและรายการตารางเวรการจัดรายการของบุคลากรตามจุดต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัด

เรื่องหมกมหล ๕๗ <u>Phone out Interview</u> 9 คดี ✓ <u>Local Governance</u> 4 คดี ✓ สัญญา พหุวิชา 2 คดี } ครม สังคม 2 คดี	
เรื่องหมกมหลที่ ๕๗ * Phone out Interview 8 คดี * Local Governance 5 คดี * สัญญา พหุวิชา 1 คดี สังคม 1 คดี ครม 1 คดี	

แผนปฏิบัติงานวันที่ 22-28 กรกฎาคม 2566			
สำนักงานวิทยุโทรทัศน์			
ประเด็น	หน่วยงาน	รายการ	ผู้รับผิดชอบ
สิ่งที่จะควรให้ความสนใจ	สสจ. ยโสธร	เล่าไปคิดไป	
ตรวจสอบการลงนาม	สสจ. ยโสธร	รวมคิดรวมทำ	

สำนักงานวิทยุโทรทัศน์				
ประเด็น	หน่วยงาน	รายการ	ผู้รับผิดชอบ	หมายเหตุ
สิ่งที่จะควรให้ความสนใจ	สสจ. ยโสธร	เล่าไปคิดไป		
ตรวจสอบการลงนาม	สสจ. ยโสธร	รวมคิดรวมทำ		

สำนักงานวิทยุโทรทัศน์			
ประเด็น	หน่วยงาน	รายการ	ผู้รับผิดชอบ
สิ่งที่จะควรให้ความสนใจ	สสจ. ยโสธร	เล่าไปคิดไป	
ตรวจสอบการลงนาม	สสจ. ยโสธร	รวมคิดรวมทำ	

ผู้รับผิดชอบในแต่ละรายการ						
เวลา	รายการ	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์
08.00 น.-09.00 น.	ข่าวภาคกลาง	วิ+มิง	วิ+ชัน	ฉิ+กะชัน	วิ+มิง	ฉิ+ฉิ+กะชัน
10.00 น.-11.00 น.	Wanita hari ini/सानฝันให้อาเดะ	คาว+กะชัน	กะชัน+คาว+วิ	คาว+ฉิ	ฉิ+กะชัน	มิง+คาว
11.00 น.-12.00 น.	ร่วมด้วยช่วยชาวบ้านภาคกลาง	ฉิ+ชัน	ชัน+มิง	ฉิ+กะชัน	มิง+แบชัน	วิ+ฉิ
13.00 น.-14.00 น.	เต๋ไปคิดไป	ฉิ+คาว	ฉิ+กะชัน	มิง+แบชัน	ฉิ+กะชัน	คาว+มิง
14.00 น.-15.00 น.	ร่วมด้วยช่วยชาวบ้าน	แบชัน+วิ	ฉิ+คาว	วิ+ฉิ	ฉิ+แบชัน	แบชัน+ฉิ
15.00 น.-16.00 น.	ร่วมคิดร่วมทำ	ฉิ+กะชัน	คาว+มิง	แบชัน+คาว	คาว+วิ	กะชัน+ฉิ
16.00 น.-17.00 น.	ร่วมสร้างสันติภาพ	มิง+ชัน	ฉิ+กะชัน	มิง+วิ	มิง+ฉิ	วิ+แบชัน

จากการสังเกตการณ์ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าสถานีวิทยุมีเดียสลาดันมีรูปแบบของการจัดสถานที่ปฏิบัติงานที่ใกล้เคียงกับองค์กรสื่อสารมวลชนด้านวิทยุกระจายเสียงระดับกลางโดยทั่ว ๆ ไป เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้และแบบแผนวิธีการสื่อสารก็นับว่ามีความเป็นมืออาชีพและมีรูปแบบที่ชัดเจน อีกทั้งลักษณะของอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ก็สะท้อนให้เห็นถึงความทุ่มเทในเรื่องของงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการกระจายเสียง

รูปแบบการทำงานและความสัมพันธ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการสังเกตการณ์บรรยากาศการทำงานของสถานีวิทยุมีเดียสลาดันนี้ นอกจากจะให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในองค์กรแล้ว ยังเห็นแบบแผนการบริหารงานของเจ้าของและผู้บริหารสถานี และสะท้อนความสัมพันธ์ในการบังคับบัญชาอีกด้วย จากการสังเกตการณ์เป็นระยะเวลากว่า 3 ชั่วโมงที่ได้เข้าไปสัมภาษณ์เชิงลึกและเยี่ยมชมสำนักงานของสถานีพบว่า หัวหน้าสถานีจะมีบุคลิกลักษณะความเป็นกันเองกับบุคลากร และเปิดโอกาสให้บุคลากรทำงานอย่างมีอิสระ บุคลากรทุกคนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อย่างไรก็ตาม องค์กรก็มีการกำหนดเวลาในการทำงานที่ชัดเจน คือ เริ่มงานตั้งแต่ 08.30 น.- 16.30 น.

สถานีวิทยุมีเดียสลาดันไม่มีสวัสดิการอื่น ๆ นอกเหนือจากเงินเดือนให้บุคลากรประมาณเดือนละ 7,500-18,000 บาท นอกจากนี้มีการจัดพื้นที่ปรุงอาหาร เพื่อให้บุคลากรสามารถปรุงอาหารเพื่อรับประทานอาหารเที่ยงร่วมกันได้ในสำนักงาน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานนั้น จากการสังเกตการณ์พบว่าบุคลากรจะอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง ครอบครัว เนื่องจากมีการแต่งกายแบบสบาย ๆ เช่น ผู้ดำเนินรายการชายนุ่งโสร่งเข้ามาจัดรายการ

ส่วนของการจัดรายการนั้น ผู้ดำเนินรายการแต่ละรายการมีการเตรียมตัวก่อนจัดรายการ เช่น มารอจัดรายการ มีเอกสาร หรือข่าวสารที่ต้องการจะประชาสัมพันธ์ในรายการ นอกจากนี้มีคอมพิวเตอร์เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลขณะจัดรายการ หลังเสร็จสิ้นรายการมีการสรุปข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยกับผู้ร่วมรายการ เช่น ในวันที่ผู้วิจัยได้ไปสังเกตการณ์เป็นช่วงเวลาของรายการ Wanita hari ini/ สานฝันให้อาเดะ ซึ่งเชิญตัวแทน 10 ผู้หญิงที่ได้รับรางวัล "สตรีต้นแบบ" เขตสุเกียรติ 10 ผู้นำสตรีใน 3 จังหวัดปลายด้ามขวาน คืออารีดำ สาเม๊ะ และเยาวชนติเด่นจังหวัดปัตตานีมาเป็นผู้ร่วมรายการ ซึ่งหลังออกอากาศ ผู้ดำเนินรายการก็ได้ใช้เวลาในการสรุปพูดคุยขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ร่วมรายการ

ดังนั้น โดยสรุปแล้วพบว่ารูปแบบของความสัมพันธ์ขององค์กรสื่อทางเลือกองค์กรนี้มีรูปแบบความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการอยู่ค่อนข้างมาก และด้วยปัจจัยที่เป็นบุคลากรในองค์กรที่มีจุดร่วมทางวัฒนธรรมและเป็นคนท้องถิ่นเดียวกัน ทำให้ลักษณะของความสัมพันธ์เป็นแบบไม่เป็นทางการและเป็นครอบครัว และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานการผลิตเนื้อหา นั้น รูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการเช่นนี้ยังได้ส่งผลไปถึงแหล่งข่าวหรือผู้ที่เข้าร่วมรายการด้วยเช่นกัน

2. การถ่ายทอดเสียงนอกสถานที่ของสถานีวิทยุมีเดียสลตัน ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษานานาชาติ

สภาพบรรยากาศทั่ว ๆ ไป

กิจกรรมการถ่ายทอดสดรายการนอกสถานที่ เป็นเสมือนภารกิจหลักอย่างหนึ่งของสถานีวิทยุมีเดียสลตัน โดยปัจจุบันไม่ว่าจะมีการจัดกิจกรรมของภาครัฐหรือภาคประชาสังคม ทางสถานีมักจะไปทำหน้าที่รายงานสถานการณ์สดอย่างสม่ำเสมอ จนระยะหลังองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่มัก

เชิญให้สถานีวิทยุมีเดียสลตันไปถ่ายทอดรายการ กิจกรรมขององค์กรที่จัดขึ้นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกครั้ง

สำหรับกิจกรรมในครั้งนี้ทางสถานีได้รับคำเชิญจากมูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม ซึ่งเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ทำงานร่วมกันมายาวนานกับสถานีวิทยุมีเดียสลตัน โดยเป็นกิจกรรมในงาน 100 ปี กฎอัยการศึก 10 ปี ณ ปาดานีกับการบังคับให้สูญหายของเสียงเรียกร้อง ณ หอประชุมอิหม่ามอันนาวาวิย ชั้น 4 อาคารวิทยาลัยอิสลามนานาชาติ วิทยาลัยอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2557 ตั้งแต่เวลา 08.30 น.-16.30 น.

สำหรับจำนวนบุคลากรที่ใช้ในงานถ่ายทอดนอกสถานที่นั้น สถานีวิทยุมีเดียสลตัน ใช้บุคลากรทั้งหมด 11 คน จากทั้งหมด 13 คน เหลือเพียงเจ้าหน้าที่เทคนิคของสถานี 2 คนอยู่ประจำสถานี โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันดังนี้

1. หัวหน้าสถานีทำหน้าที่ในการดูแลความเรียบร้อยของงานออกอากาศสดในภาพรวม
2. ผู้ดำเนินรายการ 2 คน ผู้หญิงใช้ภาษาไทย ผู้ชายใช้ภาษามลายูท้องถิ่น ในการดำเนินรายการ
3. ช่างเทคนิคประจำที่โต๊ะรายงานสถานการณ์สด ไกล ๆ กับผู้ดำเนินรายการ เพื่อทำหน้าที่ควบคุมเสียงให้อยู่ในสภาวะปกติ และทำหน้าที่อัปเดตข้อมูล ภาพบรรยากาศ ความเคลื่อนไหวภายในงานเป็นระยะ ๆ
4. ผู้สื่อข่าว/ช่างภาพ 2 คน คนแรก ทำหน้าที่บันทึกภาพเคลื่อนไหวบรรยากาศภายในงาน และทำสเก็ปป่าว อีก 1 คน ทำหน้าที่เก็บภาพนิ่งและทำข่าวเผยแพร่ทางเว็บไซต์สถานี
5. สมาชิกที่เหลือกระจายกันไปสังเกตการณ์รอบ ๆ บริเวณงาน เพื่อติดตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ณ จุดต่าง ๆ และกลับมารายงานเป็นข่าว ความเคลื่อนไหวให้กับผู้ดำเนินรายการ เพื่อนำเสนอข้อมูลแบบสด ๆ แก่ผู้ฟัง

6. มีบุคลากร 1 คนทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้ควบคุมการผลิตหรือโปรดิวเซอร์ โดยประสานงานกับทุกฝ่าย และทำหน้าที่ควบคุมให้การรายงานสถานการณ์สดเป็นไปตามแผนที่วางไว้

สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการออกอากาศนั้นเป็นอุปกรณ์มาตรฐานที่ประกอบด้วย

1. มีเครื่องส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียง 1 เครื่อง
2. ไมโครโฟน 2 ตัว
3. หูฟัง 2 ตัว
4. คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก 2 เครื่อง
5. กล้องวิดีโอ 1 ตัว
6. กล้องภาพนิ่ง 1 ตัว

การออกอากาศรายการจะมีนักจัดรายการ 2 คน โดยคนแรกเป็นนักจัดรายการภาคภาษาไทย ทำหน้าที่ดำเนินรายการและแนะนำกำหนดการในงาน คนที่สองเป็นนักจัดรายการภาคภาษามลายูท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นผู้บรรยายและรายงานสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นหลักโดยจะสรุปผลการบรรยายหรือเสวนาจากผู้ที่อยู่บนเวที ทั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตพบว่าแต่ละช่วงนักจัดรายการภาคภาษามลายูจะใช้เวลาในการพูดมากกว่านักจัดรายการภาคภาษาไทย

รูปแบบการทำงานและความสัมพันธ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะการทำงานสมาชิกทุกคนมีความกระตือรือร้นและมีรอยยิ้มในขณะที่ทำงาน จากการสอบถามหนึ่งในผู้จัดรายการพบว่า ทุกครั้งที่สถานีออกมาถ่ายทอดเสียงรายการนอกสถานที่ มักจะได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ และที่สำคัญ ได้พบปะกับผู้ฟังรายการทางสถานีที่เข้ามาทักทาย ทำให้บุคลากรมีกำลังใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ทั้งนักจัดรายการและเจ้าของสถานียืนยันว่าภายใน

กิจกรรมงานวันนี้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ หรือประมาณมากกว่าร้อยละ 50 เป็นผู้ฟังของสถานีวิทยุมีเดียสลาดัน

4.4.3 สรุปผลการสังเกตการณ์

1. ปัจจัยทุนเกื้อหนุนศักยภาพขององค์กร

จากการสังเกตการณ์ทั้งสองสถานที่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงพลังและศักยภาพของสถานีวิทยุมีเดียสลาดันในการทำงานสื่อภาคภาษามลายู เนื่องจากองค์กรมีต้นทุนที่เกื้อหนุนหลายประการ ตั้งแต่ที่ตั้งของสำนักงาน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณชานเมืองและอยู่ในเขตชุมชนมุสลิม ใกล้กับมัสยิดกลางปัตตานี ซึ่งถือว่าเป็นทำเลที่เหมาะสมกับการกิจองค์กร อัตลักษณ์ขององค์กร บุคลากรสามารถเดินทางไปทำงานได้สะดวก มีสิ่งแวดล้อมใกล้ที่ทำงานที่เหมาะสมกับบุคลากร มีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งมัสยิด ร้านอาหาร องค์กรมีการสนับสนุนด้านเครื่องมือ อุปกรณ์การทำงานอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ มีระบบเครือข่ายการสื่อสารอินเทอร์เน็ต และมุมห้องสมุด เพื่อรวบรวมหนังสือสำหรับค้นคว้าหาข้อมูลในการปฏิบัติงานข่าวและรายการ

2. ความพร้อมและศักยภาพการสื่อสารของบุคลากร

จากการสังเกตการณ์ยังพบว่า บุคลากรของสถานีวิทยุมีเดียสลาดันนั้น ส่วนใหญ่มีทักษะและความสามารถพื้นฐานในการปฏิบัติงานการสื่อสารผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงรวมทั้งมีความพร้อมในการทำงานทั้งในและนอกสถานที่

รูปแบบความสัมพันธ์ภายในองค์กรมีลักษณะการเอื้อเฟื้อ เป็นกันเอง และมีบรรยากาศของความสัมพันธ์ที่ดี นอกจากนี้ สมาชิกในองค์กรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่ดีในการต้อนรับบุคคลภายนอกที่มาติดต่องานด้วย

3. เครือข่ายผู้ฟังหนุนเสริมบทบาทสื่อภาคภาษามลายู

การมีเครือข่ายผู้ฟังชาวมุสลิมกว่า 4,000 คน ของสถานีวิทยุมีเดียสลาดันนั้น ทำให้สถานีฯ มีทั้งผู้รับฟังรายการผ่านทางการกระจายเสียง และยังเป็นสมาชิกที่มาร่วมทำกิจกรรมที่หลากหลายกับสถานีอีกด้วย ซึ่งปัจจัยนี้ช่วยหนุนเสริมให้สถานีวิทยุมีเดียสลาดัน ในฐานะเป็นสื่อทางเลือกมีตัวตน มีบทบาท และมีอิทธิพลกับผู้ฟัง อาจกล่าวได้ว่าสถานีวิทยุมีเดียสลาดันได้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ใช้เป็นพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น รายงานสถานการณ์ มากที่สุดในขณะนี้

นอกจากนี้ สถานีวิทยุมีเดียสลาดัน ยังได้รับความไว้วางใจจากองค์กรสื่อภาคประชาสังคมอื่นๆ ในการเป็นพื้นที่กลางนำเสนอเหตุการณ์ ความเคลื่อนไหว ของประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบรวมถึงกระบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพชายแดนใต้

บทที่ 5 อภิปราย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้มีเป้าหมายสำคัญเพื่อประเมินบทบาทของสื่อทางเลือกในยุคดิจิทัลที่มีต่อสถานการณ์การรายงานข่าวจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งได้ศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ที่จะมีส่วนทำให้บทบาทของสื่อกลุ่มดังกล่าวสามารถเกิดคุณประโยชน์กับกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่แห่งนี้ ด้วยคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และด้วยความเฉพาะของสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้การวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการนำเสนอแนวทางการประยุกต์องค์ความรู้เพื่อให้สอดคล้องกับความพิเศษของพื้นที่และสถานการณ์ทางสังคมดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การวิจัยในครั้งนี้ก็มีข้อจำกัดอยู่บางประการที่ส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของเนื้อหาในรายงานการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในตอนท้ายของบทนี้ เพื่อที่นักวิชาการผู้ที่สนใจจะนำไปปรับปรุงในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลการวิจัยทั้ง 3 วิธีการวิจัยดังได้นำเสนอไปแล้วในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เชื่อมโยงผลการศึกษาที่ได้กับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การอภิปรายผลที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงรูปธรรมกับการพัฒนาองค์กรสื่อทางเลือก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

สำหรับเนื้อหาสำคัญในบทนี้จะประกอบไปด้วย 4 ส่วนหลักคือ

5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อพัฒนาบทบาทของสื่อทางเลือกยุคดิจิทัลในการรายงานข่าวสถานการณ์ภาคใต้

5.3 ข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้

5.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากข้อมูลผลการศึกษาทั้งการวิเคราะห์เนื้อหา การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ พบว่ามีทั้งประเด็นสรุปและอภิปรายทั้งที่เป็นประเด็นร่วมและประเด็นที่แตกต่างขององค์กรที่เป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นประเด็น ดังนี้

5.1.1 สื่อทางเลือกจังหวัดชายแดนภาคใต้กับหลักการ Peace journalism และกระบวนการสันติภาพในชายแดนใต้

เครื่องมือในการวัดและประเมินที่ชัดเจนที่สุดประการหนึ่งของบทบาทของสื่อในการรายงานข่าวว่าเป็นการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพหรือไม่ ตามหลักการของแนวคิดการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพหรือ Peace journalism ก็คือ การวิเคราะห์เนื้อหาหรือผลผลิตของสื่อนั้น ๆ เพื่อวินิจฉัยว่าได้มีรูปแบบการนำเสนอตามเกณฑ์ที่คาดหวังของแนวคิด Peace journalism หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมิได้มีเจตนาจะนำเสนอว่าวิถีทางหรือกระบวนการทำงานของผู้สื่อข่าวก่อนที่จะมาเป็นผลผลิตหรือเนื้อหาข่าวนั้น สำคัญน้อยกว่าตัวชิ้นงานข่าวแต่อย่างไร เพียงแต่ต้องการชี้ให้เห็นว่าการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการหนึ่งในการพิสูจน์เชิงประจักษ์

จากผลการศึกษาการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปได้ว่า สื่อทางเลือกกลุ่มตัวอย่างนั้น มีความตระหนักถึงบทบาทการเป็นสื่อเพื่อสันติภาพตามหลักการ Peace journalism เป็นอย่างดี และได้

นำเสนอเนื้อหาในประเด็นเกี่ยวกับการพูดคุยสันติภาพ กระบวนการขับเคลื่อนเชิงสันติภาพของภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้และเห็นความสำคัญมากขึ้น แม้ว่ารายละเอียดของเนื้อหา ยังไม่มีความหลากหลาย และแหล่งข่าวที่เกี่ยวข้องยังคงอยู่ในวงแคบ ๆ ยังไม่สามารถกระจายกลุ่มของแหล่งข่าวหรือผู้มีส่วนร่วมในการสื่อสารให้มีความหลากหลายในเชิงสังคม วัฒนธรรม และสถานะทางการเมืองได้อย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ ข้อจำกัดหนึ่งของสื่อทางเลือกก็คือ การใช้ภาษาที่ยังมีความหละหลวมและสะท้อนความรู้สึกเร้าอารมณ์มากกว่าการสร้างความเข้าใจ จากการวิเคราะห์การใช้ภาษาของสื่อทางเลือกทั้ง 3 องค์กรยังสะท้อนให้เห็นว่า “ความไม่รู้ทางภาษา” ที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งของสื่อ ยังมีไม่มากเพียงพอ ขนบของสื่อกระแสหลักยังคงครอบงำแนวคิดในการใช้ภาษาในพาดหัวข่าวเพื่อสร้างแรงดึงดูดและเรียกร้องความสนใจของผู้รับสาร

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าความตระหนักในบทบาทของการเป็นสื่อเพื่อสันติภาพของสื่อทางเลือกเหล่านี้เกิดขึ้นแล้ว แต่ยังคงต้องมีการให้ความสำคัญในเชิงรายละเอียดของแนวปฏิบัติมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้ภาษา ความรอบด้านของเนื้อหา และความหลากหลายของแหล่งข่าว

5.1.2 ศักยภาพเชิงวิชาชีพที่ต้องเพิ่มพูนของผู้ปฏิบัติงานสื่อทางเลือก

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า มีผู้ปฏิบัติงานเพียงส่วนน้อยที่ผ่านการศึกษาระบบที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน นิเทศศาสตร์ หรือวารสารศาสตร์ หรือแม้แต่การศึกษานอกระบบ ที่เป็นกรอบมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับข่าวหรือสื่อมวลชน นอกจากนี้แล้ว ในพื้นที่ความขัดแย้งที่มีความรุนแรงและกระบวนการแสวงหาสันติภาพอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์ความรู้และศักยภาพเฉพาะทางเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีสันติภาพและความขัดแย้งของผู้สื่อข่าวยังเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สื่อข่าวสามารถเป็นกลไกสำคัญหนึ่งในการนำพาสังคมไปสู่สันติภาพให้ได้

ในกรณีนี้บทบาทของภาควิชาการในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นภาควิชาการที่อยู่นอกระบบสถาบันการศึกษา เช่น ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch) หรือภาควิชาการและการวิจัยที่อยู่ในระบบสถาบันการศึกษาเช่น หน่วยงานภายในของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คือ สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้ และคณะวิทยาการสื่อสาร ก็ได้แสดงบทบาทของการเป็นแหล่งเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสันติภาพ ความขัดแย้ง รวมทั้งด้านการสื่อสารในสถานการณ์ความขัดแย้ง แต่ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงทุกกลุ่มสื่อทางเลือก เนื่องจากความต้องการการเพิ่มพูนความรู้เฉพาะทางนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการของกลุ่มสื่อเองด้วย

5.1.3 พื้นที่กลางเพื่อสันติภาพเฉพาะกลุ่มกับภาพลักษณ์ที่ถูกเหมารวมของสื่อทางเลือกชายแดนใต้

ความคาดหวังของนักวิชาการ ภาคส่วนประชาสังคม หรือแม้แต่มูลนิธิสื่อกระแสหลักบางส่วน ที่มองว่าสื่อทางเลือกในพื้นที่น่าจะเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างพื้นที่กลางหรือพื้นที่สาธารณะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำไปสู่การสนับสนุนกระบวนการสันติภาพได้ อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบข้อจำกัดและความท้าทายบางประการขององค์กรสื่อทางเลือกในพื้นที่

ที่อาจทำให้บทบาทการเป็นพื้นที่กลางเพื่อสันติภาพไม่อาจสมบูรณ์ได้ดังที่ถูกคาดหวังและคาดหวัง ปัจจัยเหล่านั้นได้แก่ การใช้ภาษาท้องถิ่น ที่มีเพียงกลุ่มคนเฉพาะกลุ่มเท่านั้นที่สามารถสื่อสารได้ รวมไปถึงบุคคลที่ปฏิบัติงานสื่อทางเลือกที่ยังคงขาดความหลากหลาย ยังคงเกาะกลุ่มเฉพาะผู้ที่มิภูมิ หลังจากการทำงานภาคประชาสังคม หรือเคยร่วมทำงานในสื่อกระแสหลัก เป็นต้น นอกจากนี้ ประเด็นของการรายงานเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นำเสนอ นั้น ก็ยังขาดความหลากหลาย คนส่วนน้อยในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังรู้สึกถูกละเลย

จากข้อมูลการวิเคราะห์สามารถกล่าวได้ว่า ขณะนี้สื่อทางเลือกในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนหนึ่ง มีภาพลักษณ์การทำงานในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับสื่อกระแสหลัก ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เน้นเนื้อหาและการนำเสนอไปที่ภาครัฐและเพื่อประโยชน์ของกลุ่มคนส่วนใหญ่ในประเทศ โดยไม่ได้คำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะเห็นได้ประการหนึ่งว่าบทบาทของสื่อทางเลือกในพื้นที่ขณะนี้นั้น ยังไม่อาจสร้างความสมดุลหรืออุดช่องว่างหรือ ปัญหาของสื่อกระแสหลักได้ตามความคาดหวังอย่างสมบูรณ์แบบนัก และสื่อทางเลือกก็ยังคงมีภาพลักษณ์ที่ถูกเหมารวมของการเป็นสื่อเฉพาะกลุ่มหรือสื่อเลือกข้างในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ ซึ่งบทสรุปนี้เป็นที่ตระหนักและถูกสะท้อนมาจากความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในกลุ่มองค์กรเหล่านี้เอง

อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตเชิงบวกในมุมมองอีกด้านหนึ่งก็คือ สื่อทางเลือกเหล่านี้ ได้พยายามที่จะเปิดพื้นที่สาธารณะใหม่ให้กับกลุ่มคนท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะทางภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งที่ผ่านมาสื่อกระแสหลักไม่สามารถทำหน้าที่ตรงนี้ได้ กรณีตัวอย่างของสถานีวิทยุมีเดียสลัตตัน เป็นองค์กรสื่อทางเลือกที่เปิดพื้นที่สาธารณะผ่านสื่อแห่งใหม่ให้กับกลุ่มคนในพื้นที่ที่สื่อสารกันด้วยภาษามลายู ทำให้ประเด็นความกลัว ความต้องการ และความหวาดระแวงได้ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อออกมาสู่สาธารณะที่เป็นคนกลุ่มเดียวกันแต่กว้างขวางขึ้น

5.1.4 การเชื่อมโยงเครือข่ายคือเบื้องหลังความสำเร็จ

การเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาคประชาสังคม ภาคการสื่อสาร ภาควิชาการ และผู้ปฏิบัติงานสื่อ เป็นรูปแบบที่พึงประสงค์สำหรับการทำงานแบบ Peace journalism สำหรับการทำงานการสื่อสาร เพื่อหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพภาคใต้นั้นก็เช่นเดียวกัน ที่จำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงเครือข่ายทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ กัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยพบว่า แม้วองค์กรสื่อภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีกว่า 50 องค์กร และทำงานขับเคลื่อนประเด็นต่าง ๆ ในพื้นที่ร่วมกัน แต่ยังมีการร่วมมือกันเฉพาะการจัดกิจกรรมพิเศษเท่านั้น ยังไม่มีการรวมตัวกันในลักษณะของการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการสื่อสารเพื่อสันติภาพอย่างจริงจัง หรือร่วมกันกำหนดวาระข่าวสารเรื่องกระบวนการเจรจาสันติภาพไปในทิศทางเดียวกัน แต่องค์กรยังนำเสนอข้อมูลภายใต้ขีดความสามารถและแหล่งข่าวที่ตนมีอยู่ แม้ว่าจะมีกิจกรรมด้านการพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารของเครือข่าย โดยศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้อย่างต่อเนื่องก็ตาม

อย่างไรก็ตาม กลุ่มเครือข่ายที่มีพลังต่อการสร้างการรับรู้สถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คือ กลุ่มผู้ฟังที่เป็นกลุ่มคนท้องถิ่น เช่น กรณีของสถานีวิทยุมีเดียสลัตตันที่มีเครือข่ายผู้ฟังชาวมุสลิมกว่า 4,000 คน ทำให้สถานีฯ มีทั้งผู้รับฟังรายการผ่านทางกระจายเสียง และยังเป็นสมาชิกที่

มาร่วมทำกิจกรรมที่หลากหลายกับสถานีย่อยด้วยซึ่งปัจจัยนี้ช่วยหนุนเสริมให้สถานีย่อยมีเดียสลาคันในฐานะเป็นสื่อทางเลือกมีตัวตน มีบทบาท และมีอิทธิพลกับผู้ฟัง อาจกล่าวได้ว่าสถานีย่อยมีเดียสลาคันได้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ใช้เป็นพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น รายงานสถานการณ์ มากที่สุดในขณะนี้

5.1.5 บทบาทที่ทับซ้อนของผู้ปฏิบัติงานสื่อทางเลือก

ผลการศึกษาพบว่าเจ้าขององค์กร บรรณาธิการ และผู้ปฏิบัติงานกลุ่มสื่อทางเลือกบางส่วนมีบทบาทการทำงานที่หลากหลาย และทับซ้อนบทบาทหน้าที่ ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในเชิงผลประโยชน์ของการทำหน้าที่ได้ นั่นคือเป็นทั้งผู้จัดกิจกรรม ผู้ปฏิบัติงานสื่อข่าว และเป็นผู้รับทุนจากองค์กรภาครัฐ ในประเด็นหลังนี้ อาจก่อให้เกิดการรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งทุนในพื้นที่ที่ส่งผลต่อคุณภาพและรูปแบบการแสดงผลของความเป็นสื่อมวลชนได้ นอกจากนี้ ยังอาจส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจทั้งจากประชาชนและจากหน่วยงานในท้องถิ่นได้

5.1.6 ทุนคือปัจจัยความยั่งยืนขององค์กร

องค์กรสื่อทางเลือกในพื้นที่ส่วนใหญ่ดำเนินงานด้วยการนำเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทุนระยะสั้นและกำหนดประเด็นการดำเนินโครงการ บางประเด็นก็ส่งผลดี เป็นการกำหนดทิศทางในการทำงาน บางประเด็นก็ทำให้ขาดความเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงของพื้นที่และความขัดแย้งที่มีพลวัตอยู่ตลอดเวลา

โดยรวมองค์กรสื่อทางเลือกตัวอย่างมีผลงานและชื่อเสียงพอสมควร จึงยังคงได้รับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนทั้งในและต่างประเทศ แต่หากปีใดที่ไม่ได้รับทุน อย่างเช่นสำนักข่าวอามานที่ผลิตข่าวทางสื่อเว็บไซต์ก็ต้องหยุดชะงักลง จนต้องปรับโครงสร้างองค์กรใหม่ เลิกจ้างนักข่าวประจำ ส่งผลให้ปริมาณงานข่าวที่นำเสนอจึงน้อยลง และขาดการนำเสนอเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง จนส่งผลให้จำนวนผู้เข้าชมเว็บไซต์น้อยลงไปด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจส่งผลให้ไม่ได้รับความสนใจจากแหล่งทุนในการให้การสนับสนุนในปีต่อ ๆ ไปกลายเป็นปัญหาลูกโซ่

ทุนที่ได้รับมีระยะเวลานี้ ทำให้องค์กรสื่อทางเลือกขาดเสถียรภาพทางการเงินและกระทบต่อโครงการในลักษณะกิจกรรมที่องค์กรสื่อทางเลือกทำควบคู่ไปกับการรายงานข่าวสารนั้น นอกจากนี้ ยังทำให้ขาดความต่อเนื่องด้านการพัฒนาบุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือกที่ควรได้รับการอบรมเพิ่มพูนทักษะและความรู้ เช่น นักข่าวหรือนักจัดรายการควรเพิ่มเติมความรู้ ทักษะการรายงานข่าวอ่อนไหว การใช้คำ ภาษา และท่าทีในการรายงานหรือจัดรายการข่าวเพื่อสันติภาพ

5.1.7 เทคโนโลยียุคดิจิทัลหนุนเสริมการเกิดขึ้นและสร้างพลังให้สื่อทางเลือกคงอยู่ได้

ข้อดีที่มองเห็นได้ชัดของการสื่อสารในยุคดิจิทัลก็คือ เทคโนโลยีที่มีขนาดเล็กลง ต้นทุนต่ำลง ทำให้การเข้าถึงเครื่องมือทางการสื่อสารเป็นไปได้ง่ายขึ้น กลุ่มสื่อทางเลือกในพื้นที่ก็ได้ใช้โอกาสทางเทคโนโลยีนี้ในการพัฒนาองค์กรของตนเอง ซึ่งทั้งการสร้างให้เกิดและดูแลรักษาช่องทางการสื่อสารสามารถทำได้ในราคาต้นทุนที่ต่ำลง ใช้บุคลากรจำนวนน้อยในการดำรงบทบาทของสื่อไว้ เช่น กรณี

ของสำนักอามาน ที่ใช้ช่องทางสื่อสารเป็นสื่อเว็บไซต์ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันไม่สามารถที่จะจ้างผู้สื่อข่าวแบบเต็มเวลาได้ แต่ก็ยังสามารถผลิตข่าวและสร้างความเคลื่อนไหวในเว็บไซต์ได้ เนื่องจากไม่ต้องมีต้นทุนการผลิตในเรื่องช่องทางการสื่อสารเพิ่มเติมอีก ในประเด็นนี้นับว่าเป็นโอกาสของสื่อทางเลือกที่จะเกิดขึ้นและดำรงอยู่

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของเทคโนโลยีดิจิทัลก็คือ กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่ไม่มีทักษะและกำลังทรัพยากรในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศลักษณะนี้ก็จะไม่สามารถรับข้อมูลข่าวสารได้ แต่ข้อจำกัดก็อาจไม่เกิดขึ้นกับสื่อวิทยุกระจายเสียงที่นับได้ว่าเข้าถึงกลุ่มคนในพื้นที่ได้มาก ขณะเดียวกันก็ยังใช้ช่องทางเสริมคือวิทยุออนไลน์ ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายผู้ฟังนอกพื้นที่ได้อีกด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อพัฒนาบทบาทของสื่อทางเลือกยุคดิจิทัลในการรายงานข่าวสถานการณ์ภาคใต้

จากบทสรุปและการอภิปรายผลการศึกษาวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้ประมวลความคิดเห็นเพื่อเป็นข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้ต่อการพัฒนาบทบาทของสื่อทางเลือกยุคดิจิทัลในการรายงานข่าวสถานการณ์ภาคใต้ ดังประเด็นต่อไปนี้

1. **ด้านเนื้อหาที่น่าสนใจ** ผู้วิจัยใช้กรอบการปฏิบัติงานของการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ (Peace journalism) เพื่อเสนอแนะต่อผู้ปฏิบัติงานสื่อทางเลือกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้หลักการ 4 ลด และ 4 เพิ่ม ดังนี้

4 ลด

1. ความตื่นตันทันใจ
2. การตอกย้ำความรุนแรง
3. อคติและความเชื่อส่วนตัว
4. การโฆษณาชวนเชื่อ

4 เพิ่ม

1. ความระมัดระวังการใช้ภาษา
2. ความหลากหลายของแหล่งข่าว
3. ความรู้และทักษะทางวิชาชีพการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ
4. เป้าหมายของการทำงานเพื่อสันติภาพ

2. **ด้านการพัฒนาเครือข่ายการทำงาน** ซึ่งเป็นการประสานความร่วมมือไม่เพียงแต่เป็นการทำงานหรือการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสันติภาพ แต่ต้องเป็นลักษณะของการประสานความร่วมมือในการกำหนดทิศทางกิจกรรมและการสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อสันติภาพร่วมกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพของกิจกรรม

ในการพัฒนาเครือข่ายนี้ จะต้องครอบคลุมเครือข่ายทั้งที่เป็นองค์กรสื่อทางเลือกด้วยกัน องค์กรสื่อทางเลือกกับสื่อกระแสหลัก องค์กรสื่อทางเลือกกับสภาวาระขององค์กรสื่อทางเลือกกับภาควิชาการ และองค์กรสื่อทางเลือกกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

3. ด้านรูปแบบการปฏิบัติงานที่ปราศจากผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน (Conflict of interest) ซึ่งหมายถึงการแบ่งแยกขอบเขตของบทบาทหน้าที่ความเป็นสื่อและนักกิจกรรมทางสังคมที่ส่งผลต่อคุณภาพและรูปแบบการแสดงบทบาทของความเป็นสื่อมวลชนได้ นอกจากนี้ ยังอาจส่งผลต่อความไว้วางใจทั้งจากประชาชนและจากหน่วยงานในท้องถิ่นได้

4. ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะต้องทำงานร่วมกับภาควิชาการทั้งในและนอกพื้นที่ เป็นทั้งลักษณะการพัฒนาหลักสูตรในระบบ และนอกระบบ เช่น การจัดฝึกอบรมผู้สื่อข่าวเพื่อสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือการออกแบบหลักสูตรในสถาบันการศึกษาเพื่อสร้างบุคลากรและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสื่อสารเพื่อสันติภาพและคลี่คลายความขัดแย้งในอนาคต

5.3 ข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้

การดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบข้อจำกัดที่สำคัญบางประการที่ทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย และอาจส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของเนื้อหาผลการวิจัยบ้าง ดังนี้

1. ข้อจำกัดทางภาษา เนื่องจากเนื้อหาในสื่อทางเลือกกลุ่มตัวอย่างบางองค์กร นำเสนอเป็นภาษาท้องถิ่นและภาษาต่างประเทศ คือ ภาษามลายูถิ่น และภาษามาลายู ซึ่งเป็นภาษากลางของประเทศมาเลเซีย โดยที่ผู้วิจัยไม่มีทักษะทางภาษานี้ ทำให้ต้องพึ่งพิงผู้ช่วยวิจัยที่เป็นคนท้องถิ่นและสามารถสื่อสารภาษาทั้งสองเหล่านี้ได้ เพื่อให้แปลและสรุปความเนื้อหาข่าวจากองค์กรสื่อและนำมาเข้ารหัสในการวิเคราะห์เนื้อหาอีกครั้ง ซึ่งอาจทำให้ประเด็นความสมบูรณ์ของสาระสำคัญอาจหล่นหายหรือถูกตีความคลาดเคลื่อนไปในกระบวนการดังกล่าว

2. พื้นที่ในการสังเกตการณ์ไม่ครบถ้วน เนื่องจากมาจากข้อจำกัด กล่าวคือบางองค์กรไม่มีสถานที่ตั้งหรือสำนักงานประจำที่เป็นลักษณะการทำงานแบบองค์กรมีอาชีพ บางองค์กรใช้สถานที่ที่เป็นบ้านพักส่วนตัวเป็นสถานที่สำหรับสำนักงานไปด้วย ทำให้การเข้าไปสังเกตการณ์ในสำนักงานขององค์กรไม่มีความสะดวกเท่าที่ควร อีกทั้ง ในกรณีของการสังเกตการณ์การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรนั้น สามารถเข้าไปสังเกตการณ์ได้ในบางสถานการณ์ที่เห็นชัดเจนว่าเป็นการทำงานอย่างเป็นรูปแบบเท่านั้น ในส่วนของบางองค์กรมีการปฏิบัติงานสื่อข่าว ไปพร้อม ๆ กับการทำหน้าอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมภาคประชาสังคม ผู้สื่อข่าวบางคนขององค์กรสื่อทางเลือกในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้แสดงบทบาทหลายบทบาทในแต่ละสถานการณ์

นอกจากนี้ ในสถานการณ์ที่เกิดความรุนแรงหรือเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบนั้น ณ ปัจจุบัน ผู้สื่อข่าวมักจะไม่ได้ออกไปยังสนามข่าวโดยทันที และจะใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลข่าวจากแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร และประชาชนในพื้นที่มากกว่าที่จะลงไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองในทันที ทั้งนี้ เนื่องจากมีบทเรียนของสถานการณ์รุนแรงเช่น ระเบิดที่เกิดขึ้นซ้ำเมื่อมีการเข้าไปตรวจสอบเหตุการณ์ทำให้เกิดแนวปฏิบัติในการทำงานของผู้สื่อข่าวแบบใหม่ที่จะไม่เข้าพื้นที่ไปตรวจสอบเหตุการณ์โดยทันที ทำให้การสังเกตการณ์ทำงานของผู้สื่อข่าวในสนามของการเกิดเหตุความรุนแรงจึงไม่สามารถทำได้ตามที่ผู้วิจัยได้วางแผนไว้

5.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษา การวิเคราะห์ผล และข้อจำกัดต่าง ๆ ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมข้อเสนอแนะสำหรับนักวิชาการผู้สนใจจะศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือกในเรื่องเดียวกัน เพื่อวิเคราะห์บทบาท สถานการณ์ และแนวโน้มของการพัฒนาการสื่อสารเพื่อสันติภาพต่อไป

2. การศึกษาสื่อทางเลือกในพื้นที่ทั้งหมด ย้อนหลังไปศึกษาแต่ละองค์กรตั้งแต่เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา เพื่อให้เห็นภาพรวม ทั้งในเรื่องของปัจจัยเสริมและอุปสรรคในการเติบโต และวิเคราะห์พัฒนาการของบทบาทกลุ่มสื่อทางเลือกเหล่านี้

3. การวิจัยข้อมูลพื้นฐานทางประชากร และศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานสื่อและองค์กรสื่อทางเลือกเพื่อการออกแบบคู่มือการฝึกอบรมผู้สื่อข่าวเพื่อสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ต่อไป

4. ผู้วิจัยหรือทีมวิจัยจะต้องมีความรู้และเชี่ยวชาญทางภาษาท้องถิ่นที่ใช้ในการรายงานข่าว เพื่อที่การวิเคราะห์เนื้อหาจะสามารถวิเคราะห์ได้อย่างละเอียดรอบคอบ จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิไม่ต้องผ่านกระบวนการแปลและสรุปความเหมือนเช่นในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความคลาดเคลื่อนของข้อมูลอันเนื่องมาจากความผิดพลาดหรือการกลั่นกรองเนื้อหาของผู้แปลความ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). **สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมือง กับสื่อการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ชูวิธ ฤกษ์ศิริสุข (บรรณาธิการ). 2554. **สื่อออนไลน์ Born to be Democracy**. กรุงเทพฯ: ประชาไทยบุ๊กคลับ.
- โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. (2557). **ประวัติองค์กร**. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2557, จาก <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/about>
- วลักษณ์กมล จ่างกมล. 2550. **สื่อเพื่อสันติภาพ: จริยธรรม การจัดการ และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ปัตตานี: คณะวิทยาการสื่อสาร
- วลักษณ์กมล จ่างกมล. (15 ตุลาคม 2556). **10 ปีความรุนแรงที่ชายแดนใต้กับบทบาทที่ต้องหนุนเสริมของสื่อทางเลือกภาคประชาสังคม**. ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ สืบค้นเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2556 จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/4852>
- สถานีวิทยุมีเดียสลัตตัน. (2557). **ประวัติองค์กรและตารางออกอากาศ**. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2557, จาก <http://rdselatan.com/rd/index.php>
- สำนักข่าวอามาน. (2557). **ประวัติองค์กร**. สืบค้นเมื่อ วันที่ 14 มกราคม 2557, จาก <http://thai.amannews.org>
- อารีดำ สามาะ และจิตินบ โกมลนินิ. (10 พฤศจิกายน 2556). **การสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อหาทางออกของความรุนแรง: ความคาดหวัง บทบาทสื่อทางเลือกชายแดนใต้**. ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2556 จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/4932>

ภาษาอังกฤษ

- Changkamol, W. (2013). *Journalism and the Path to Peace in the South of Thailand*. (Doctor of Philosophy Thesis), the University of Queensland, Australia.
- Changkamol, W. (2013). *Peace Journalism: How Thai media applied it in the case of violence in the three southernmost*. Paper presented at the 1st Annual PSU Phuket International Conference on Multidisciplinary Studies on Sustainable Development, 10-12 January 2013, Phuket, Thailand.
- HeidelbergInstituteForInternationalConflictResearch. (2011). *Conflict Barometer 2011 Crises - Wars - Coups d'É tat - Negotiations - Mediations - Peace Settlements: 16th Annual Conflict Analysis* Retrieved from www.KONFLIKTBAROMETER.de
- Howard, R. (2004). *Conflict Sensitive Journalism: A Handbook* by Ross Howard Retrieved from http://www.i-m-s.dk/files/publication/IMS_CSJ_handbook.pdf
- Galtung, J., & Ruge, M. H. (1965). *The Structure of Foreign News*. *Journal of Peace Research*, 2(1), 64-91.

- Galtung, J., & Vincent, R. C. (1992). *Global glasnost : toward a new world information and communication order*. Cresskill, N.J.: Hampton Press.
- Garnham, N. (1977). Contribution to a Political Economy of Mass Communication. *Media, Culture and Society*, 1(2), 123-146.
- Kaewtipayanate, B. (2008). *Peace Journalism and the Tak Bai Incident: the case of the Bangkok Post's and the Nation's coverage on the Southern conflict in Thailand*. (Master's degree), Örebro University Örebro, Sweden.
- Kempf, W. (2007). Peace Journalism: A Tightrope Walk Between Advocacy Journalism and Constructive Conflict Coverage. *Conflict&Communication Online*, 6(2). Retrieved from www.cco.regener-online.de
- Lee, S. T. (2010). Peace Journalism: Principles and Structural Limitations in the News Coverage of Three Conflicts. *Mass Communication and Society*, 13(4), 361-384. doi: 10.1080/15205430903348829
- Lee, S. T., & Maslog, C. C. (2005). War or Peace Journalism? Asian Newspaper Coverage of Conflicts. *Journal of Communication*, 55(2), 311-329.
- Lee, S. T., Maslog, C. C., & Kim, H. S. (2006). Asian Conflicts and the Iraq War: A Comparative Framing Analysis. *The International Communication Gazette*, 68(5-6), 499-518.
- Lynch, J., & McGoldrick, A. (2005). *Peace Journalism*. Gloucestershire: Hawthorn Press.
- Mosco, V. (1996). *The Political Economy of Communication*. London: Sage.
- Ottosen, R. (2010). The war in Afghanistan and peace journalism in practice. *Media, War & Conflict December*, 3(3), 261-278.
- Shinar, D. (2007). Democracy, Development, Peace and Communication: An Overview of their Roles and Interaction. *Global Media Journal: Mediteranean Edition*, 2(1), 54-62. Retrieved from <http://globalmedia.emu.edu.tr/spring2007/DovShinarWordComplete6.pdf>